

Social hållbarhet

ARBETET VID LÄNSSTYRELSEN
I VÄSTRA GÖTALANDS LÄN
2012

Rapportnr: 2013:22

ISSN: 1403-168x

Utgiven av enheten för social hållbarhet, Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Kontakt: 010-224 40 00, esh.vastragotaland@lansstyrelsen.se

Upplaga: 1 000 ex

Tryck: Åtta.45 Tryckeri AB

Papper: Arctic Matt (omslag 250 g, inlaga 130 g)

Textbearbetning: Ida Edgren & Åsa Nilsson

Form: Ida Edgren

Omslagsfoto: Anne Dillner/Bildarkivet.se

Förord

Länsstyrelsen arbetar för det hållbara samhället. Samspelet mellan miljö, ekonomi och människor är avgörande för samhällets överlevnad, välbefinnande och utveckling.

Social hållbarhet handlar om att bygga ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper missgynnas av formella eller informella strukturer. Många av Länsstyrelsens aktuella uppdrag syftar till detta mål. Enheten för social hållbarhet arbetar med uppdrag inom bland annat folkhälsa, social omsorg, mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, mänskliga rättigheter, jämställdhet, integration och nyanländas etablering.

Strategin i arbetet är att fokusera på, dra lärdom av och bygga vidare på det som redan fungerar. Resultatet av verksamheten 2011 samlades för första gången i en årsbok med syftet att inspirera och stimulera till ökad samverkan i arbetet för ett jämlikt och jämställt samhälle. Responsen från samarbetsparter och andra aktörer uppmuntrade oss att fortsätta på den inslagna vägen.

Välkomna att läsa om vårt arbete under 2012! Vi ser fram emot att ta del av era tankar och synpunkter för att kunna fortsätta utveckla verksamheten för ett socialt hållbart Västra Götaland.

Talieh Ashjari
Chef för enheten för social hållbarhet

Foton: Christina Särefjord

Innehåll

Länsstyrelsen i Västra Götaland	7	Hemlöshet	43
Sveriges 21 länsstyrelser – ”statens förlängda arm”	7	Länsstyrelsens uppdrag och mål	43
En mångsidig myndighet med ämnesbred kompetens	8	Årets arbete med hemlöshet	44
Samverkan med länets aktörer	8		
Länsstyrelsen: för det hållbara samhället	8	Urban utveckling	47
Socialt hållbar utveckling i Västra Götaland	9	Länsstyrelsens uppdrag och mål	48
Länsledning	9	Årets arbete med urban utveckling	48
Länsstyrelsen runt om i länet	9		
		Jämställdhet	51
Västra Götalands län	11	Länsstyrelsens uppdrag och mål	51
Västra Götalandsregionen och länets kommuner	11	Årets arbete med jämställdhet	52
Delregioner	12		
Befolkning	12	Mäns våld mot kvinnor	59
Bostadsmarknad	15	Länsstyrelsens uppdrag och mål	60
Sysselsättning och utbildning	17	Årets arbete mot mäns våld mot kvinnor	61
Inkomster	19		
Hälsa och trygghet	20	Personligt ombud	67
		Länsstyrelsens uppdrag och mål	67
Enheten för social hållbarhet	25	Årets arbete med personligt ombud	68
Intern samordning och sektorsövergripande arbete	25		
Samverkan och samordning på lokal, regional och nationell nivå	26	Alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT)	71
Målgrupper	27	Länsstyrelsens uppdrag och mål	71
Aktuella uppdrag 2012	27	Årets arbete inom ANDT	72
Nya uppdrag under 2012	29		
Utvecklingsmedel	29	Integration: nyanländas etablering	81
Organisation	29	Länsstyrelsens uppdrag och mål	81
		Årets arbete med integration: nyanländas etablering	82
Social hållbarhet och mänskliga rättigheter	31		
Regeringens uppdrag till Sveriges länsstyrelser	31	Dokumentation	93
Länsstyrelsens uppdrag och mål	32	Konferenser, seminarier och utbildningar	95
Årets arbete med mänskliga rättigheter för social hållbarhet	33	Utgivna publikationer under 2012	99
		Informationsmaterial 2012	103
		Medarbetare under 2012	104

Bakgrundsfoto: Christina Säreford. Foton från höger till vänster
 uppifrån: Hillevi Upmanis 1, Martin Fransson 2, 3, 4, 6,
 Amelle Wintzell 5

Länsstyrelsen i Västra Götaland

Länsstyrelsen har en unik ställning i Sveriges demokratiska system som en länk mellan regering, riksdag och nationella myndigheter å ena sidan och länets kommuner och invånare å den andra.

Sveriges 21 länsstyrelser – ”statens förlängda arm”

Sverige är indelat i 21 län med var sin länsstyrelse. Länsstyrelsen i Västra Götaland är en av dessa. Varje länsstyrelse är en självständig statlig myndighet.

Länsstyrelsen beskrivs ibland som statens förlängda arm i länet, där den som regeringens företrädare har huvudansvaret för länets förvaltning. Länsstyrelsen har till uppgift att se till att regeringens och riksdagens beslut genomförs effektivt i länet och att nationella mål får genomslag, med hänsyn till regionala förhållanden och förutsättningar. Inom vissa områden bedriver länsstyrelsen tillsyn för att övervaka att lagar och föreskrifter efterlevs.

I länsstyrelsens uppdrag ingår att bevaka vad som händer i länet och kartlägga tillståndet inom en lång rad områden, för att kunna förse regeringen med viktig information om tillståndet i länet.

Länsstyrelsen ska främja länets utveckling. En viktig uppgift i det arbetet är att fördela utvecklingsmedel till olika typer av verksamheter och projekt inom länet. Utöver ekonomiskt stöd ger länsstyrelsen information och råd i olika sakfrågor, till såväl verksamheter som enskilda invånare.

Länsstyrelsen ska ge länets invånare en god service på lika villkor. Det gäller bland annat vid beviljandet av olika typer av tillstånd samt i prövningar av överklaganden av kommunala beslut.

Enligt länsstyrelseinstruktionen har länsstyrelsen i uppdrag att arbeta med bland annat:

- skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar
- hållbar samhällsplanering och boende
- regional tillväxt
- energi och klimat
- naturvård samt miljö- och hälsoskydd
- hav, sjö och fiske
- livsmedelskontroll, djurskydd och veterinära frågor
- lantbruk och landsbygd
- kulturmiljö
- integration
- jämställdhet
- förebyggande folkhälsoarbete inom särskilt alkohol, narkotika, tobak och dopning (ANDT)
- mänskliga rättigheter och barnperspektiv.

En mångsidig myndighet med ämnesbred kompetens

Länsstyrelsen är en modern kunskapsorganisation som arbetar tvärssektoriellt med många olika sakfrågor. Länsstyrelsens kompetensområden spänner över samhällsfrågor av vitt skilda slag. Regeringen ger varje år länsstyrelsen ett antal konkreta uppdrag genom det så kallade regleringsbrevet. Tillsammans med den mer övergripande länsstyrelseinstruktionen (senast i SFS 2007:825) innebär det att länsstyrelsen ska arbeta med en rad olika uppdragsområden.

Omfattningen och uppgifterna inom ramen för de olika uppdragen varierar, men några centrala arbetsuppgifter för länsstyrelsen är att:

- Ge tillstånd och pröva överklaganden av kommunala beslut
- Ge yttranden om och synpunkter på kommunala planer
- Utöva tillsyn genom uppföljning av lagar och riktlinjer
- Initiera och främja samverkan och samordning på lokal och regional nivå
- Bidra till kunskap, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte genom kartläggningar, utvärderingar, seminarier, dialoger, råd och stöd
- Fördela utvecklingsmedel till verksamheter och projekt inom vissa uppdragsområden.

Samverkan med länets aktörer

Länsstyrelsen ska verka utifrån ett statligt helhetsperspektiv och arbeta sektorövergripande inom myndighetens ansvarsområden för att samordna statliga myndigheters insatser och tillgodose olika samhällsintressen.

Uppdraget innebär att utveckla länet på ett sätt som tillvaratar intressen hos både enskilda människor och samhället i stort. I utvecklingsarbetet samarbetar

Länsstyrelsen i Västra Götaland med Västra Götalandsregionen, länets 49 kommuner och många andra aktörer runt om i länet. Ett centralt utvecklingsarbete handlar om regional tillväxt, där Länsstyrelsen är samarbetspartner till Västra Götalandsregionen som har huvudansvaret inom området.

Inom alla uppdragsområden samverkar Länsstyrelsen med berörda aktörer på både nationell, regional och lokal nivå. Länsstyrelsen ska stödja aktörer och grupper i samhället genom att ge information och råd. Men kanske ännu viktigare är Länsstyrelsens uppdrag att initiera och främja samverkan mellan aktörer, att ta initiativ till möten och gemensamma insatser.

Kunskap och erfarenheter från olika verksamheter och olika delar av länet ska spridas via lokala, regionala och nationella nätverk. Länets alla krafter ska tas till vara. Länsstyrelsen ska även samordna olika statliga myndigheters insatser så att de arbetar mot samma mål.

Länsstyrelsen: för det hållbara samhället

Enligt regeringens uppdrag ska Länsstyrelsen arbeta för en hållbar utveckling i länet, i både ekonomisk, ekologisk och social mening. Förutsättningarna för kommande generationer får inte äventyras. Dagens och morgondagens intressen måste vägas mot varandra. I utvecklingsarbetet ska hänsyn tas till både samhället i stort och enskilda individer.

Länsstyrelsens mål för Västra Götalands län är långsiktiga: en ren livsmiljö, en stabil arbetsmarknad och ett gott liv – för länets alla invånare, även framtidens. Länsstyrelsen har sedan 2011 fokuserat på fem strategiskt viktiga områden: energi och klimatpåverkan; klimatanpassning; miljömål; vatten samt socialt hållbar utveckling. Arbetet har syftat mot visionen *Länsstyrelsen – för det hållbara samhället*.

Socialt hållbar utveckling i Västra Götaland

Social hållbarhet handlar om att bygga ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper missgynnas av formella eller informella strukturer. Jämlikhet och mänskliga rättigheter ska genomsyra allt arbete på Länsstyrelsen, både inom och utanför verksamheten. Alla har rätt till respekt och lika behandling oavsett ålder, kön, könsöverskridande identitet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning eller sexuell läggning – de av svenska staten sju erkända diskrimineringsgrunderna.

Länsstyrelsen arbetar för ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och alla människor har lika rättigheter och möjligheter.

I Länsstyrelsens arbete mot ett socialt hållbart Västra Götaland måste allas intressen vägas mot varandra för ett välmående län med välmående invånare. Det förutsätter att människor och verksamheter samarbetar och utbyter erfarenheter och kunskap.

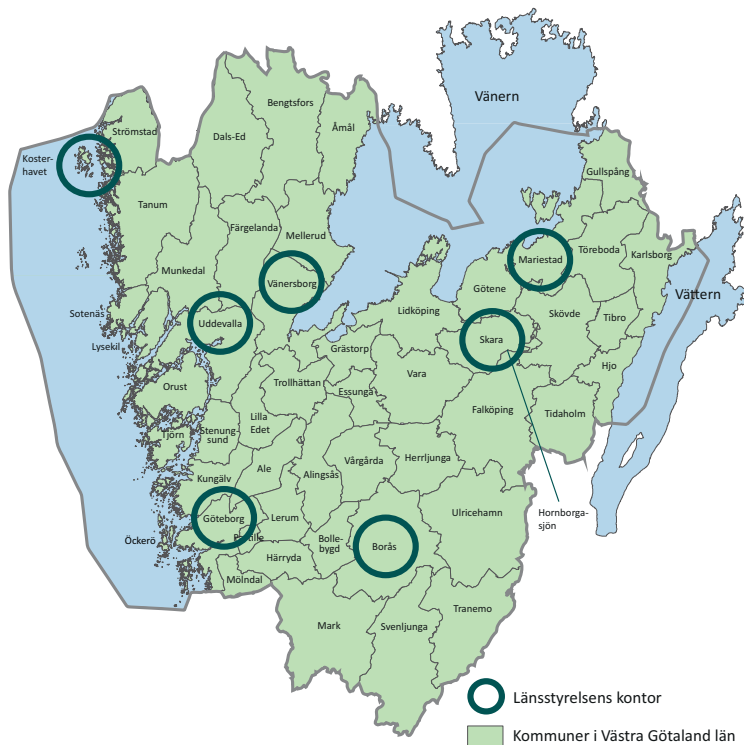
Länsledning

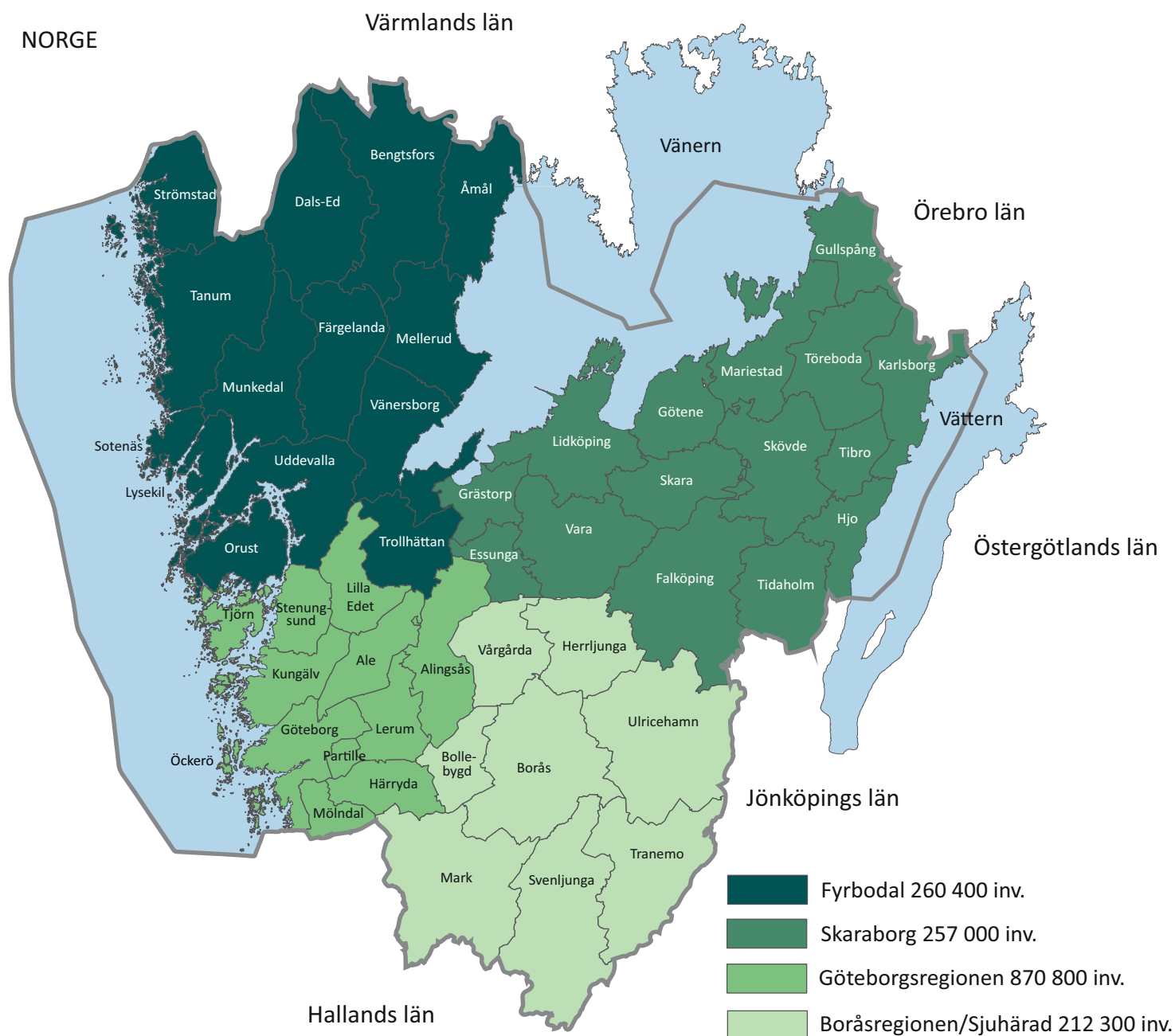
Länsstyrelsen i Västra Götaland leds av länsledningen som utgörs av landshövding Lars Bäckström och länsöverdirektör Agneta Kores. Landshövdingen utses direkt av regeringen och har till uppgift att följa länets tillstånd och informera regeringen om länets behov. Till stöd i arbetet har landshövdingen sin närmaste medarbetare länsöverdirektören, som leder det dagliga arbetet och vid behov är landshövdingens ersättare. Länsledningen är placerad i Göteborg, där Länsstyrelsen också har sitt residens.

Länsstyrelsen runt om i länet

Länsstyrelsen i Västra Götaland består av 16 enheter med ansvar för olika verksamhetsområden. Länsstyrelsen i Västra Götaland är värdlän för länsstyrelsernas gemensamma IT-verksamhet, och har därmed medarbetare som sitter runt om i hela landet.

Länsstyrelsen i Västra Götaland har kontor i sju av länets kommuner – Borås, Göteborg, Mariestad, Skara, Uddevalla, Vänersborg – samt vid Hornborgasjön och Kosterhavet. Göteborg är den största arbetsplatsen med cirka 275 anställda. Totalt har Länsstyrelsen i Västra Götaland cirka 790 anställda, varav 59 procent kvinnor och 41 procent män. Medelåldern är 46 år för kvinnorna och 48 år för männen.

I Västra Götalands län bor strax över 1,6 miljoner invånare fördelat på 49 kommuner

Västra Götalands län

I Västra Götalands län bor närmare 1,6 miljoner invånare, fördelade på 49 kommuner. Det motsvarar 17 procent av Sveriges befolkning.

Västra Götalands län bildades den 1 januari 1998 genom en sammanslagning av Göteborgs och Bohus län, Skaraborgs län och Älvsborgs län.

Västra Götalandsregionen och länets kommuner

Medan Länsstyrelsen i Västra Götalands län företräder Sveriges nationella intressen har Västra Götalandsregionen i uppdrag att förverkliga folkviljan hos länets befolkning.

Folkviljan är ytterst representerad i regionens högsta beslutande församling: regionfullmäktige. Fullmäktige består av 149 ledamöter, valda vid regionvalet vart fjärde år. Den politiska fördelningen i regionfullmäktige (mandatfördelningen) grundar sig på valresultatet. Efter omvalet som ägde rum i Västra Götalandsregionen 2011 styr Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet i minoritet.

Västra Götalandsregionen har två övergripande ansvarsområden. Det ena området är sjukvård och hälsoförebyggande arbete, vilket merparten av regionens omkring 55 000 anställda är sysselsatta med. Det andra området är tillväxt och utveckling, vilket omfattar verksamheter inom näringsliv, kommunikationer, infrastruktur, utbildning, forskning, kultur, miljö och internationellt samarbete. Utvecklingsarbetet sker i samverkan med företag, organisationer, högskolor

och universitet samt statliga myndigheter, däribland Länsstyrelsen.¹

Regionfullmäktige har det yttersta ansvaret för regionens långsiktiga mål och för inriktningen och prioriteringarna i verksamheter och ekonomi. Fullmäktige utser i sin tur politiker i länets övriga politiska organ: nämnder, styrelser, beredningar, utskott och kommittéer. Politikerna och organen har sinsemellan olika roller och uppgifter. En del företräder länets invånare, andra företräder olika typer av verksamheter och ytterligare andra företräder Västra Götalandsregionen i rollen som arbetsgivare eller ägare.

På den lokala nivån styrs var och en av länets 49 kommuner av folkvalda representanter i kommunen. Representanterna väljs genom kommunalvalen vart fjärde år och bildar tillsammans kommunfullmäktige, kommunens högsta beslutande organ. Vilka politiska partier som bildar majoritet i kommunfullmäktige och i praktiken styr kommunen är en förhandlings-sak, och här finns olika samarbeten över parti- och blockgränser.

Kommunen ansvarar för många medborgarnära tjänster och verksamheter, som exempelvis skola, äldreomsorg och teknisk förvaltning

¹ Se vidare: www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startsida/Om-Vastra-Gotalandsregionen/

Delregioner

Västra Götalands totala areal omfattar 25 343 kvadratkilometer, vilket motsvarar 5,6 procent av hela Sveriges yta. Mellan länets nordligaste punkt i Bengtsfors kommun och länets sydligaste punkt Svenljunga kommun är det drygt 24 mil fågelvägen.

För att stärka samverkan sinsemellan har kommunerna i Västra Götalands län gått samman i fyra kommunalförbund, där två av förbunden samverkar även över länsgränsen. Det innebär att länets karta i praktiken ofta delas in i fyra delregioner, med motsvarande ansvarsfördelningar i förvaltningar och verksamheter. De fyra delregionerna är: Göteborgsregionen med 12 kommuner²; Fyrbodalsregionen med 14 kommuner i Fyrstadsområdet, Bohuslän och Dalsland; Boråsregionen/Sjuhärad med åtta kommuner³ samt Skaraborg med 15 kommuner. De tre kommuner i Göteborgsregionens och Boråsregionens/Sjuhärads kommunalförbund som ligger utanför länets gränser är genomgående exkluderade i bokens redovisningar.

Befolkning⁴

Västra Götalands län har haft en stadigt växande befolkning sedan mitten av 1980-talet. Tillväxten gäller särskilt inom Göteborgsregionen medan flera kommuner i Dalsland och Skaraborg tvärtom har haft en negativ befolkningsutveckling. Som exempel kan nämnas att befolkningen i Härryda och i Stenungsund har ungefär fördubblats sedan 1970 medan Gullspång, Bengtsfors och Karlsborg har krympt med mer än en femtedel. Under det senaste decenniet är det särskilt i Dalsland som befolkningen minskat.

I och med befolkningstillväxten i länet totalt sett har invånartätheten ökat. År 2012 fanns i genom-

snitt 67,2 invånare per kvadratkilometer, att jämföra med 60,5 år 1991. Att Västra Götaland till stora delar är en storstadsregion visar en jämförelse med befolkningstätheten i hela Sverige: 23,4 invånare per kvadratkilometer⁵.

Ett genomsnitt ger dock en abstrakt och begränsad bild av länet, särskilt som befolkningstätheten runt om i Västra Götaland varierar stort. Här finns allt från storstaden Göteborg och medelstora städer till småorter och glesbygd. Näst Göteborg, med över en halv miljon invånare, följer Borås med drygt 100 000 invånare. Ytterligare fyra kommuner i länet har fler än 50 000 invånare: Mölndal, Trollhättan, Uddevalla och Skövde. I andra änden återfinns Dals-Ed som, med färre än 5 000 invånare, utgör länets minsta kommun.

Vilka är invånarna i Västra Götaland?

Västra Götaland hade i december 2012 drygt 1,6 miljoner invånare, eller mer exakt: 1 600 447 personer enligt statistik från Statistiska centralbyrån (SCB). Några fler är kvinnor än män: 50,1 respektive 49,9 procent. Den genomsnittliga västragötälänningen är 41 år. Precis som för Sverige som helhet lever den genomsnittliga kvinnan lite längre än mannen, och den genomsnittliga kvinnan är följaktligen något äldre än mannen, 41,9 mot 40,0 år.

Av länets befolkning har 18,6 procent nått pensionsåldern. Andelen kvinnor som fyllt 65 år 20,3 procent, mot männens 17,0 procent. Ungefär lika många av länets invånare är barn under 18 år: 20,1 procent. Bland barnen är pojkarna något fler än flickorna: 51,4 mot 48,6 procent. Länets åldersprofil och hur den skiljer sig något åt för kvinnor och män visas i figuren intill.

Åldersstrukturen varierar lite i länets olika delregioner. Andelen i yrkesverksam ålder, 20–64 år, är större i Göteborgsregionen jämfört med länet i övrigt: 60,8 mot 56,0 procent. Tvärtom är andelen som

² I Göteborgsregionens kommunalförbund ingår även Kungälv kommun i Hallands län.

³ I Boråsregionens/Sjuhärads kommunalförbund ingår även Varbergs kommun och Falkenbergs kommun i Hallands län.

⁴ Uppgifterna i följande avsnitt baseras på statistik från Statistiska centralbyrån (SCB) om inget annat anges.

⁵ En ökning från 21,0 år 1991.

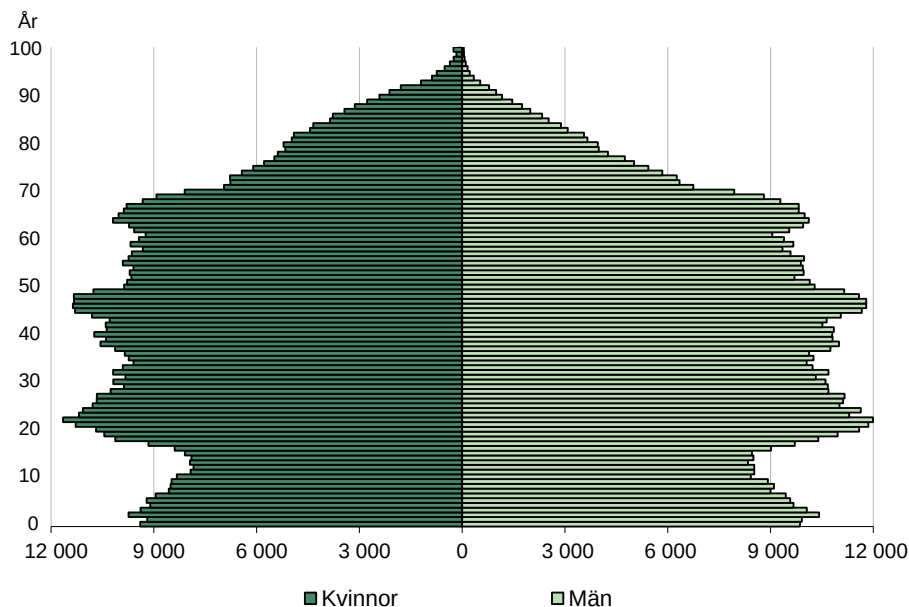
fyllt 65 större utanför Göteborgsregionen: 21,6 mot 16,2 procent, med flest andel pensionärer i Fyrbodalsregionen (22,4 procent). Andelen barn är däremot ungefär densamma i samtliga delregioner (mellan 19,3 och 20,5 procent).

Sverige har förpliktat sig att följa Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter. De nationella minoriteterna i Sverige är: samer (som även har ställning som urfolk), sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. I Västra Götaland bor en betydande del av landets sverigefinnar. Det gäller särskilt Borås, Göteborg, Skövde och Trollhättan – de fyra kommuner som ingår i det så kallade sverigefinska förvaltningsområdet. I dessa kommuner har finskan ett förstärkt skydd som bland annat innebär rätten att tala språket i kontakten med myndigheter.

Av länets drygt 1,6 miljoner invånare har drygt 100 000 ett utländskt medborgarskap, motsvarande 6,4 procent av befolkningen. Fler är födda utomlands, det gäller cirka 245 000 av länets medborgare, eller 15,3 procent av befolkningen. Kvinnorna är något överrepresenterade bland de utlandsfödda: 51,1 mot 48,9 procent.⁶ Genomsnittsåldern för de utlandsfödda är något högre än för befolkningen som helhet: 43,7 år.

Antalet utlandsfödda är störst i Göteborgsregionen, även sett i relation till befolkningsstorleken: 18,1 procent. I Göteborg är andelen 23,1 procent. Minst är andelen utlandsfödda i Skaraborg, 9,4 procent. I

Ålderssammansättningen i Västra Götalands län, hos kvinnor respektive män, 2012

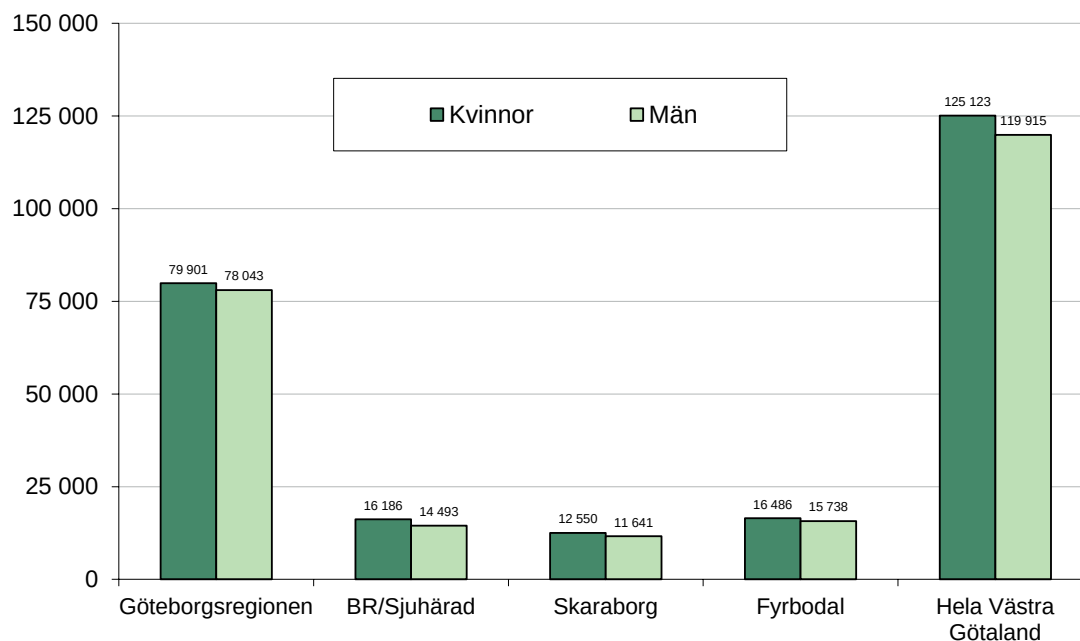
Grafen visar antal personer för varje åldersgrupp: hos kvinnor respektive män 0, 1, 2 år etcetera. Källa: Statistiska centralbyrån (Länsstyrelsens bearbetning).

Fyrbodalsregionen/Sjuhärad är andelen 12,4 respektive 14,5 procent.

Precis som i Sverige som helhet är Finland det vanligaste födelselandet bland länets utlandsfödda, följt av Irak. Invånarna födda i något av dessa två länder motsvarade 2012 17,8 procent av länets utlandsfödda. De vanligaste födelseländerna därefter är Iran, Jugoslavien, Bosnien-Hercegovina, Norge, Polen, Somalia och Tyskland. Dessa sammanlagt nio länder svarar sammantaget för drygt hälften av gruppen utlandsfödda, 51,8 procent, och omfattar 7,9 procent av befolkningen totalt.

Finland, Irak och Jugoslavien återfinns bland de fyra vanligaste länderna hos utlandsfödda i länets samtliga delregioner. Personer födda i Iran är däremot betydligt vanligare i Göteborgsregionen – där det är det näst vanligaste födelselandet efter Irak – och i Sjuhä-

⁶ I den snävare gruppen med utländskt medborgarskap är tvärtom männen överrepresenterade: 52,3 mot 47,7 procent.

Antal invånare i Västra Götalands läns delregioner som är födda utomlands

Grafen visar antal av länets kvinnor respektive män 2012 som är födda utomlands, per delregion samt för länet som helhet.
Källa: Statistiska centralbyrån (Länsstyrelsens bearbetning).

rad (femte vanligaste landet) jämfört med i Skaraborg och Fyrbodal (plats 14 respektive 18). En annan stor skillnad mellan delregionerna gäller personer födda i Norge – det vanligaste födelselandet bland utlandsfödda i Fyrbodal men som kommer först på nionde plats i både Göteborgsregionen och Boråsregionen/Sjuhärad (femte plats i Skaraborg).

Invandring och utvandring gör att den här bilden kan förändras på sikt, även om det tar tid. Till Västra Götalands län invandrade under 2012 totalt 15 406 personer från ett annat land (samtidigt lämnade 9 211 personer länet och landet). Av dessa var ungefär var sjätte person svenskfödd (17,3 procent). Bortsett från dessa återvändare var det vanligaste födelselandet Somalia (7,6 procent), följt av Syrien, Iran, Norge, Afghanistan, Irak och Polen. Tillsammans omfattar dessa sju länder, det vill säga exklusive Sverige, nästan

en tredjedel av invandrarna (30,8 procent). I övrigt var inget födelseland representerat av mer än 2,7 procent av länets invandrare 2012.

Under 2012 tog Västra Götalands län emot 3 142 flyktingar från andra länder, vilket är en väsentlig ökning jämfört med 2011 då det rörde sig om cirka 1 900 personer (se vidare sidorna 81–93).⁷

Antalet mottagna 2012 motsvarar 2,0 promille av länets befolkning, eller annorlunda uttryckt: 20 personer per 10 000 invånare. Nästan hälften, 47 procent, togs emot i Göteborgsregionen och en dryg tredjedel (35 procent) av Göteborgs kommun. Sett till befolkningsstorleken var emellertid flyktingmottagandet minst i Göteborgsregionen, och ännu mindre i Göte-

⁷ Statistiken rörande antal mottagna flyktingar 2012 härrör från Migrationsverket i mars 2013.

Flyktningmottagandet i Västra Götalands län under 2012

	Mottagna flyktingar	...varav ensamkommande barn (under 20 år)	Befolkning	Andel mottagna av befolkningen per 10 000 inv.
Hela Västra Götalands län	3 142	342	1 600 447	20
Fyrbodalen	541	79	260 427	21
Boråsregionen/ Sjuhärad	538	46	212 276	25
Skaraborg	582	55	256 955	23
Göteborgsregionen	1 481	162	870 789	17
- Göteborg	1 112	59	526 089	21
- GR exkl. Göteborg	369	103	344 700	11

Källa: Migrationsverket (mottagna flyktingar; uppgifter från mars 2013) respektive SCB (befolkning).

borgsregionen med Göteborgs kommun undantagen: 11 mottagna per 10 000 invånare (se tabellen på nästa sida). Det största mottagandet sett till befolkningens storlek stod Boråsregionen/Sjuhärad för, med 25 mottagna personer per 10 000 invånare.

Ungefär var tredje flykting var medborgare i Somalia (35 procent), ungefär var femte i Afghanistan (19 procent). Dessa två medborgargrupper tillsammans utgör alltså drygt hälften av de mottagna flyktingarna under 2012. På plats tre till sju följer Syrien, Iran, Eritrea, Irak och Jemen. Därefter representeras inget medborgarland av fler än 24 personer (0,8 procent). Gruppen statslösa omfattar däremot 205 personer, motsvarande 6,5 procent.

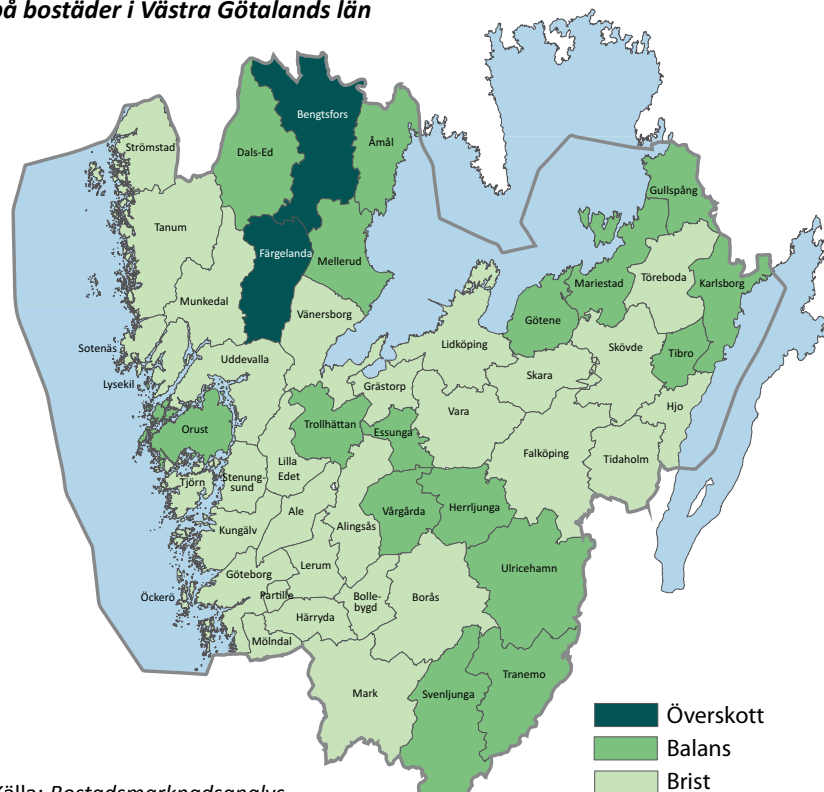
Bland länets mottagna flyktingar var 55 procent män/pojkar och 45 procent kvinnor/flickor. Nästan hälften, 47 procent, var under 18 år, vilket i praktiken motsvarar 1 469 barn. Av dessa barn var 57 procent pojkar. Under senare år har antalet ensamkommande flyktingbarn ökat. Länets kommuner tog under 2012 emot 342 ensamkommande barn och ungdomar under 20 år, varav flertalet (324) var under 18 år.

Bostadsmarknad

Sverige lider brist på bostäder. Det gäller särskilt i storstadslänen med angränsande län.⁸ I Västra Götaland uppgav 31 av länets 49 kommuner (63 procent) bostadsbrist i den senaste bostadsmarknadsenkäten som länsstyrelserna genomför i samverkan med Boverket. Här har antalet kommuner med bostadsbrist successivt ökat sedan sekelskiftet, då endast fem kommuner uppgav bostadsbrist. 2012 har situationen förvärrats något jämfört med de tre senaste åren, med fler kommuner i Skaraborg som gör en negativ bedömning. Överskott på bostäder rapporteras endast av två Dalslandskommuner. Situationen är särskilt problematisk för centralorterna: här uppgav 42 av länets kommuner bostadsbrist. Bristen är störst på hyresrätter, särskilt mindre lägenheter.

⁸ Se Boverkets rapport 2012:8 *Bostadsmarknaden 2012–2013* – med slutsatser från bostadsmarknadsenkäten 2012. Sett till hela Sverige uppgav 47 procent av kommunerna bostadsbrist 2012; i Stockholms och Skåne län var andelen 81 respektive 79 procent. Uppgifterna i avsnittets resterande delar är hämtade ur 2012 års rapport från Länsstyrelsen i Västra Götaland: *Bostadsmarknadsanalys – Västra Götalands län 2012*.

**Tillgång i förhållande till efterfrågan
på bostäder i Västra Götalands län**

Källa: Bostadsmarknadsanalys –
Västra Götalands län 2012. Rapport
från Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2012.

Antal kom- muner med bostadsbrist:	
2000	5
2001	11
2002	15
2003	21
2004	25
2005	23
2006	24
2007	25
2008	30
2009	28
2010	28
2011	28
2012	31

Enligt kommunernas bedömning är de grupper som har det svårast på bostadsmarknaden ungdomar, stora barnfamiljer samt medelålders och äldre som vill byta till en mindre bostad. Problemen kan dock vara av lite olika karaktär. Ungdomar har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden över huvud taget – till följd av generellt sämre betalningsförmåga, osäkra anställningsvillkor, brist på boenderefereanser och sämre kontaktnät. Stora barnfamiljers huvudsakliga problem är svårigheter att hitta större boende med trångboddhet som följd. Medelålders och äldre med svårighet att hitta mindre bostad kan tvingas att bo kvar i för stort hus som kan vara svårt att sköta och leva i (exempelvis på grund av trappor).

En annan grupp som har svårigheter på bostadsmarknaden är flyktingar med uppehållstillstånd, där många tvingas att bo inneboende hos någon anhörig eller vän.

Bostadsbristen har lite olika innebörd i olika delar av länet. I Bostadsmarknadsenkäten 2011 bedömde kommunerna i Göteborgsregionen att ungdomar var den grupp som hade det svårast på bostadsmarknaden, medan Skaraborgs kommuner särskilt lyfte fram gruppen medelålders och äldre som söker en mindre bostad. Boråsregionens/Sjuhärads kommuner pekade på särskilda svårigheter för gruppen flyktingar med uppehållstillstånd.

Hemlöshet

I Västra Götaland precis som i övriga Sverige finns personer som inte har någon bostad. Hemlöshet bottnar i både individuella problem och bristande samhällsstrukturer. Utöver den drabbade individen är hemlöshet en både socialpolitisk och bostadspolitisk angelägenhet, och de hemlösas problematik har tydlig beröring med arbetsmarknad, hälso-/sjukvård och integration (se vidare sidorna 43–45).⁹

I Sverige uppskattade Socialstyrelsen antalet hemlösa 2011 till cirka 34 000 personer. Hemlöshet förekommer i nästan samtliga Sveriges kommuner. Sett till antalet invånare var andelen hemlösa störst i Uppsala, Stockholms samt Skåne län.¹⁰

I Västra Götaland fanns det uppskattningsvis 35 hemlösa per 10 000 invånare, motsvarande fler än 5 500 personer. Av dessa fanns cirka 3 300 i Göteborg, vilket sett till invånarantalet motsvarar 64 hemlösa per 10 000 invånare.

Av länets hemlösa uppskattades 17 procent vara i en situation där de är hänvisade till akutboende, härbärge, jourboende, skyddat boende (exempelvis kvinnojouren), hotell, camping, vandrarhem, husvagn eller sover utomhus eller i offentliga utrymmen. De hemlösa lever under mycket olika villkor och med olika behov av stöd.

Drygt två tredjedelar av landets hemlösa 2011 uppskattades vara män, och över en tredjedel födda utomlands. Många har missbruks- eller beroendeproblem och lider av psykisk ohälsa. Missbruk och psykisk ohälsa bedömts vara mer omfattande problem bland Göteborgs hemlösa jämfört med i landets övriga storstadsområden.

I och med att många hemlösa har barn drabbar hemlöshet och osäkra boendeförhållanden även många barn. Socialstyrelsens kartläggning 2011 pekade på att det gällde en dryg tredjedel av landets hemlösa. Kartläggningen visade också att en femtedel av landets hemlösa var unga vuxna, 18–26 år, en grupp som har det särskilt svårt på bostadsmarknaden.

Sysselsättning och utbildning

Näringslivsstrukturen i Västra Götaland är varierande, med företag inom såväl traditionella branscher – handel, sjöfart, jordbruk, skogsbruk och tillverkningsindustri – som nytillkomna. Näringsprofilen har en internationell prägel med spetskompetens inom bland annat medicin, livsmedel, fordonsindustri, inredning, kemi, textil och telekommunikation. Tjänstesektorn sysselsätter flest invånare, men även tillverkningsindustrin är viktig i länet. Relativt sett sysselsätter tillverkningsindustrin något fler invånare i Västra Götaland än i landet som helhet, särskilt i Fyrbodal och Skaraborg.¹¹

Näringslivet är arbetsgivare för drygt 60 procent av länets alla sysselsatta och den offentliga sektorn för en tredjedel, medan övriga arbetar i någon typ av icke-offentlig organisation. Situationen är tämligen likartad i länets fyra delregioner. Näringslivet svarar för en något större andel av de anställda boende i Göteborgsregionen och Boråsregionen/Sjuhärad (2011: 65 respektive 64 procent) jämfört med i Skaraborg och Fyrbodal (61 respektive 58 procent).

Könsskillnaden är väsentligt större i sammanhanget: knappt hälften av länets kvinnor arbetar inom den offentliga sektorn jämfört med en knapp femtedel av männen. Allra störst är könsskillnaden i Fyrbodal, där andelen kvinnor anställda i offentlig sektor är 57 procent jämfört med 20 procent av männen.¹²

⁹ Beskrivningen i avsnittet baseras på Socialstyrelsens rapport *Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär*, 2012.

¹⁰ Socialstyrelsen redovisar för dessa län 59, 41 respektive 40 hemlösa per 10 000 invånare.

¹¹ Se Västra Götalandsregionens rapport *Fakta om Västra Götaland 2011*.

¹² Uppgifterna är baserade på SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS), i Länsstyrelsens bearbetning.

Andelen förvärvsarbetande av Västra Götalands invånare 20–64 år var 2011 76,9 procent, ungefär densamma som i landet som helhet (76,8 procent). Andelen förvärvsarbetande män är större än andelen förvärvsarbetande kvinnor, 78,6 procent mot 75,2 procent, en skevhet som speglar den för landet som helhet.

Bland ungdomar är andelen som förvärvsarbetar betydligt mindre (19,4 procent i gruppen 16–19 år), där många istället studerar. Samtidigt är arbetslösheten mer utbredd bland unga jämfört med högre upp i åldrarna.¹³

Skillnaden i förvärvsintensitet är stor mellan svenskfödda invånare och de födda utomlands: 81,8 jämfört med 56,1 procent.¹⁴ Andelen förvärvsarbetande var ytterligare något mindre bland utlandsfödda kvinnor: 53,1 procent – att jämföra med 59,2 procent bland utlandsfödda män.

Andelen förvärvsarbetande i åldersgruppen 20–64 år är lite större i Boråsregionen/Sjuhärad och Skaraborg än i Fyrbodalen och Göteborgsregionen (se kartan intill). I Göteborgs kommun är andelen ännu lite lägre än i Göteborgsregionen sammantaget, 72,1 procent. Könskillnaden är störst i Skaraborg och Boråsregionen/Sjuhärad.

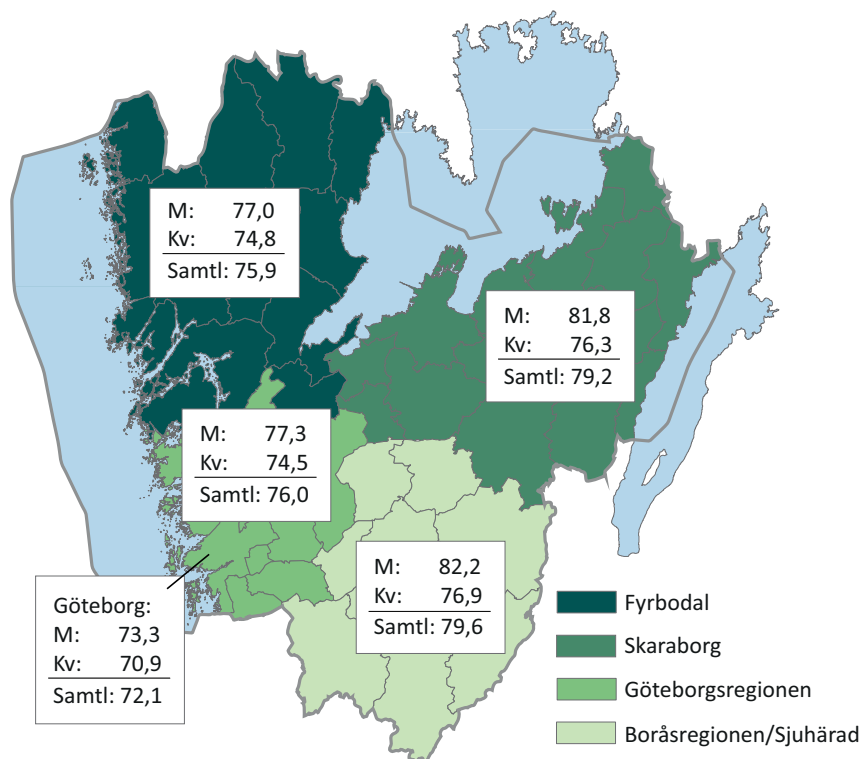
Pendling till arbetet

Två tredjedelar av länets förvärvsarbetande i länet bor och arbetar i samma kommun medan en tredjedel

¹³ SCB redovisar baserat på sin AKU-statistik för hela Sverige 2012 en arbetslöshet på nära 24 procent i åldersgruppen 15–24 år, och 37 procent i gruppen 15–19 år – att jämföra med 6 procent för befolkningen 25–64. Uppgifter på länsnivå är inte tillgängliga pga. ett begränsat statistiskt underlag.

¹⁴ Enligt länsstatistik erhållen från SCB. Andelen förvärvsarbetande utlandsfödda i Västra Götalands län var marginellt något mindre jämfört med i hela Sverige: 56,6 procent.

Andelen förvärvsarbetande av Västra Götalands invånare

Kartan visar andelen förvärvsarbetande av invånarna 20–64 år i länets delregioner samt Göteborgs kommun 2011.

Källa: SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS) i Länsstyrelsens bearbetning.

arbetspendlar över kommungränsen (67 respektive 33 procent).¹⁵ Rörligheten är störst hos storstadsregionens invånare, med 36 procent pendlare över kommungränsen bland de boende i Göteborgsregionen. Men sett till enbart Göteborgs kommun krymper andelen väsentligt, till 19 procent. I länets övriga tre delregioner pendlar ungefär 30 procent över kommungränsen.

¹⁵ Uppgifterna om pendling är bearbetningar av SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS), och avser genomgående åldersgruppen 16–74 år.

I Göteborg är antalet inpendlare mer än dubbelt så många som antalet utpendlare (2,2 gånger fler). Det samma gäller Skövde, med ett antal stora regionala och statliga arbetsgivare som bidrar till förhållandet. Emellertid är Strömstad den kommun i länet som har flest inpendlare i förhållande till utpendlare – 2,8 gånger fler – vilket kan förklaras med den starka gränshandeln.

Generellt pendlar män i större utsträckning än kvinnor: 36 mot 30 procent sett till länet som helhet. Det gäller i alla delregioner; störst är könsskillnaden Fyrbodalen och Boråsregionen/Sjuhäradsregionen.

Utbildning

I länet bedrivs högre utbildning och forskning vid Göteborgs universitet och Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg, Högskolan Väst i Trollhättan samt högskolorna i Borås och Skövde.

Nästan var fjärde invånare i länet 25–64 år hade 2011 minst tre års eftergymnasial utbildning (24 procent) – vilket är mer än en fördubbling sedan 1990.¹⁶ Utbildningsnivån är generellt högre hos kvinnor än hos män: 28 mot 20 procent. Den är också väsentligt högre hos befolkningen i storstadsområdet jämfört med i övriga länet: 29 procent av de boende i Göteborgsregionen har minst 3 års eftergymnasial utbildning – 32 procent i enbart Göteborgs kommun – att jämföra med 17 procent i länets övriga delregioner. Könsskillnaden är större utanför Göteborgsregionen, med nästan en dubbelt så stor andel kvinnor som män med minst tre års eftergymnasial utbildning (1,7–1,8 gånger större samtliga tre delregioner).

Andelen med motsvarande utbildningsnivå bland länets utlandsfödda är lite lägre än bland svenskfödda, 22 procent. Här är könsskillnaden lite mindre: 24 mot 20 procent för kvinnor respektive män.

Hos ungdomar är etnisk bakgrund en faktor som spe-

lar in för utbildningsresultatet i grundskolan och därmed förutsättningarna till vidare utbildning. Andelen ungdomar i länet med behörighet till gymnasiet 2009/2010 var 91 procent bland dem med två svenskfödda föräldrar, 86 procent bland dem med minst en av föräldrarna födda utomlands och 63 procent bland elever själva födda utomlands.¹⁷

Inkomster

Befolkningens inkomster har ökat under de senaste decennierna, även i förhållande konsumentprisindex.¹⁸ Samtidigt har fler blivit låginkomsttagare relativt sett, särskilt utrikesfödda.¹⁹

Medelinkomsten i Västra Götalands län är lite lägre än i landet som helhet: 253 600 mot 258 100 kronor (avser personer 20 år och äldre, 2011).²⁰ Skillnaden är emellertid större både mellan olika delar av länet och mellan kvinnor och män.

Invånarna i Göteborgsregionen har generellt högre inkomster än befolkningen i övriga länet, särskilt jämfört med Skaraborg och Fyrbodalen: drygt 265 000 mot knappt 240 000 kronor. Den här typen av inkomstskillnad har varit tämligen stabil under de senaste decennierna.

Inkomstskillnaderna ökar vid jämförelser av mer avgränsade geografiska områden. Inom Göteborg är inkomsterna generellt högre i stadsdelsnämndsområdet Västra Göteborg jämfört med Östra Göteborg och Angered. Skillnaderna ökar ytterligare sett till mindre områden inom dessa stadsdelar – skillnader som också har ökat under de senaste decennierna.²¹

17 Se vidare Västra Götalandsregionens handlingsplan *Samling för social hållbarhet - handlingsplan för jämlik hälsa i hela Västra Götaland*.

18 www.scb.se/Pages/TableAndChart____303220.aspx

19 www.scb.se/Pages/Article____352476.aspx

20 Statistik från SCB (sammanräknad förvärvsinkomst för boende i Sverige den 31/12), delvis i Länsstyrelsens bearbetning.

21 Se statistik publicerad av Göteborgs stad: www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf samt *Perspektiv Göteborg* (nr 1/2011) "Från 20 till 10 stadsdelar – mer lika men fortsatt olika".

16 1990 gällde det 11 procent. Statistiken i avsnittet är hämtad från SCB/Utbildningsregistret, i Länsstyrelsen bearbetning.

Exempelvis har medelinkomsten i Älvsborg (västra Göteborg) förändrats från att vara 1,7 gånger större än i Bergsjön (nordost) i början av 1990-talet till nära tre gånger större i slutet av 00-talet²².

Än större inkomstskillnader framträder om könsfaktorn vägs in. Medelinkomsten för kvinnor boende i Östra Bergsjön var 2010 cirka 100 000 kronor mot cirka 694 000 för män i Långedrag (stadsdel Älvsborg).²³

I hela Västra Götalands län har den manliga befolkningen (20 år och äldre) i genomsnitt 1,4 gånger högre inkomst än den kvinnliga befolkningen. I början av 1990-talet var skillnaden ännu lite större, varefter den succesivt minskat (från 1,54 till 1,36 under perioden 1991–2011). Trenden med minskad könsskillnad gäller även Sverige i stort.

Hälsa och trygghet

I internationella jämförelser har Sverige och Västra Götaland en god folkhälsa, hög levnadsnivå och minskande dödlighet i ett flertal livsstilssjukdomar. Likväl är de sociala skillnaderna i folkhälsa tydliga, och hälsan har inte förbättrats hos utsatta grupper på samma positiva sätt som för befolkningen i sin helhet. De främsta ohälsofaktorerna är bristen på arbete och utbildning. Bara i Västra Götaland ger ojämlikhet i hälsa under ett år upphov till drygt 1 500 dödsfall ”i förtid” – och ett produktionsbortfall motsvarande 2,2 miljarder kronor.²⁴

Hjärt- och kärlsjukdomar är den vanligaste dödsorsaken i Sverige och ligger bakom knappt 40 procent av dödsfallen hos både kvinnor och män. Den näst

vanligaste dödsorsaken är tumörsjukdomar, som svarar för cirka en fjärdedel av dödsfallen (totalt sett lite oftare mäns dödsorsak än kvinnors). Bland tumörerna har lungcancer – som ökat stadigt sedan slutet av 1980-talet – sedan ett par år gått om bröstcancer som den vanligaste dödsorsaken bland kvinnor.²⁵

En del av svenskars ohälsa handlar om riskbruk och missbruk av alkohol, tobak och droger. Socialstyrelsens kartläggning av orsaker bakom dödsfallen i Sverige 2011 visar att 6,6 procent av dödsfallen, bland personer fyllda 15 år, kan kopplas till antingen alkohol, rökning eller narkotika.

I Västra Götalands län är den andelen lite mindre, 6,1 procent, till följd av en mindre såväl rökning- som alkoholrelaterad dödlighet. I länet var det 901 personer som dog på grund av lungcancer, alkohol eller narkotika under 2011 (57 personer färre än 2011). Flest dog i lungcancer (539 personer). Översatt till ett så kallat dödstal som relaterar till befolkningsstorleken motsvarar det 41 döda per 100 000 invånare fyllda 15 år. Motsvarande dödstal relaterat till alkohol är 22 och för droger 6.²⁶

Samtliga tre dödsorsaker är vanligare hos män än hos kvinnor, särskilt gäller det alkohol- och drogrelaterad dödlighet. Det är ungefär fyra gånger fler män än kvinnor som dör till följd av alkoholrelaterade orsaker, och ungefär fem gånger fler till följd av drogrelaterade orsaker.

Den alkoholrelaterade dödligheten uppvisar en generell vikande trend sedan 2005 – det gäller särskilt för män (se den mörka heldragna linjen i diagrammet ovan). Den drogrelaterade dödligheten har tvärtom haft en svagt ökande trend under de senaste åren, vilket även det i första hand speglar situationen för

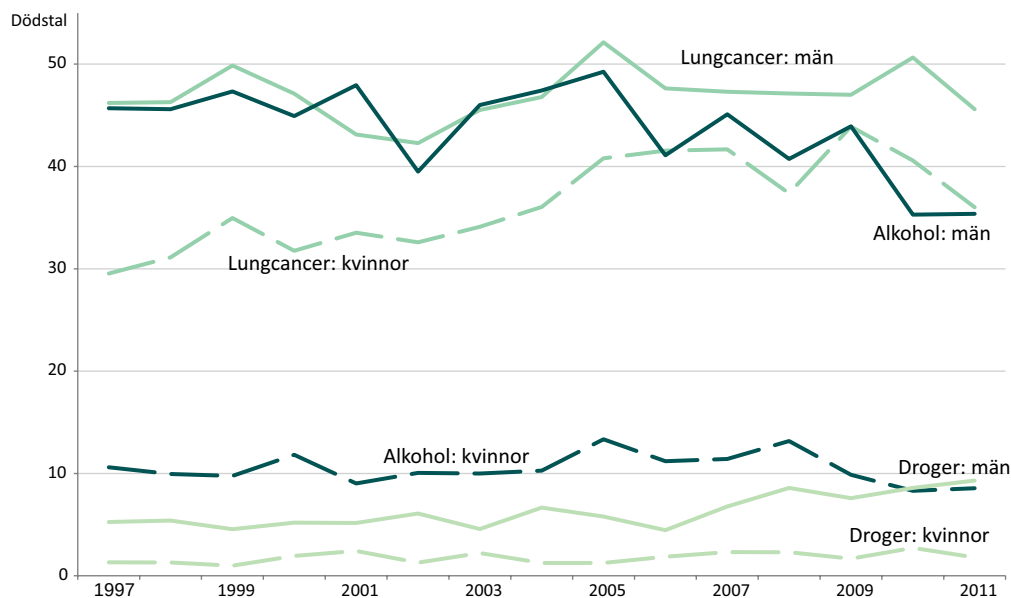
22 Enligt tillgänglig statistik hos Göteborgs stad (www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf) uppdelad på mindre stadsdelsområden över tid (1991–2008, avseende befolkningen 25–65 år).

23 www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf.

24 Beskrivningen är hämtad från Västra Götalandsregionens hemsida: www.vgregion.se/jamlikhalsa (mars 2013). Se vidare Västra Götalandsregionens handlingsplan *Samling för social hållbarhet - handlingsplan för jämlik hälsa i hela Västra Götaland*.

25 Källa: Socialstyrelsens rapport *Dödsorsaker 2011* (2013).

26 Källor: Socialstyrelsens rapport *Dödsorsaker 2011* (2013); statistik tillgänglig på Socialstyrelsens hemsida (<http://192.137.163.49/sdb/dor/resultat.aspx>); samt kommunbaserad statistik erhållen från Socialstyrelsen (mars 2013), i Länsstyrelsens bearbetning.

Dödlighet i Västra Götaland relaterad till lungcancer, alkohol respektive droger hos kvinnor och män, 1997–2011

Diagrammet visar antal döda per 100 000 invånare fyllda 15 år. Källa: Socialstyrelsen, i Länsstyrelsens bearbetning.

män, medan förhållandet hos kvinnor varit mer stabilt. Dödligheten i lungcancer var för såväl kvinnor som män lägre 2011 än 2010, men utvecklingen de senaste åren följer ingen tydlig riktning.

Den drogrelaterade dödligheten är ungefär dubbelt så vanlig i Göteborgsregionen jämfört med övriga länet. Ännu större skillnad blir det med avgränsning till Göteborgs kommun, där dödstalet är 9 jämfört med mellan 3 och 4 i länets övriga delregioner. Beträffande alkoholrelaterad dödlighet och dödlighet i lungcancer är skillnaderna mindre mellan olika delar av länet.²⁷

Om män i högre grad än kvinnor dör av orsaker knutna till användning av alkohol, tobak och droger, är den generella ohälsan mer utbredd bland kvinnor. Ett område där detta tar sig uttryck gäller uttaget av socialförsäkringsdagar. Försäkringskassan redovisar

hur det så kallade ohälsotalet – antal utbetalda socialförsäkringsdagar per försäkrad person i åldrarna 16–64 år²⁸ – har sjunkit i såväl Västra Götaland som i hela Sverige sedan mitten av 00-talet. Den positiva utvecklingen gäller förvisso både kvinnor och män, men könsskillnaden består. 2012 var ohälsotalet för länets kvinnor 34,5 jämfört med männens 23,7 (totalt 29,0).

Hälsan är ojämnt fördelad även i andra avseenden. Människors hälsa tenderar att variera med socioekonomiska förhållanden, det vill säga i förhållande till sådant som utbildning, inkomst och arbetslivsförhåll-

²⁷ Dödstalen för lungcancer varierar mellan 39 och 45 i de olika delregionerna; och för alkoholrelaterad dödlighet mellan 17 och 26.

²⁸ Mättet anger antal utbetalda dagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning samt sjuk-/aktivitetsersättning från socialförsäkringen i förhållande till antal registrerade försäkrade i befolkningen 16–64 år. Sjuklön från arbetsgivare är ej inkluderat. (Försäkringskassans mått skiljer sig något från det ohälsotal som SCB redovisar.) Det ska betonas att ohälsotalet, som är en indirekt avspiegling av ohälsa, avser antalet utbetalda socialförsäkringsdagar inom ramen för ett socialförsäkringssystem, föränderligt över tid.

landen – faktorer som tenderar att hänga samman sinsemellan. Delvis kan denna typ av faktorer kopplas till variationer i levnadsvanor men det finns strukturella faktorer som spelar in för hälsan oavsett livsstil. Betydelsen av socioekonomiska faktorer har enligt Socialstyrelsen ökat sedan början av 1990-talet.²⁹

Den här typen av strukturella skillnader får återverkningar även på barns hälsa. En aktuell forskningsrapport visar hur barn i socioekonomiskt utsatta stadsdelar i Göteborg generellt har sämre hälsa än barn i socioekonomiskt starkare stadsdelar, och att de har sämre förutsättningar för att utveckla god hälsa. Samtidigt visar samma rapport att barns psykiska ohälsa är mer utbredd i de socioekonomiskt starkare områdena.³⁰

Våld

Något som har betydande konsekvenser för såväl fysisk som psykisk hälsa är våldet i samhället. Det gäller självklart den som utsätts för våld, men även personer som bevittnar våldet, exempelvis barn.

Våldet i samhället har ökat under de senaste decennierna sett till antalet anmälda misshandelsbrott. Trenden bröts dock med tre procents färre anmälda misshandelsbrott 2012 än 2011, enligt statistiken från Brottsförebyggande rådet (Brå). Det visar sig dock i första hand gälla anmälda brott mot män, medan misshandelsbrott mot kvinnor tvärtom ökat med en procent. Misshandel är en typ av brott där statistiken kan vara svår att tolka. Förändringar i statistiken kan bero både på en förändrad omfattning av våld och på en förändrad syn på våld i samhället, som påverkar i vilken grad våldsbrott anmäls. Brå räknar med att ungefär en fjärdedel av alla misshandelsfall anmäls till

polisen.³¹

Såväl bland misshandelsoffer som bland förövarna är män i majoritet – det gäller särskilt bland våldsutövarna.³² En stor del av all misshandel är relaterad till alkohol och sker på allmän plats. I dessa fall är det vanligt att såväl offer som förövare är män. När misshandel sker i hemmet är det däremot oftast en kvinna som är offret, oftast misshandlad av en närstående eller bekant, oftast en man.

Under 2012 anmäldes cirka 12 500 misshandelsbrott i Västra Götalands län, varav cirka 10 000 mot vuxna, fyllda 18 år.³³ Bland dessa var 58 procent män, 42 procent kvinnor. Statistiken visar hur kvinnor och män drabbas av olika slags våld. Av de anmälda misshandelsbrotten i länet var drygt 2 500 riktade mot kvinnor, utförda av en för kvinnan känd gärningsman inomhus. Ungefär lika många män drabbades av en okänd gärningsman utomhus, knappt 2 700 anmälda brott.³⁴ Det omvända förekommer också men i mindre utsträckning.³⁵

Därutöver anmäldes nästan 2 500 misshandelsbrott mot barn (under 18 år).³⁶ Av dessa barn var 61 procent pojkar, 39 procent flickor. Utöver de barn som drabbas direkt av misshandel drabbas många barn psykiskt av att bevittna misshandel i hemmet.

Medan antalet misshandelsbrott utomhus med obekanta förövare har minskat under senare år, har

29 Se exempelvis Socialstyrelsens årsrapport 2013 *Folkhälsan i Sverige* samt Västra Götalandsregionens handlingsplan *Samling för social hållbarhet - handlingsplan för jämlik hälsa i hela Västra Götaland*.

30 Se Lennart Köhlers rapport *Barnhälsoindex för Göteborg – Ett system för att följa barns hälsa i Göteborg och dess stadsdelar*. Rapport 2013:3 från Nordiska hälsovårdshögskolan.

31 Grova brott oftare än lindriga, brott mellan obekanta oftare än mellan bekanta, brott som sker på allmän plats oftare än de som sker på privat plats.

32 Brå uppger att män är misstänkta förövare i 85 procent av de anmälda fallen, men betonar att statistiken över misstänkta för misshandelsbrott endast innehåller cirka var femte polisanmält misshandelsfall, varför dessa uppgifter måste tolkas försiktigt.

33 Preliminär statistik hämtad på Brås hemsida 2013-03-20.

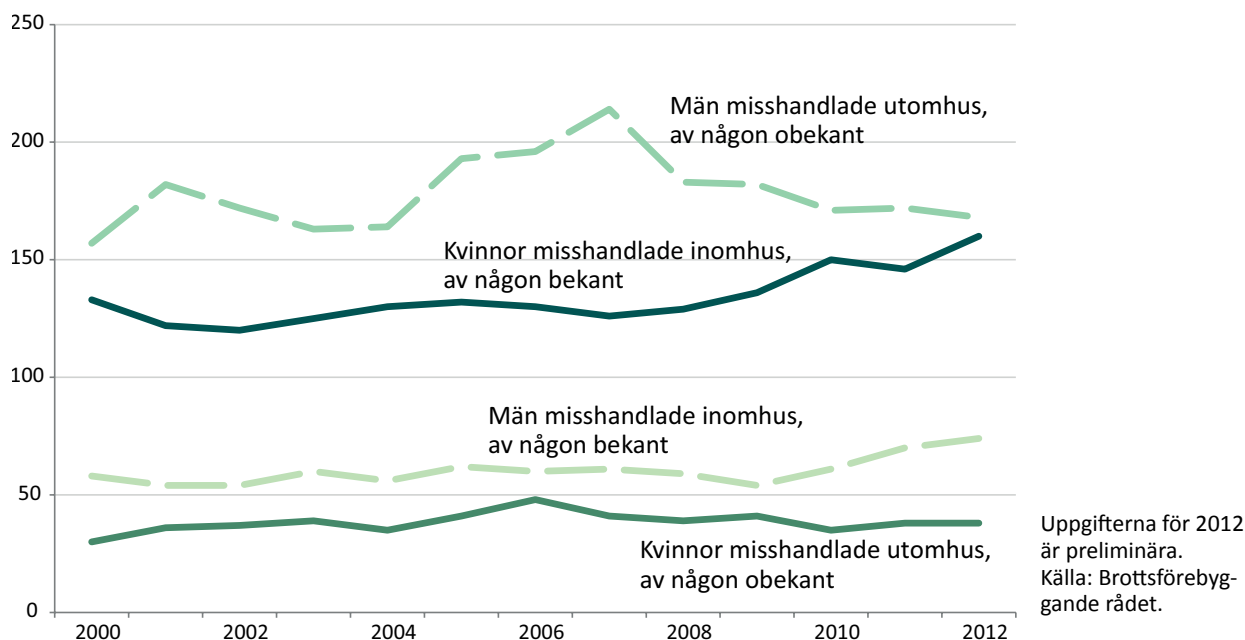
34 Antalen motsvarar 160 respektive 168 av 100 000 invånare i länet.

35 600 kvinnor anmälde misshandel av en obekant gärningsman utomhus och knappt 1 200 män anmälde misshandel av en bekant gärningsman inomhus (motsvarande 38 respektive 74 av 100 000 invånare).

36 Motsvarande 155 av 100 000 invånare.

VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Anmälningar av två typer av misshandelsbrott mot kvinnor respektive män fyllda 18 år, per 100 000 invånare, 2000–2012

tvärtom våld inomhus, utövat av bekanta förövare, ökat (se figuren ovan). Det gäller i länet likväl som i hela Sverige.

Antalet anmälda misshandelsbrott, i förhållande till antalet invånare, är generellt färre i Västra Götaland än i riket som helhet, och särskilt i relation till Stockholms län.³⁷ Det finns en viss storstadsfaktor med fler anmälda misshandelsbrott i Göteborg än i länets övriga kommuner, men flera andra kommuner kommer inte långt efter.³⁸

³⁷ Sett till anmälda brott per 100 000 invånare var antalet 2012 i Stockholms län 1 222; Skåne län 859; Västra Götaland 785 och i Sverige totalt 915 (enligt preliminära uppgifter från Brå).

³⁸ Göteborg: 1 015 anmälda brott per 100 000 invånare; Trollhättan: 929; Skövde: 929; Strömstad: 913.

Mänskliga rättigheter

Urban utveckling

Hemlöshet

Jämställdhet

Foto: Andreas Offesson/Bildarkivet.se

Mäns våld mot kvinnor

Folkhälsa

Personligt ombud

Integration

Enheten för social hållbarhet

Social hållbarhet handlar om att bygga och värna om ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper missgynnas av formella eller informella strukturer.

Länsstyrelsen arbetar för det hållbara samhället. Enhetens uppdrag är att värna om och bidra till länets utveckling med fokus på den sociala dimensionen. Genom strategiska och stödjande insatser bidrar enheten till förändringsprocesser som ska ge ökad delaktighet och inflytande för den enskilde individen, respekt för mänskliga rättigheter och social hållbarhet i länet.

Enhetens asvarsområden är mänskliga rättigheter, barns rättigheter, antidiskriminering, jämställdhet, mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, förebyggande folkhälsoarbete inom alkohol, tobak, dopning och narkotika (ANDT), tillsyn enligt alkohol och tobakslagen, nyanländas etablering och integration, hemlöshet, urbant utvecklingsarbete samt sektorsövergripande bevakning av sociala välfärdsfrågor.

Uppdragen är relaterade till flera politikområden, som arbetsmarknad, folkhälsa, integration, jämställdhet, rättighetsfrågor och social omsorg. Därmed kommer uppdragen från olika departement: Arbetsmarknads-, Justitie-, Social- och Utbildningsdepartementet.

Intern samordning och sektorsövergripande arbete

Länsstyrelsen är en mångsidig myndighet och ska integrera ett rättighetsperspektiv inom alla sina verk-

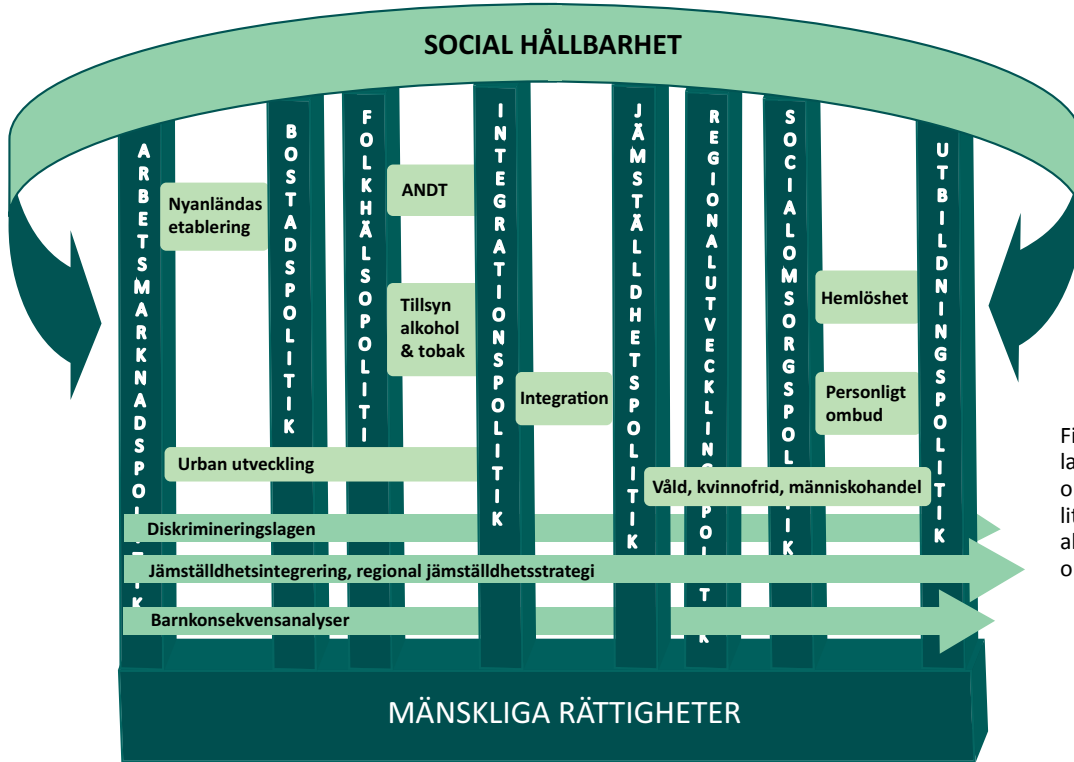
samheter. Enheten för social hållbarhet har uppdraget att stödja myndigheten i det arbetet. Grunden för detta arbete är länsstyrelseinstruktionen³⁹.

Enheten ska verka för att alla Länsstyrelsens medarbetare har kunskap, förståelse, rutiner och metoder för att, med ledningens stöd, bedriva sitt dagliga arbete med ett rättighetsperspektiv. Inom ramen för Länsstyrelsens verksamhetsutveckling genomför enheten seminarier, utbildningar och workshops inom området som är tillgängliga både internt inom Länsstyrelsen och externt.

Målet med Länsstyrelsens gemensamma arbete för en socialt hållbar utveckling är:

- God kompetens om rättighetsfrågor inom Länsstyrelsens samtliga uppdragsområden
- Ett externt och internt arbete som utgår från respekten för de mänskliga rättigheterna
- Synliggörande av den sociala dimensionen av en hållbar utveckling i länet
- En medborgarservice på lika villkor.

³⁹ Se vidare sida 31.

Figuren visar förhållandet mellan de olika samhällspolitiska målen och aktuella uppdragsområden.

Samverkan och samordning på lokal, regional och nationell nivå

Olika aktörer på lokal, delregional, regional och nationell nivå gör insatser inom flera olika uppdrag som i grunden berör samma målgrupper och individer. En god samverkan mellan länets olika aktörer är avgörande för att överbrygga avståndet mellan såväl beslutsnivåer som verksamhetsområden. I flera sammanhang behövs ökad samordning och samverkan. Länsstyrelsen strävar efter att vara en samverkansmotor inom sina uppdragsområden.

Offentliga, privata och ideella aktörer har mycket att lära av varandra, likaså forskare och praktiker. Länsstyrelsen arbetar för att enskilda aktörer och verksamheter ska kunna utnyttja den kunskap och de erfarenheter som andra aktörer redan har. På det viset skapas effektivitet i verksamheter och ökade förutsättningar

för metodutveckling. Det yttersta målet med samverkan är ökad delaktighet och stärkt inflytande för den enskilde individen i ett samhälle där de mänskliga rättigheterna respekteras.

Länsstyrelsen har i uppdrag att samordna de olika statliga aktörernas verksamheter i länet inom ramen av sina uppdrag, för att på bästa sätt bidra till att de nationella målen får genomslag i länet.

Under 2012 har enheten särskilt samarbetat med Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Socialstyrelsen, Folkhälsoinstitutet, Sveriges kommuner och landsting, Boverket samt högskolor och universitet. Samverkan med länets 49 kommuner sker delvis genom länets fyra kommunalförbund. Samarbetet med Västra Götalandsregionen är särskilt avgörande för länets utveckling inom tillväxtområdet.

Målgrupper

Ytterst är det länets invånare som är målgrupp för enhetens arbete för ett socialt hållbart samhälle. Målgrupperna är delvis samma inom flera av enhetens uppdrag, exempelvis äldre, barn, kvinnor, våldsutsatta, funktionsnedsatta, nyanlända med flera. Även om direktkontakterna är begränsade är de enhetens viktigaste målgrupp. I merparten av det dagliga arbetet riktar sig enhetens insatser i praktiken mot lokala och regionala aktörer i länet.

Samarbetsparterna finns inom både den offentliga, privata och idéburna sektorn. Enhetens uppdrag handlar i mångt och mycket om att i förhållande till länets aktörer fungera som stöd, bedriva kunskapshöjande insatser, utveckla metoder och arbetsmodeller, fördela utvecklingsmedel, bedriva tillsyn, samordna insatser, initiera samverkan samt kartlägga, utreda och utvärdera verksamheter.

I samverkan med regionala och lokala aktörer utvecklar och implementerar Länsstyrelsen metoder och förhållningssätt som bidrar till en socialt hållbar utveckling som gynnar både den enskilde medborgaren, olika grupper och hela samhället.

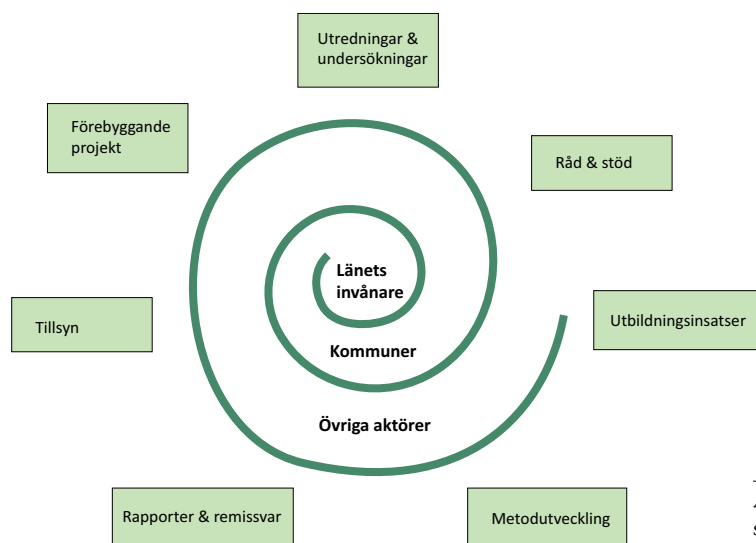

Illustration av enhetens uppgifter och målgrupper.

Aktuella uppdrag 2012

Mänskliga rättigheter

Verksamheten ska bidra till ökad kunskap inom Länsstyrelsen om mänskliga rättigheter och dess betydelse för en socialt hållbar samhällsutveckling. Stöd och verktyg ges till alla medarbetare för att integrera ett jämlikhets- och rättighetsperspektiv inom alla uppdragsområden. Arbetet drivs utifrån ett intersektionellt⁴⁰ perspektiv.

Målet är att medarbetare ska kunna identifiera kopplingar till mänskliga rättigheter inom flera uppdragsområden och främst inom de uppdrag som på olika sätt omfattar en social dimension av hållbarhet. Det gäller områden som bostadsförsörjning, infrastruktur, landsbygdsutveckling, kulturmiljö, miljö och klimat, natur och fritidsliv, näringslivsutveckling samt säkerhets- och trygghetsfrågor. Länsstyrelsens samtliga enheter har i sin verksamhetsplan för 2012 inkluderat kopplingar till mänskliga rättigheter.

Länsstyrelsen fick under 2012 ett utökat uppdrag inom Mänskliga rättigheter som innebär ökad uppmärksamhet för frågorna i samhället i stort. Uppdraget innefattar ett ökat samarbete med berörda myndigheter och ett särskilt stöd till kommunerna i arbetet med mänskliga rättigheter. Se vidare sidorna 31–41.

Hemlöshet

Verksamheten syftar till att motverka hemlöshet, i synnerhet bland barnfamiljer som drabbas av vräkning. Detta sker framförallt genom att följa bostadsmarknadens utveckling i länet och ge kommunerna råd och stöd i arbetet med att motverka hemlöshet. Se vidare sidorna 43–45.

⁴⁰ Intersektionalitet är ett begrepp som syftar till att synliggöra specifika situationer av förtryck som skapas i skärningspunkter mellan olika maktordningar baserade på bland annat ras/etnicitet, kön, sexuell orientering, ålder, funktionalitet och klass.

Urban utveckling

Verksamheten syftar till att samla relevanta aktörer för kunskaps- och erfarenhetsutbyte kring urbant utvecklingsarbete. Arbetet fokuserar på de regionala utmaningar som finns när det gäller kommuners och andra aktörers arbete med att bidra till en positiv utveckling i de utvalda stadsdelarna. Se vidare sidorna 47–49.

Foto: Christina Särefjord

Jämställdhet

Verksamheten syftar till att regeringens jämställdhetspolitiska mål ska få genomslag i länet. Detta sker framförallt genom samverkan, rådgivning, utbildning, kunskapsspridning och uppföljning. Arbetet bedrivs dels inom den egna organisationen och dels genom att stötta andra aktörer i länet. Verksamheten samarbetar med Västra Götalandsregionen kring en

förnyad långsiktig jämställdhetsstrategi för länet.

Enhetens jämställdhetsarbete bedrivs även inom ramen för ett nationellt projekt, finansierat av Europeiska socialfonden: *ESF Jämt.* Projektet syftar till att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet. Se vidare sidorna 51–57.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer

Verksamheten syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor, att barn bevittnar våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Det görs dels genom samordning mellan olika myndigheter, kommuner och ideella organisationer, dels genom kunskapsspridning och stödsatser, bland annat i form av fördelning av utvecklingsmedel. Tillsammans med Socialstyrelsen ansvarar Länsstyrelsen för det nationella och regionala kunskaps- och metodstödet för att kvalitetsutveckla arbetet med våldsutsatta kvinnor, barn som bevittnat våld och våldsutövare. Se vidare sidorna 59–65.

Alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT)

Enhetens arbete inom ANDT-området bedrivs genom två verksamheter. Den ena verksamheten bedriver tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen och ger kommunerna råd i deras tillsynsarbete. Arbetet är inriktat på övervakning och stöd samt utveckling och samordning av tillsynen. Här ingår stöd i kommunernas arbete med att införliva näringens egenkontroll i den lokala tillsynen.

Den andra verksamheten syftar till att genom olika former av förebyggande arbete främja god hälsa på lika villkor. En viktig förutsättning är långsiktig samordning av länets olika ANDT-insatser, där kunskapsspridning spelar en viktig roll. Kunskap samlas in och sprids vidare genom konferenser, seminarier och nätverk. Länsstyrelsen ska i rollen som länssamordnare utgöra en stark länk mellan arbetet som bedrivs på lokal, regional och nationell nivå. Se vidare sidorna 71–79.

Personligt ombud

Länsstyrelsen har ett särskilt uppdrag för verksamhet med personligt ombud. Ett personligt ombud stödjer personer med psykiska funktionsnedsättningar i syfte att de själva ska kunna ta tillvara på sina rättigheter. Verksamheten innebär att fördela statsbidrag, ge råd till kommuner samt bidra till utveckling av verksamheten genom utbildningsinsatser och regionala nätverksträffar. Se vidare sidorna 67–69.

Integration: nyanländas etablering

Verksamheten syftar till en effektiv och snabb etablering av nyanlända, med god beredskap och hög kapacitet i mottagandet. Sedan 2011 ska verksamheten särskilt säkra beredskap och kapacitet för länets mottagande av asylsökande ensamkommande barn. Verksamheten är först och främst inriktad på att bidra till samverkan och samordning mellan olika statliga myndigheter, kommuner, näringsliv och ideella organisationer. Två centrala områden i etableringsarbetet är svenska för invandrare (sfi) och samhällsorientering (SO). Under 2011 och 2012 har verksamheten haft särskilt fokus på samverkan med berörda aktörer för förverkligandet av etableringsreformen för nyanländas etablering. Se vidare sidorna 81–93.

Enhetens integrationsarbete har förstärkts genom två särskilda projekt:

– *Projekt Utländska Akademiker* (PUA) har övergripande syftat till att främja ett långsiktigt och effektivt tillvaratagande av nyanlända akademikers kompetens. Projektet avslutades i december 2012. Se vidare sidorna 88–89.

– Projektet *Etablering av nyanlända flyktingar genom interkommunal och interregional samverkan* (EFIS) har utvecklat och spridit metoder och modeller för en effektivare introduktion av nyanlända. Projektet avslutades formellt i april 2012 men ett bestående resultat är en webbaserad informationsportal, *informationsverige.se*. Se vidare sidorna 91–92.

Individären

Länsstyrelsen har en särskild verksamhet för hantering av individären rörande äktenskapsdispens för underåriga och återbetalning av underhållsbidrag.

Nya uppdrag under 2012

Under 2012 fick Länsstyrelsen några nya uppdrag:

- Ökat uppdrag inom mänskliga rättigheter
- Hemlöshet
- Urbant utvecklingsarbete
- Särskilda utbildningsinsatser för att minska mäns våld mot kvinnor.

Utvecklingsmedel

Enheten ansvarar för hantering av utvecklingsmedel inom olika uppdragsområden (se bilaga sida 98).

Organisation

Enheten för social hållbarhet har under 2012 bedrivit sina verksamheter med totalt 26 heltidstjänster, fördelade över 29 medarbetare (se sidorna 104–105 sist i boken).

Enhetens verksamhetsområden har varit indelade i två sektioner: den ena med fokus på uppdrag inom folkhälsa och jämställdhet och den andra inom integration. De två sektionerna har bestått av handläggare och utvecklare under ledning av var sin samordnare med ansvar för sektionens samlade uppdrag.

Delar av enhetens uppdrag utförs genom internt tvärssektoriellt arbete för att bidra till en socialt hållbar utveckling inom Länsstyrelsens alla uppdragsområden.

Foto: Ida Edgren

Social hållbarhet och mänskliga rättigheter

Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter.

Det gäller oavsett om du är kvinna eller man, hur gammal du är, vilket land du kommer från, vad du tror på, om du har någon typ av funktionsnedsättning eller vad du har för sexuell läggning.

Mänskliga rättigheter och antidiskriminering

1948 kom FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Alla människor är födda fria och har samma värde och rättigheter. Det betyder att ingen får diskrimineras eller hindras att utnyttja sina rättigheter.

De mänskliga rättigheterna är universella: de gäller över hela världen – oavsett land, kultur eller sammanhang. De gäller för alla människor och är den enskilde individens fri- och rättigheter gentemot den politiska makten.

Diskriminering kan ske direkt, indirekt eller i form av trakasserier. I den svenska diskrimineringslagen finns ett förbud mot diskriminering baserad på:

- Ålder
- Kön
- Könsoverskridande identitet eller uttryck
- Etnisk tillhörighet
- Religion eller annan trosuppfattning
- Funktionsnedsättning
- Sexuell läggning.

Skyddet mot diskriminering är en grundläggande förutsättning för ett socialt hållbart samhälle.

Regeringens uppdrag till Sveriges länsstyrelser

Enligt beslut från regeringen ska FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna ligga till grund för allt arbete som länsstyrelserna bedriver. I praktiken innebär det att ett rättighetsperspektiv ska finnas med vid exempelvis planering och handläggning av beslut, myndighetsutövning, tillsyn, rådgivning och utbildning – oavsett vilket uppdragsområde det handlar om.

Länsstyrelseinstruktionen

I regeringens så kallade instruktion till länsstyrelserna (förordning 2007:825; 5§, punkt 1–6) stadgas hur Länsstyrelsen ska arbeta utifrån ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv. Mänskliga rättigheter, antidiskriminering, barns rättigheter, tillgänglighet, folkhälsa och jämställdhet ska beaktas inom alla länsstyrelsens verksamheter. Länsstyrelsen ska:

1. Integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkars villkor
2. Genomgående analysera och presentera individbaserad statistik med kön som övergripande indelningsgrund om det inte finns särskilda skäl

mot detta

3. Vid beslut och andra åtgärder som kan röra barn, analysera konsekvenserna för dem och därvid ta särskild hänsyn till barns bästa
4. Vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning
5. Integrera de mänskliga rättigheterna i den egna verksamheten genom att belysa, analysera och beakta rättigheterna i den egna verksamheten, särskilt skyddet mot diskriminering
6. Verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås genom att folkhälsan beaktas inom länsstyrelsernas arbete med bland annat regional tillväxt, samhällsplanering, krishantering samt alkohol och tobak.

Länsstyrelsegemensam handlingsplan

Länsstyrelsens beslut påverkar allmänhetens liv och vardag på många sätt. Medarbetarnas roll som statstjänstemän innebär alltid en maktposition. Bemötande och förhållningssätt ska i alla sammanhang genomsyras av alla människors lika värde.

Länsstyrelsen ska vara en förebild i samhället och har en viktig roll i arbetet för alla individers lika rättigheter och möjligheter. Att arbeta för ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper missgynnas av formella eller informella strukturer kräver ett konkret, aktivt och kontinuerligt arbete inom många områden.

Mot denna bakgrund har landets 21 länsstyrelser tillsammans tagit fram en gemensam handlingsplan: *Länsstyrelsernas handlingsplan för lika rättigheter och möjligheter 2010–2012*. Handlingsplanen utgår från diskrimineringslagen och FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Den är uppdelad i tre övergripande områden: organisation, sakområde och kommunikation. Handlingsplanen syftar över-

gripande till att integrera rättighetsperspektivet i länsstyrelsernas verksamheter utifrån ett gemensamt förhållningssätt, gemensamt för landets samtliga länsstyrelser. Mänskliga rättigheter ska respekteras, skyddas och stärkas såväl inom organisationerna som i externa verksamheter och i kommunikationen kring dessa. Länsstyrelsen ska kort sagt i alla sammanhang verka för ett hållbart samhälle för *alla* människor.

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelsen i Västra Götalands län arbetar för en hållbar utveckling, i både ekologisk, ekonomisk och

Länsstyrelsens mål för 2012 har varit:

- God kunskap hos Länsstyrelsens alla medarbetare om perspektiv kopplade till social hållbarhet med utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna och diskrimineringsgrunderna
- Gott internt stöd till Länsstyrelsens medarbetare i arbetet med att integrera social hållbarhet och ett rättighetsperspektiv i all verksamhet
- Fördjupad och breddad samverkan mellan myndighetens enheter inom särskilt utvalda områden
- Synliggörande av mänskliga rättigheter och social hållbarhet i Länsstyrelsens externa kontakter och ökad uppmärksamhet för frågorna i samhället i stort
- Ökad samverkan med andra berörda myndigheter inom området
- Stöd till kommunerna i deras arbete med mänskliga rättigheter och antidiskriminering.

social mening. Det finns en lång rad uppdrag hos Länsstyrelsen som har stor betydelse för en socialt hållbar samhällsutveckling.

Årets arbete med mänskliga rättigheter för social hållbarhet

Utgångspunkten för Länsstyrelsens arbete har varit länsstyrelsernas nationella handlingsplan från 2010, *Lika rättigheter och möjligheter*, med mål gällande både organisation, sakområden och kommunikation (se sida 32). Handlingsplanen ger stöd i hur Länsstyrelsen ska bedriva arbetet med mänskliga rättigheter och antidiskriminering inom sina respektive organisationer och verksamheter. När det gäller sakområden har Länsstyrelsen i Västra Götaland arbetat på ett mer metodutvecklande sätt sedan 2009, med betoning på kompetensutveckling och verksamhetsintegrering.

En tätare samverkan kring den sociala hållbarhets-

dimensionen, tillsammans med bättre verktyg och förutsättningar hos de enskilda medarbetarna, har ökat förutsättningarna för att kunna erbjuda länet invånare en god service på lika villkor.

Intern samordning och externt samarbete

Ett bidrag för en socialt hållbar utveckling i länet är att ett rättighetsperspektiv ska genomsyra Länsstyrelsens alla verksamheter. För att samordna det interna arbetet med social hållbarhet och mänskliga rättigheter skapade Länsstyrelsen under 2009 två arbetsgrupper.

En arbetsgrupp, med särskild sakkompetens vid enheten, har i uppdrag att ge stöd till myndighetens samtliga enheter i deras arbete med att integrera rättighetsperspektivet och den sociala hållbarhetsdimensionen i verksamheten. Utöver mänskliga rättigheter betonas normkritiskt tänkande, demokrati,

antidiskriminering, jämställdhet, barns rättigheter, tillgänglighet och folkhälsa. Gruppen består av sakkunniga inom dessa områden.

Därtill finns en tvärssektoriell arbetsgrupp inom myndigheten med uppdraget att fördjupa den sociala hållbarhetsdimensionen inom ett antal utvalda uppdragsområden (se vidare *Tre uppdrag i fokus* sida 38–40).

Illustration av Länsstyrelsens arbete för en socialt hållbar samhällsutveckling.

Kunskap om social hållbarhet och mänskliga rättigheter

Länsstyrelsens medarbetare måste ha rätt kunskap för att kunna bedriva en verksamhet som bidrar till ett socialt hållbart samhälle. Myndighetens uppdrag kräver att alla medarbetare har kunskap om mänskliga rättigheter, vet vad det innebär att arbeta med mänskliga rättigheter samt hur man agerar utifrån dessa. Medarbetarna ska alltid ha med sig rättighetsperspektivet då de informerar, utövar tillsyn eller ger råd till länets aktörer.

Att tänka rätt(ighet)

Mellan 2009–2012 har Länsstyrelsens medarbetare erbjudits en grundläggande utbildning i mänskliga rättigheter, *MR-bas*. Syftet med utbildningen har varit att ge alla medarbetare grundläggande kunskaper om mänskliga rättigheter, diskrimineringslagstiftning, hur diskriminering kan motverkas samt hur rättighetsperspektivet kan integreras i den egna verksamheten. Utbildningarna har varit anpassade efter medarbetarnas arbetsuppgifter och uppdragsområden och bestått av en teoretisk del samt en efterföljande workshop. I workshopen fick alla deltagare ta fram konkreta kopplingar till den egna verksamheten.

Våren 2012 hade samtliga enheter utbildats. I en utvärdering i slutet av 2012 uppger drygt hälften av Länsstyrelsens enheter att de i åtminstone viss utsträckning använder rutiner rörande jämställdhet, barnperspektiv, tillgänglighet, folkhälsa, etnisk tillhörighet samt övergripande rättighetsperspektiv. Flertalet enheter som har fått stöd har värderat stödet positivt.

En utbildning i mänskliga rättigheter är sedan november 2011 en del av Länsstyrelsens introduktionsutbildning för nyanställda. På så sätt säkerställs att även nyanställda tar del av kompetenssatsningen.

Under 2012 har Länsstyrelsen erbjudit medarbetarna fyra kompetensutvecklingstillfällen med fokus på tillgänglighet och bemötande, barns rättigheter, kopp-

lingar mellan mäns våld mot kvinnor och våld mot djur, kommuners och landstings åtaganden enligt CEDAW – FN:s kvinnokonvention, samt om hbtq-frågors koppling till mänskliga rättigheter.

Att tänka rätt(ighet) i praktiken

Enheten för social hållbarhet har specifika uppdrag inom mänskliga rättigheter, folkhälsa, integration, flyktmottagande, jämställdhet, barns rättigheter och mot mäns våld mot kvinnor. Därigenom arbetar enheten dagligen med frågor kopplade till de mänskliga rättigheterna. Enheten arbetar utifrån ett intersektionellt perspektiv med att lyfta in samtliga perspektiv inom respektive uppdrag.

Länsstyrelsens övriga enheter har i sin verksamhetsplan för 2012 inkluderat kopplingar till mänskliga rättigheter. Enheternas arbete med mänskliga rättigheter har bland annat handlat om:

- Att lyfta mänskliga rättighetsfrågor i kommunsamråd och yttranden inom samhällsplanering
- Satsningar på tätortsnära natur
- Förbättrad fysisk tillgänglighet, exempelvis genom att tillgängliggöra skyddade miljöer samt anordnande av kurser och seminarier på platser anpassade för funktionsnedsatta
- Särskilda satsningar för barn samt för nyanlända invandrare vid Kosterhavets nationalpark och Hornborgasjöns naturreservat
- Tillgänglig information och klarspråk
- Rekrytering utifrån kompetens och motverkande av kränkande särbehandling.

Det sammantagna arbetet har inneburit ett synliggörande av Länsstyrelsens uppdrag med kopplingar till mänskliga rättigheter inom organisationen. Arbetet har bidragit till en ökad kunskap om mänskliga rättigheter hos medarbetarna och en ökad förståelse för varför det är viktigt att inkludera rättighetsperspekti-

vet som en del av det ordinarie arbetet inom all verksamhet. Arbetet har även bidragit till att ge mänskliga rättighetsfrågor en ökad synlighet externt.

Jämställdhet och jämställdhetsintegrering

Länsstyrelsens övergripande uppdrag på jämställdhetsområdet är att verka för att de nationella jämställdhetspolitiska målen ska få genomslag i länet. Arbetet innebär att samordna, stödja och följa upp jämställdhetsarbetet i Västra Götalands län. Det inkluderar även den egna myndigheten.

Länsstyrelsen arbetar löpande med jämställdhetsfrågor och att integrera ett jämställdhetsperspektiv i den egna verksamheten. Under året har Länsstyrelsens enheter och medarbetare erbjudits information, konsultation, metodstöd och utbildning för att förbättra arbetet med jämställdhetsintegrering (se vidare sidorna 51–57).

Barns rättigheter

Enligt FN:s barnkonvention har alla barn samma rättigheter och lika värde. Varje barn, oavsett bakgrund, har rätt att behandlas med respekt. Barn ska få vara trygga och ha möjlighet att utvecklas. De ska respekteras som individer och vara delaktiga i de beslut som rör dem. Det är barnets bästa som ska styra alla åtgärder som rör barnet; vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall. Att respektera och främja barnets rättigheter är en viktig del i det långsiktiga arbetet för det hållbara samhället.

Länsstyrelsens arbete med barns rättigheter handlar om att bidra till att barnkonventionen tillämpas och förverkligas. Det innebär att ett barnperspektiv ska genomsyra Länsstyrelsens arbete inom alla områden. Under 2012 har Länsstyrelsen arbetat med att sprida kunskap och kännedom om barnperspektivet och barns villkor inom ramen för olika externa upp-

dragsområden. Tillsammans med andra aktörer har Länsstyrelsen anordnat flera välbesökta konferenser för spridning av aktuell forskning kring barns fysiska och psykiska hälsa.

Länsstyrelsen har medverkat i ett nätverksarbete, *Nätverket barnkonventionen*. Arbetet syftar till kunskaps-spridning om metoder som bidrar till att förverkliga barns rättigheter i samhället. I nätverket ingår representanter från både myndigheter, ideell sektor och universitet.

Den 20 november uppmärksammades *Barnkonventionens dag* genom en konferens med namnet *Barnkonventionen på riktigt*. Dagen fokuserade på att lyfta barns olika levnadsförhållanden och möjlighet att påverka. Utgångspunkten var FN:s konvention om barnets rättigheter.

Barn och unga utsatta för våld har varit ett tema för flera av Länsstyrelsens konferenser och seminarier under året. Det har handlat om att upptäcka barn som far illa inom vården, barn i vårdnadstvister, metoder för att möta barn som lever med våld, unga utsatta för sexuella övergrepp, samt unga med erfarenhet av att sälja sex. En konferens har berört kopplingen mellan barn som far illa och våld mot djur, ett samarbete

Foto: Ida Edgren

mellan enheten för social hållbarhet och enheten för veterinär och djurskydd.

Länsstyrelsen har även samverkat med det regionala nätverket *De glömda barnen* som består av frivilligorganisationer, kommuner och studieförbund. Nätverkets syfte är att uppmärksamma, sprida kunskap om, hjälpa och stödja barn som växer upp i familjer där det förekommer missbruk, psykisk sjukdom, våld eller någon förälder som sitter i fängelse.

Andra viktiga teman för konferenser och seminarier har varit barnfattigdom och ojämlikhet, barn och funktionsnedsättningar, barns hälsa i förskolan samt förverkligandet av barnkonventionen i verksamheter.

Vidare har Länsstyrelsen verkat för lokal mobilisering mot langning av alkohol till unga. Arbetet med att motverka barn och ungas användning av alkohol, narkotika, dopning och tobak, har bland annat skett genom kunskapsspridning, flera konferenser och utbildningar, insatser mot langning, tillsynsverksamhet inom alkohol och tobak samt tobaksfria skolmiljöer (se vidare sidorna 72–79).

Inom integrationsområdet har ett särskilt fokus legat på information och utveckling inom ämnen som nyanlända barns tillgång till god man och särskilt förordnad vårdnadshavare, skolgång, hälso- och sjukvård, trygghet samt tillgång till anpassad samhällsinformation. Bland annat har det anordnats tre temadagar om ensamkommande barn med totalt 423 deltagare från 55 olika kommuner/organisationer samt 24 gode män (se vidare sida 84).

Ytterligare ett viktigt ämne är barns boende där Länsstyrelsen i arbetet med att motverka hemlöshet har fokuserat på barnfamiljer som hotas av vräkning.

Länsstyrelsens interna arbete med integrering av barnperspektivet i sin verksamhet är en del av myndighetens omfattande arbete med integrering av mänskliga rättigheter inom samtliga verksamheter. I en intern utvärdering uppgav knappt hälften av Länsstyrelsens enheter att de i åtminstone viss utsträck-

ning använder rutiner för beaktande av barnperspektivet i sin verksamhet.

Ett exempel är inom naturvård där naturum Hornborgasjön under 2012 arrangerat 95 naturrelaterade aktiviteter för barn, inne på naturum och ute i naturreservatet. De flesta aktiviteterna var förlagda till skolloven. Alla aktiviteter är öppna för allmänheten och barnaktiviteter är alltid gratis. Naturums mål är att vägleda och inspirera till rikare naturupplevelser, där barn är en av de högst prioriterade målgrupperna. Även Kosterhavets nationalpark har aktiviteter som riktar sig till barn, exempelvis snorkelleder, strandguidningar ett par gånger i veckan och en riktad barnaktivitet per vecka under sommaren.

Folkhälsa

Länsstyrelsen har under 2012 verkat för en bättre folkhälsa i länet inom särskilt två uppdragsområden: dels förebyggande arbete inom alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT), inklusive arbetet med tillsyn, dels arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Länsstyrelsen har även lyft folkhälsoaspekter vid synpunkter inom samhällsplanering.

Inom ANDT-området har arbetet övergripande syftat till kunskapsspridning, ökad samverkan mellan lokala, regionala och nationella aktörer, ökad samordning i det lokala ANDT-arbetet, tillgänglighetsbegränsande åtgärder och lokal mobilisering (se vidare sidorna 71–79).

Inom våldsområdet har arbetet fokuserats på erfarenhetsutbyte, stöd och utbildning för de projekt som fått utvecklingsmedel för arbete mot mäns våld mot kvinnor. Konferenser har erbjudits alla verksamma i länet på olika teman, bland annat barn som lever med våld, särskilt utsatta grupper, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och unga med erfarenhet av sex mot ersättning. Stöd erbjuds även genom ett kommunnätverk inom mäns våld mot kvinnor som Länsstyrelsen driver (se vidare sidorna 59–65).

Tillgänglighet

En del i länsstyrelsernas handlingsplan för mänskliga rättigheter handlar om en kommunikation som är fri från diskriminering och information som är tillgänglig för de som berörs av verksamheten. Länsstyrelsen arbetar aktivt med tillgänglig och diskrimineringsfri information och kommunikation genom exempelvis klarspråksaktiviteter, kompetensutveckling och målgruppsanpassad kommunikation. Länsstyrelsen arbetar också kontinuerligt med funktionen Talande Webb, ett hjälpmedel som bidrar genom att göra innehållet tillgängligt för människor som har svårt att läsa.

Länsstyrelsen har genom arbetet med integrering av mänskliga rättigheter inom alla uppdragsområden ökat förutsättningarna för ökad tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. I en intern utvärdering i slutet av 2012 av Länsstyrelsens enheters arbete med att beakta tillgänglighet uppgav drygt hälften av Länsstyrelsens enheter att

de i åtminstone viss utsträckning använder rutiner för beaktande av tillgänglighetsperspektivet i sin verksamhet.

En del av arbetet har handlat om att tillgängliggöra samhällsinformation för nyanlända (se vidare sidorna 89–92). Länsstyrelsens webbportal *informationsverige*, se riktar sig till nyanlända och till tjänstemän som möter målgruppen. Portalen erbjuder en samlad väg in till bred samhällsinformation på sju språk. Ett material med samhällsorientering erbjuds på nio språk. Tillgången till relevant information, oberoende av kommungränser och av ansvarig aktör bakom verksamheten eller informationen, innebär förutsättningar för stärkt egenmakt för individen. Portalen innehåller länkar till olika typer av intresse- och stödgrupper, i syfte att underlätta informationsinhämtning för särskilt utsatta grupper. Informationen kan även hämtas via funktionen Talande Webb.

Länsstyrelsens interna arbete med integrering av tillgänglighetsperspektiv i sin verksamhet är en del

Foton: Ida Edgren

av myndighetens arbete med mänskliga rättigheter inom samtliga verksamheter. I en intern utvärdering uppgav drygt hälften av Länsstyrelsens enheter att de i åtminstone viss utsträckning använder rutiner för beaktande av tillgänglighetsperspektivet i sin verksamhet. Flera goda exempel finns inom naturvård. Bland annat har webbinformationen om naturreservat utvecklats, med möjlighet att söka fram vilka naturreservat som har särskilda tillgänglighetsanpassningar, och utställningstexter har granskats av Centrum för lättläst⁴¹.

Tre uppdrag i fokus under 2012

För att driva på Länsstyrelsens arbete för en socialt hållbar samhällsutveckling och tryggheten av mänskliga rättigheter har det skapats en tvärssektoriell arbetsgrupp. Gruppen består av representanter från fyra enheter, med uppdraget att tillsammans arbeta fördjupat inom tre uppdragsområden: samhällsplanering, boende och sociala risker. Under 2012 har arbetet haft ett extra fokus på de två nya uppdragsområdena hemlöshet och urban utveckling.

Samhällsplanering och urban utveckling

En hållbar samhällsplanering ska bidra till en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden. Viktiga teman utifrån ett socialt hållbarhetsperspektiv är trygghet, säkerhet, integration, befolkningsutveckling, tillgänglighet och deltagande i planprocesser. Inom samhällsplaneringsområdet pågår en särskild satsning med att integrera sociala hållbarhetsfrågor i Länsstyrelsens arbete med planberedning. Arbetet görs med stöd i nya plan- och bygglagen⁴². Det har bland annat påbörjats ett arbete med att ta fram vägledande råd för social hållbarhet inom samhällsplanering. Länsstyrelsen har också lyft

frågan om social hållbarhet på delregionala träffar där ett 40-tal av länets kommuner varit representerade, främst personer som arbetar med samhällsplanering.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län samordnar länsstyrelsernas arbete med urban utveckling. Länsstyrelsen har i kontakter och vid konferenser och workshops betonat rättighetsperspektivet rörande bland annat rätten till boende, utbildning, arbete och trygghet (se vidare sidorna 47–49).

Länsstyrelsen har under 2012 deltagit i utformningen av projekt KAIROS: *Kunskap och arbetssätt i rättvisa och socialt hållbara städer*, ett av Mistra Urban Futures projekt⁴³. Syftet med projekt KAIROS är att undersöka hur man kan minska klyftor och ojämlikheter och skapa en rättvis och socialt hållbar stadsutveckling. Arbetet innebär att kartlägga och analysera hur globalisering, urbaniseringstakt och kraven på nya former för samhällsstyrning påverkar stadsutvecklingen. Projektet ska även identifiera förhållningssätt och åtgärder för en mer jämlik och rättvis socialt hållbar stadsutveckling. Projektet bedrivs i samarbete med Göteborgs universitet, Västra Götalandsregionen och Göteborgs stad.

Boende

Boendet är centralt för alla människor. För ett socialt hållbart samhälle måste det finnas bostäder för alla invånare. Länsstyrelsens enhet för social hållbarhet har tillsammans med samhällsbyggnadsenheten under 2012 fortsatt att uppmärksamma utsatta grupper på bostadsmarknaden, bland annat genom att samla in och analysera statistik från den årliga bostadsmarknadsenkäten⁴⁴.

Årets bostadsmarknadsanalys, som spridits brett i länet, har särskilt uppmärksammat ungdomars och nyanlända flyktingars situation på bostadsmarkna-

⁴¹ Centrum för lättläst är en svensk stiftelse som, med statligt stöd, har till uppgift att göra texter tillgängliga för de som av olika orsaker har svårt att läsa.

⁴² Plan- och bygglagen (2010:900), trädde i kraft den 2 maj 2011.

⁴³ Mistra Urban Futures är ett nystartat centrum för hållbar stadsutveckling. Se vidare: www.mistraurbanfutures.se

⁴⁴ Se vidare: www.boverket.se/Boende/Analys-av-bostadsmarknaden/Bostadsmarknadsenkaten/

den. Rapporten har spridits till nyckelaktörer på området, särskilt samhällsplanerare och boendeansvariga i länets kommuner.

Länsstyrelsen har i kontakten med kommuner och andra aktörer lyft frågan om hemlöshet och utsatta gruppers situation på bostadsmarknaden med hänvisning till kommunernas bostadsförsörjningsansvar. Bland annat har frågan diskuterats på fyra delregionala träffar där ett 40-tal av länets kommuner varit representerade, främst personer verksamma inom samhällsplanering.

Inom länsstyrelsens särskilda hemlöshetsuppdrag deltar Länsstyrelsen i Västra Götalands län i det nationella arbetet och driver det regionala (se vidare sidorna 43–45).

Sociala risker

Länsstyrelsen bedriver ett tvärsektorielt projekt kring sociala risker där huvudansvaret ligger hos enheten för skydd och säkerhet. Projektet syftar till att utveckla arbetsmetoder för hur sociala faktorer kan integreras i risk- och sårbarhetsanalyser. Projektet ska fungera som en plattform för kunskapsspridande och erfarenhetsutbyte.

Inom arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser har Länsstyrelsen utvecklat en modell för länets kommu-

ner, *Västra Götalandsmodellen*. Syftet med modellen är att hitta metoder för arbetet med sociala riskfaktorer som exempelvis otrygga uppväxtförhållanden, ohälsosamma levnadsvanor, bristande resurser, social och områdesbaserad stigmatisering samt social, ekonomisk och politisk marginalisering. De sociala riskfaktorer som tagits fram i analysen granskas av en forskargrupp på Göteborgs universitet som fått i uppdrag att föreslå relevant statistik.

Ökad extern synlighet för social hållbarhet och mänskliga rättigheter

Genom att Länsstyrelsens hela organisation har fått ökad kännedom och kunskap om social hållbarhet och mänskliga rättigheter samt att dessa perspektiv på olika sätt integreras i verksamheterna, har förutsättningarna ökat för synliggörandet av mänskliga rättigheter och social hållbarhet även bland externa samhällsaktörer. Frågorna integreras allt mer naturligt i den löpande verksamheten och i den externa kommunikationen.

Under 2012 har det genomförts ett 40-tal konferenser, seminarier och utbildningar inom folkhälsa, ANDT-området, tillsyn inom alkohol och tobak, jämställdhet, mäns våld mot kvinnor, barnperspektivet samt integration inklusive nyanländas etablering. I de nätverk som Länsstyrelsen driver

eller deltar i inom ovanstående områden har rättighetsperspektivet lyfts kontinuerligt. Via konferenser, seminarier och kommunbesök har Länsstyrelsen även uppmärksammat hemlöshetsfrågan och det urbana utvecklingsarbetet.

Webbportalerna *informationsverige.se*⁴⁵ och *våldinärarelationer.se*⁴⁶ har bidragit till att sprida kunskap och information inom områden där mänskliga rättigheter spelar en central roll. *Informationsverige.se* riktar sig till nyanlända och till tjänstemän som möter målgruppen nyanlända. Portalen innehåller kvalitetssäkrad samhällsinformation som ska leda till individens egenmakt. *Våldinärarelationer.se* riktar sig främst till yrkesverksamma inom området men även till barn, kvinnor och män som lever med våld. Portalen innehåller relevant och aktuell information om våldsområdet. Båda portalerna har fått en bred spridning både regionalt och nationellt. *Informationsverige.se* har även uppmärksamrats internationellt.

Länsstyrelsen har i samverkan med Socialstyrelsen gett råd och stöd till samt uppföljning och utveckling av kommunernas arbete med personligt ombud utifrån ett rättighetsperspektiv.

Vi gör vardag av mänskliga rättigheter

Under 2012 har Länsstyrelsen tillsammans med Emerga Consulting producerat en bok, *Vi gör vardag av mänskliga rättigheter*, som beskriver myndighetens arbete med att integrera mänskliga rättigheter i verksamheten. Boken lyfter både framgångsfaktorer och utmaningar i arbetet. Boken har spridits internt till medarbetare samt externt via nätverk, konferenser, seminarier. Boken ska kunna användas för både kunskapsspridning och som handbok inom området.

⁴⁵ Informationsverige.se är länsstyrelsernas gemensamma portal för samhällsinformation.

⁴⁶ Våldinärarelationer.se är ett västsvenskt samarbete mellan Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer (VKV), Dialoga Relationsvårdscentrum/Göteborgs Stad och Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Mänskliga rättighetsdagarna 2012

Länsstyrelsen var medarrangör till *Mänskliga rättighetsdagarna* (MR-dagarna) 2012 i Göteborg, med över 150 seminarier och debatter och fler än 3 000 deltagare. Länsstyrelsen deltog i den lokala planeringsgruppen och hade en monter på utställartorget.

I montern presenterades boken *Vi gör vardag av mänskliga rättigheter*. Länsstyrelsens medarbetare berättade för besökarna om myndighetens arbete med att göra mänskliga rättigheter till en naturlig del av vardagsarbetet. Det handlar om verksamhetsplanering, handläggning, beslutsfattande, kontakter med omvärlden med mera – arbete som på olika vägar påverkar utvecklingen av ett socialt hållbart samhälle utanför den egna organisationen. Målet var att inspirera andra till att arbeta med mänskliga rättigheter i sina organisationer.

Montern var välbesökt och många kontakter togs. Enligt en mindre utvärdering fick flertalet ett positivt intryck av Länsstyrelsens arbete och ansåg att besöket hade bidragit till nya kunskaper av nytta i deras dagliga arbete.

Länsstyrelsens monter under MR-dagarna.
Foto: Ida Lenhoff

Länsstyrelsen höll fyra föredrag under MR-dagarna. Dessa handlade om: *Framtidens städer*, *Ensamkommande flyktingbarns rättigheter*, *Boende – en mänsklig rättighet* samt *Social hållbarhet och mänskliga rättigheter – harmoni eller krock?* Dessutom talade Landshövding Lars Bäckström på temat *Tips till Göteborg* om en integrerad och sammanhållen stad, ett föredrag arrangerat av Göteborgs stad.

Foto: Colourbox

Foto: pixgallery.com

Hemlöshet

Alla människor har rätt till en fungerande bostad. Det låter som en självklarhet men många människor är utestängda från bostadsmarknaden av olika skäl.

Hemlöshet förknippas ofta med personer som inte har tak över huvudet, som sover i trappuppgångar eller vistas på härbärge. Men de som är hemlösa och utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden är ingen homogen grupp utan lever under olika mer eller mindre otrygga omständigheter, med mer eller mindre varaktighet. Det finns många olika orsaker till att personer blir hemlösa eller utestängda från bostadsmarknaden. Personernas situationer kan sinsemellan se väldigt olika ut.

För att komma tillrätta med hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden krävs ett delat samhälleligt ansvarstagande med olika typer av insatser, både individuella stödinsatser och strukturella förbättringar.

Det finns ett starkt samband mellan hemlöshet och vräkning. Personer som har blivit vräkta har ofta mycket svårt att komma tillbaka in på den ordinarie bostadsmarknaden. Att vräkas från sin bostad är en stor och omvälvande händelse för den som drabbas. Det gäller särskilt för ett barn. Utgångspunkten ska vara att ett barn alltid behöver ett hem. Arbetet mot hemlöshet kräver ett tydligt barnperspektiv.

Vräkningsförebyggande arbete underlättas av ett gott samarbete mellan socialtjänst och hyresvärdar. Det

är mycket viktigt att ta reda på om det finns barn i hushållet som riskerar vräkning. Barns bästa ska ha företräde. Trots regeringens nollvision ökade antalet barn som berördes av vräkning under 2010 och 2011. Enligt den senaste rapporten från Kronofogdemyndigheten har dock den negativa trenden brutits med ett minskat antal under 2012.

Hemlöshet beskriver inte en person, utan en situation individen befinner sig i under en kortare eller längre tid. Socialstyrelsen

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Regeringen har gett samtliga länsstyrelser i uppdrag att följa bostadsmarknadens utveckling i länet och ge kommunerna råd och stöd i arbetet med att motverka hemlöshet. Uppdraget gäller särskilt barnfamiljer som drabbas av vräkning.

Länsstyrelsen ska bistå kommunerna med aktuella riktlinjer för bostadsförsörjning som omfattar gruppen hemlösa samt ta fram regionala analyser för att se hur kommunerna lever upp till sitt ansvar för bostadsförsörjningen.

Uppdraget löper från den 1 januari 2012 till den 31 januari 2015, och samordnas inom Länsstyrelsen mellan enheten för social hållbarhet och samhällsbyggnadsenheten.

I det sektorsövergripande strategiska arbetet för en socialt hållbar utveckling har Länsstyrelsen samordnat hemlöshetsuppdraget med uppdrag inom urban utveckling, sociala risker, boendefrågor, social hållbarhet i samhällsplaneringen samt mänskliga rättigheter inklusive barns rättigheter och jämställdhet.

Länsstyrelsens övergripande mål för hemlöshetsarbetet under 2012 har varit att följa bostadsmarknadens utveckling i länet och ge kommunerna råd och stöd i arbetet med att motverka hemlöshet, med särskilt fokus på barnfamiljer som drabbas av vräkning.

Länsstyrelsen har genom samhällsbyggnadsenheten träffat ett antal kommuner under året för att samtala om bostadsförsörjning och boendeplanering. Flera av kommunerna arbetar med att ta fram nya riktlinjer för bostadsförsörjningen. Vid de här samtalen har Länsstyrelsen pekat på vikten av att i riktlinjerna lyfta bostadsbehoven hos alla grupper i samhället, däribland personer i hemlöshet.

Årets arbete med hemlöshet

Under våren inleddes Länsstyrelsens arbete med hemlöshetsuppdraget genom en konferens, *Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden*. Seminariet lyfte hemlöshet ur både bostadspolitiska och socialpolitiska aspekter. Det handlade bland annat om hur lokala handlingsplaner, strategier och samverkan kan bidra till att utveckla och bedriva ett hållbart arbete för att

motverka och förebygga hemlöshet.

Landshövding Lars Bäckström inledde konferensen. Föreläste under dagen gjorde Michael Anefur, hemlöshetssamordnare vid Socialdepartementet och Maria Boustedt Hedvall, ämnessakkunnig vid Socialdepartementet.

Konferensen riktade sig till kommunledningar, och ledningar för berörda nämnder och förvaltningar, företrädare för bostadsbolag/fastighetsägare samt andra relevanta aktörer.

Vid *Mänskliga rättighetsdagarna* på Svenska mässan i Göteborg i november hölls ett öppet seminarium av Länsstyrelsen med rubriken *Rätten till boende – varför finns det hemlösa i Sverige och varför barn fortfarande vräks*. Länsstyrelsen fanns även representerad med egen monter för ge information och svara på frågor.

Landshövding Lars Bäckström talade på konferensen om hemlöshet. Foto: Anders Wejrot

HEMLÖSHET

I en landsomfattande turné besöker nationella hemlöshetssamordnaren varje län och ett stort antal kommuner. Länsstyrelsen har medverkat vid årets kommunbesök i Västra Götalands län. Vid besöken har det förts en dialog om hur man lokalt kan arbeta för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. En del av dialogen har handlat om hur man kan samordna olika aktörers arbete för att på ett bättre sätt förebygga att personer vräks eller blir hemlösa. Dessa möten ska följas upp under 2013.

Länsstyrelsen har flera andra uppdrag med kopplingar till hemlöshetsproblematiken och har lyft frågan bland annat inom:

- Plan och boende – där Länsstyrelsen sammanställer information och utför analyser av länets bostadsmarknad bland annat som stöd till kommunernas arbete med bostadsförsörjningen
- Urbant utvecklingsarbete – med fokus på bostadsmarknadssituationen i utvalda stadsdelar
- Nyanländas etablering – med fokus på bosättning och behovet av långsiktig bostadsförsörjning
- Förebyggande ANDT-arbete – med fokus på boendeproblematiken för personer med missbruksproblem
- Mäns våld mot kvinnor – med fokus på sambandet mellan utsatthet för våld och bostadslöshet samt behov av skyddat boende.

Foto: Christina Säreford

Urban utveckling

Socialt hållbara städer kräver en samordning av insatser inom många verksamhetsområden och på olika beslutsnivåer.

Sedan Sverige började industrialiseras under mitten av 1800-talet har allt fler människor flyttat in till städerna för att kunna bo och arbeta där. Även i dag går flyttströmmarna mot stora eller medelstora städer. I urbaniseringens fotspår har vi fått en ökande boendesegregering utifrån både ett etniskt och ett socioekonomiskt perspektiv. Detta är inte enbart ett storstadsproblem utan återfinns i både mellanstora och mindre städer. För att öka invånarnas livskvalitet och stärka städers attraktivitet har det urbana utvecklingsarbetet blivit en alltmer prioriterad politisk fråga.

Politikområdet ”orstadspolitik” etablerades i slutet av 1990-talet. Storstadssatsningen som pågick perioden 2000–2006 samt det urbana utvecklingsarbetet och lokala utvecklingsavtal som pågick 2007–2011 gick 2012 in i ett nytt skede. Från och med 2012 ska det urbana utvecklingsarbetet ha inriktning på utvärdering, kunskapsinhämtning, kunskapsutbyte och kunskapsspridning.

I oktober 2011 inbjöd Arbetsmarknadsdepartementet de 30 kommuner med flest antal invånare samt Trollhättan och Landskrona att skicka in en intresseanmälan för att kunna ta del av de nya satsningarna inom urban utveckling. I sin intresseanmälan skulle kommunen bland annat ange vilka stadsdelar som präglas av hög arbetslöshet, högt uttag av försörjningsstöd och låg behörighet till gymnasieskolan. Dessa stads-

delar skulle utgöra utgångspunkten för arbetet. En månad senare hade 23 kommuner anmält intresse. Därefter gjorde Statistiska Centralbyrån (SCB) en prövning utifrån statistiska kriterier vilket resulterade i att nio kommuner med totalt 15 utvalda stadsdelar kom att omfattas av det urbana utvecklingsarbetet.

Utvalda kommuner och stadsdelar		
Stockholms län	Stockholm	Rinkeby Tensta
	Södertälje	Hovsjö Ronna
Kronobergs län	Växjö	Araby
Skåne län	Kristianstad	Gamlegården
	Landskrona	Centrum-Öster
	Malmö	Herrgården Södra Sofielund
Västra Götalands län	Borås	Hässleholmen
	Göteborg	Bergsjön Gårdsten Hjällbo Norra Biskopsgården
	Trollhättan	Kronogården

För att nå målsättningen inom det urbana utvecklingsarbetet behövs insatser på områdes- och individnivå men framför allt krävs insatser på strukturell nivå. I och med att utvecklingen i enskilda stadsdelar påverkar, och påverkas av, den övriga staden och regionen är det viktigt att ha ett brett perspektiv och inte bara fokusera på enskilda stadsdelar. Ett ensidigt fokus på utpekade områden riskerar dessutom att förvärra situationen, bland annat genom att stigmatisera områdena ytterligare. De satsningar som görs måste också samköras så att en insats inom ett område inte motverkas av en insats inom ett annat område.

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelserna i de berörda länen – Kronoberg, Skåne, Stockholm och Västra Götaland – har i uppdrag att samla relevanta aktörer för kunskaps- och erfarenhetsutbyte kring urbant utvecklingsarbete. Arbetet ska fokusera på de regionala utmaningar som finns när det gäller kommuners och andra aktörers arbete med att bidra till en positiv utveckling i de utvalda stadsdelarna.

Länsstyrelsens övergripande mål för det urbana utvecklingsarbetet under 2012 har varit erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan relevanta aktörer med fokus på ett antal socioekonomiskt utsatta stadsdelar.

Länsstyrelserna ska återrapportera till regeringen sina slutsatser av de insatser som genomförts samt vilka arbetsformer som använts. Länsstyrelsen i Västra Götalands län samordnar det länsstyrelsegemensamma arbetet.

Länsstyrelsernas arbete ska samordnas med Boverket som också har ett regeringsuppdrag inom området.

Boverket ska bygga upp och sprida kunskap som kan bidra till positiv utveckling i de stadsdelar som omfattas av det urbana utvecklingsarbetet. Arbetet innebär att knyta forskning närmare kommunerna och bidra till kunskapsutbyte mellan kommuner och andra relevanta aktörer. Boverket ska även sammanställa och analysera den kunskap som inhämtats och redovisa slutsatserna i en kunskapsöversikt.

Årets arbete med urban utveckling

Under året har flera samverkansprocesser startats och drivits både internt på respektive länsstyrelse och nationellt mellan de fyra aktuella länsstyrelserna och Boverket. Samverkan har också initierats mellan nationella, regionala och lokala aktörer i respektive län. Den samverkan som skett har varit värdefull. Att bygga upp nätverk är en förutsättning för att utveckla kunskaps- och erfarenhetsutbytet. Det är processer som tar tid och kräver långsiktighet.

Uppdraget inom urban utveckling har tydliga beröringspunkter med andra uppdrag som länsstyrelsen har. Det handlar framför allt om arbetet med regional utveckling, samhällsplanering, boende och bostadsfrågor, risk- och sårbarhetsanalyser, sociala risker/social oro, integration, nyanländas etablering, hemlöshet, mänskliga rättigheter, jämställdhet, barns rättigheter, folkhälsa, näringslivsutveckling samt arbetsmarknad och kompetensförsörjning.

För en hållbar stadsutveckling

Det urbana utvecklingsarbetet innefattar många politikområden och påverkas av beslut på flera olika nivåer: nationell, regional, lokal och stadsdelsnivå – och även internationellt. Beslut inom ett område på en nivå riskerar att motverka insatser inom andra områden eller på andra nivåer. Årets arbete har bidragit till att uppmärksamma denna typ av ”glapp” mellan olika nivåer och sakområden.

Arbetet har gett en djupare insikt om att frågor inom det urbana utvecklingsarbetet måste breddas och

lyftas upp på mellankommunal och regional nivå. Den problematik stadsdelarna brottas med kan inte lösas enbart i respektive stadsdel. Problematiken berör hela staden och hela regioner och därmed behövs samverkan och gemensamma satsningar för att hitta lösningar. Utmaningen är att få aktörer och sakter att se hur olika åtgärder och processer påverkar varandra så att insatser på olika nivåer och inom olika sakområden drar åt samma håll. Här är långsiktighet i insatserna viktigt, med kontinuerlig kunskapsutbyte och samverkan.

En annan utmaning är att se hur nationella och regionala mål kan appliceras på kommunal nivå och hur olika nationella mål kan vägas samman.

Nationella insatser

Berörda länsstyrelser och Boverket bildade en nationell arbetsgrupp i mars 2012. Tillsammans besökte Boverket och aktuell länsstyrelse de utvalda stadsdelarna under april–maj. På besöken deltog ansvariga kommunala politiker och tjänstemän inom olika verksamhetsområden. Besöken bestod av presentationer av kommunernas arbete, rundvandringar i aktuella stadsdelar samt diskussion kring utmaningar, möjligheter och behov av forskning.

Den nationella samverkan har fungerat väl och inneburit att länsstyrelserna har lärt både av varandra och av den kompetens som Boverket besitter. Länsstyrelserna har även samarbetat med Skolverket och Brottsförebyggande rådet (Brå) framför allt genom att dessa aktörer medverkat som föreläsare på ett antal av de aktiviteter som länsstyrelserna anordnat. SCB har

bidragit med framtagandet av statistik inom området. Länsstyrelsen har i kontakter och vid konferenser och workshops betonat rättighetsperspektivet i form av bland annat rätten till boende, utbildning, arbete och trygghet.

Insatser i Västra Götaland

I Västra Götalands län har arbetet fokuserat på extern samverkan på regional nivå och med aktuella kommuner. Fokus har också legat på intern samordning av de olika uppdrag inom Länsstyrelsen som har en koppling till uppdraget inom urban utveckling.

Under våren genomfördes tillsammans med Boverket besök i de aktuella kommunerna: Borås, Göteborg och Trollhättan. I oktober anordnades en regional workshop med representanter från de tre kommunerna samt Arbetsmarknadsdepartementet, Skolverket, Brå och Boverket. På workshoppen tydliggjordes de ”glapp” som finns mellan olika sakområden och de olika nivåerna: nationellt, regionalt, delregionalt, kommunalt och på stadsdelsnivå.

Tillsammans med Göteborgs universitet, Västra Götalandsregionen och Göteborgs stad har Länsstyrelsen startat projekt ”KAİROS”: Kunskap och arbetsätt i rättvisa och socialt hållbara städer. Projektet löper fram till 2015 och har två syften som är nära relaterade till uppdraget inom urban utveckling. Dessa är att:

- Kartlägga och analysera effekten av globalisering, urbaniseringstakt och samhällsstyrning på de politiska visioner som syftar till en stadsutveckling utan klyftor och ojämlikheter
- Identifiera förhållningssätt och åtgärder som främjar en mer jämlik och rättvis socialt hållbar stadsutveckling.

Foto: Christina Säreffjord

Foto: Colourbox

Jämställdhet

Jämställdhet förutsätter att kvinnor och män har lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter i livets alla skeden. Jämställdhet är en fråga om demokrati och mänskliga rättigheter och en förutsättning för ett socialt hållbart samhälle.

Det är i vardagen som jämställdhet – och ojämställdhet – skapas och upprätthålls. Det sker i möten mellan människor och där beslut fattas och förverkligas. Sveriges jämställdhetspolitik har som övergripande mål att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.⁴⁷ Det förutsätter:

- En jämn fördelning av makt och inflytande där kvinnor och män har samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och forma villkoren för beslutsfattande
- En ekonomisk jämställdhet där kvinnor och män har samma möjligheter och villkor för utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut
- Att kvinnor och män har en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, tar samma ansvar för hemarbetet och har samma möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor
- Att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor, män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Jämställdhetsintegrering är regeringens övergripande strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i all verksamhet, för att säkerställa en jämn fördelning av resurser och en likvärdig service, oavsett kön. Strategin innebär verksamhetsutveckling med invånaren i fokus.

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelsen har i uppdrag att verka för att de nationella jämställdhetspolitiska målen ska få genomslag i länet. Arbetet består i att bedriva, samordna, stödja och följa upp jämställdhetsarbetet i Västra Götalands län, både internt i den egna verksamheten och externt i samverkan med andra aktörer.

Länsstyrelsen har även ett antal uppdrag knutna till det fjärde jämställdhetspolitiska målet om mäns våld mot kvinnor (se vidare sidorna 59–65). Dessutom har Länsstyrelsen ett särskilt uppdrag att under 2012–2014 arbeta för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet. Detta arbete bedrivs i första hand i samverkan med Västra Götalandsregionen och länets resurscentra för kvinnor.

Inom ramen för Länsstyrelsens regionala tillväxtmål har verksamheten haft särskilt stöd genom det nationella jämställdhetsprojektet *ESF Jämt* som drivs gemensamt av Sveriges länsstyrelser under perioden

⁴⁷ Se *Makt att forma samhället och sitt eget liv*, SOU 2005:66, www.regeringen.se/sb/d/2593/a/14257

2009–2013⁴⁸. Projektet syftar till att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i det regionala tillväxtarbetet. Det görs genom kostnadsfri utbildning, verktyg, metoder och stöd till projekt finansierade av (eller som ansökt om finansiering från) Europeiska socialfonden (ESF)^{49, 50}.

Länsstyrelsens övergripande mål för jämställdhetsarbetet under 2012 har varit:

- Utveckling av en regional jämställdhetsstrategi 2013–2017
- Ökad kunskaps- och erfarenhetsspridning gällande jämställdhetsfrågor och jämställdhetsintegrering bland berörda aktörer
- Bistå i arbetet med jämställdhetsintegrering av länets tillväxtarbete genom samverkan och stöd.

Årets arbete med jämställdhet

Allt utvecklingsarbete måste förankras i befintliga ledningsstrukturer för att få effekt. Länsstyrelsen arbetar löpande med jämställdhetsfrågor och med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i den egna verksamheten. Målet är att medarbetarna ska ha med sig ett

jämställdhetsperspektiv, inom ramen av sina ordinarie uppdrag, när de till exempel fattar beslut, informerar, ger råd eller bedriver tillsyn.

I det externa arbetet erbjuds stöd i jämställdhetsintegrering till myndigheter och andra aktörer som ger offentligfinansierad service. Detta arbete har främst skett genom de nätverk som Länsstyrelsen samordnar.

Utveckling av en regional jämställdhetsstrategi

Länsstyrelsen har i samverkan med Västra Götalandsregionen tagit fram ett utkast till jämställdhetsstrategi för länet. Utkastet innehåller lägesbeskrivningar, mål och åtgärder med förslag på ansvarsfördelning mellan berörda aktörer. Strategin utgår från tre fokusområden:

- 1) Makt, inflytande och ekonomisk jämställdhet
- 2) Makt och hälsa
- 3) Makt och mäns våld mot kvinnor.

Inom varje område har ett eller flera övergripande jämställdhetspolitiska mål valts ut och brutits ned i delmål med förslag på åtgärder. Inom varje fokusområde ges goda exempel på verksamheter i länet.

En viktig utgångspunkt i strategiarbetet är att jämställdhet i första hand är en fråga om makt och lika tillgång till resurser. Dessutom är det en central aspekt av de mänskliga fri- och rättigheterna. Rättighetsperspektivet innebär även att samtliga diskrimineringsgrunder⁵¹ beaktas i de förslag på åtgärder som presenteras.

Länsstyrelsen samordnar fyra nätverk för jämställdhet i länet. Nätverken har fungerat som referensgrupper i arbetet med att ta fram strategin, bland annat genom att delta vid fyra processträffar där förslag på insatser diskuteras.

⁴⁸ Det operativa arbetet pågår fram till maj 2013.

⁴⁹ ESF är en av EU:s strukturfonder, inrättad för att minska skillnaderna i välbefinnande och levnadsstandard mellan EU:s medlemsstater och regioner. ESF ska främja ekonomisk och social sammanhållning samt sysselsättningen i EU.

⁵⁰ ESF Jämt är en projektdriven stödorganisation som vänder sig till projekt, inom både offentlig, privat och ideell sektor, som funderar på att söka eller genomföra ett projekt finansierat av ESF. ESF Jämt består av en nationell koordinator och åtta projektstödare. ESF Jämt finansieras av Europeiska Socialfonden.

⁵¹ I den svenska diskrimineringslagen finns ett förbud mot diskriminering baserad på: ålder, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning samt sexuell läggning.

För att ytterligare förankra arbetet i länet har fyra fokusgrupper genomförts med brett deltagande från samhällets olika sektorer. Deltagarna var framför allt kommuner och myndigheter men även ideella organisationer samt näringslivs- och tillväxtaktörer, det vill säga aktörer med stor betydelse för strategins genomförande. Bland de deltagande statliga myndigheterna återfinns bland andra Försäkringskassan, Kriminalvården, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket, Tillväxtverket samt flera högskolor, universitet och tingsrätter. Fokusgrupperna och processträffarna har haft god geografisk spridning i länet: 27 av länets 49 kommuner samt representanter från kommunalförbund har aktivt deltagit.

En annan viktig del i förankringen och framtagandet av strategin har varit en referensgrupp vid Västra Götalandsregionen. Gruppen består av representanter för frågor om folkhälsa, jämställd och jämlik vård, mänskliga rättigheter samt regional utveckling.

Strategin har fått ytterligare spridning genom en särskild sida på Länsstyrelsens externa webb och genom en folder som distribuerats till berörda aktörer. Strategin kommer att genomgå en formell remissrunda bland berörda aktörer under våren 2013.

För att få en fördjupad regional analys av de nationella jämställdhetspolitiska målen har det påbörjats ett arbete med att ta fram ett statistikunderlag. Arbetet görs i samarbete med Västra Götalandsregionen (Regionutvecklingssekretariatets enhet för analys och uppföljning samt Näringslivsenheten), som kommer att bistå med verktyg för statistisk analys. Verktygen kan användas både i valet av strategiska insatsområden och för att sprida kunskap om konsuppdela statistik i länet (se vidare sida 54).

Ökad kunskaps- och erfarenhetsspridning genom stärkt nätverksarbete

Länsstyrelsen har under 2012 arbetat för att förbättra representationen i både det kommunala och det regionala jämställdhetsnätverket. Resultatet är 38 deltagande kommuner (jämfört med tidigare 29) och 35 verksamheter (tidigare 22), däribland flera tillväxtaktörer och tingsrätter. Genom nätverken har aktörerna fått ökad kunskap om metoder för jämställdhetsintegrering, bland annat så kallad *4R* och *gender budgeting*⁵². De har också fått information om hur webbportalen *jämställ.nu* kan användas i det dagliga arbetet med jämställdhetsintegrering.

Aktuell information om regionala och nationella händelser har löpande skickats till de båda nätverken i form av nyhetsbrev och inbjudningar till konferenser och andra evenemang. Enskilda nätverksrepresentanter har vid behov fått stöd genom konsultation och utbildning.

De båda nätverken och gemensamma träffar dem emellan har bidragit till ökad samverkan och erfarenhetsutbyten över kommun- och sektorsgränser samt mellan kommuner och statliga myndigheter. Båda nätverken har fungerat som referensgrupper i utvecklingen av den regionala jämställdhetsstrategin.

52 Genom 4R-metoden kartläggs och analyseras en verksamhet ur ett jämställdhetsperspektiv utifrån begreppen Representation, Resurser, Realia och Realisera. *Gender budgeting* handlar om att utvärdera hur offentliga resurser fördelas mellan kvinnor och män, att jämställdhetsintegrera planerings- och uppföljningsprocesser samt att förändra budgetens syften och inkomster för att främja jämställdhet.

Kunskapsspridning och stöd till regionala och nationella aktörer

Länsstyrelsen har spridit informationsmaterial om jämställdhet både regionalt och nationellt. Materialet består bland annat av:

- En jämställdhetsfolder med särskild information om jämställdhetsstrategin
- Boken *Dragkraft* om jämställdhetsintegrering i verksamheter
- Foldern *14 sätt att jobba jämt!*
- Boken *GÖR!* med samlade metoder för jämställdhetsintegrering från ESF Jämt
- En uppdaterad statistikbok med könsuppdelad statistik: *Om kvinnor och män i Västra Götalands län*.

Spridningen har skett genom medverkan vid bland annat *Almedalsveckan*, *Bok- och biblioteksmässan*, *Mänskliga rättighetsdagarna*, konferensen *Hållbar tillväxt - med jämställdhet som motor* med brett deltagande från regionala aktörer, en regeringskonferens samt flera seminarier arrangerade av Sveriges kommuner och landsting.

Statistikboken med könsuppdelad statistik har tagits fram i samarbete med Statistiska centralbyrån (SCB), med finansiering från Länsstyrelsens regionala utvecklingsfond. Boken finns tillgänglig på Länsstyrelsens webb och har spridits vid Länsstyrelsens konferenser samt vid externa evenemang regionalt och nationellt. Bokens spridning är en del i arbetet med att förankra strategin regionalt och att sprida kunskap om de jämställdhetspolitiska målen. Externa aktörer har visat intresse för boken, som fick stort medialt genomslag sommaren 2012.

Länsstyrelsen har anordnat ett seminarium om hur FN:s kvinnokonvention, CEDAW, kan användas som redskap i arbetet för jämställdhet och mänskliga rättigheter i länet. Länsstyrelsen har också anordnat

Statistikboken med könsuppdelad statistik fick stort medialt genomslag under 2012.

en konferens om hbt⁵³ och mänskliga rättigheter, där vikten av att inkludera intersektionalitet⁵⁴ i jämställdhetsarbetet var en central utgångspunkt. Dessa två konferenser samlade totalt cirka 190 personer från bland annat allmänheten, kommuner, statlig sektor, idéburen sektor, politiker och andra beslutsfattare och tjänstemän inom olika områden.

Spridning av metoder för jämställdhetsintegrering: projekt ESF Jämt

Länsstyrelsen har genom projekt ESF Jämt (se sida 51–52) bistått 55 så kallade socialfondsprojekt i Västra Götaland och Halland med utbildning, handledning och stöd i metoder för jämställdhetsintegrering. Projektet har två huvudinriktningar: kompetensförsörjning för redan anställda samt stöd till dem utanför arbetsmarknaden att närma sig eller att etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet ska leda till att jämställdhet genomsyrar projektverksamhetens alla delar. Under 2012 har stödet varit strategiskt inriktat på fördjupade

⁵³ Homosexuella, bisexuella och transpersoner.

⁵⁴ Intersektionalitet är ett begrepp som syftar till att synliggöra specifika situationer av förtryck som skapas i skärningspunkter mellan olika maktordningar baserade på bland annat ras/etnicitet, kön, sexuell orientering, ålder, funktionalitet och klass.

insatser för sex utvalda projekt⁵⁵ med målet att uppnå bestående och hållbara förändringar.

Ett antal regionala och nationella seminarier, konferenser och workshops har genomförts med syfte att öka kunskapen om jämställdhet och hur jämställdhetsperspektivet kan integreras i verksamheten. Projektets basutbildningar om jämställdhetsintegrering har tre frågeteman:

- 1) Varför? – normer och föreställningar om kvinnor och män
- 2) Vad? – de jämställdhetspolitiska målen och könsuppdelad statistik över situationen i Sverige
- 3) Hur? – metoder och arbetssätt.

Basutbildningen behandlar mänskliga rättigheter ur ett normkritiskt perspektiv, FN:s kvinnokonvention (CEDAW) samt hur jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv förhåller sig till och förutsätter varandra (intersektionalitet). ESF Jämt erbjuder även fördjupade utbildningar. Ett exempel på en genomförd fördjupad utbildning är *Normer och värderingar, utifrån ett normkritiskt arbetssätt*.

Den primära målgruppen för utbildningarna är knutna till socialfondens projekt: projektägare, styrgrupper, projektledare och andra nyckelpersoner. Genom utbildningarna och stödet har målgruppen i Västra Götaland och Halland fått ökad kunskap om jämställdhetsintegrering och ökad medvetenhet om de nationella jämställdhetspolitiska målen.

I november fick ESF Jämt två fina omnämmanden. På en konferens i Vilnius, Litauen, lyftes ESF Jämt fram som "good practice", ett gott exempel, i Europa. Omnämmandet baserades på en kartläggning av information och arbetssätt kring jämställdhet och jämställdhetsintegrering inom EU genomförd av *The European*

Institute for Gender Equality (EIGE). Därutöver motogs ett hedersomnämmande från Landsbygdsnätverket vid den årliga Landsbygdsgalan.

ESF Jämt [bidrar] till ökad kunskap och medvetenhet om frågan [jämställdhet]. Det mesta tyder på att processtödet också bidragit till att projekten och arbetsplatserna blivit mer jämställda. Socialfonden och processtöden är i det avseendet unika i Europa.

Utdrag ur motivering till Landsbygdsnätverkets hedersomnämmande vid den årliga Landsbygdsgalan.

Projektets resultat och effekter har spridits genom framtagna publikationer som *Dragkraft* och *14 sätt att jobba jämt*, filmer om bland annat *Dragkraft*, checklistor för jämställdhetsintegrering, som finns tillgängligt på ESF:s och Länsstyrelsens webbplatser. Ytterligare spridning har skett genom samverkan med *Gender CoP*, ett europeiskt nätverk för jämställdhetsintegrering.

Jämställdhetsintegrering av länets tillväxtarbete

Länsstyrelsens insatser inom tillväxtområdet har inneburit att ta fram en handlingsplan för jämställd regional tillväxt, bistå Västra Götalandsregionen samt medverka i styrgruppen för projekt *Tillgänglighet och Jämställdhet* (se vidare sida 56).

Flera planerade insatser inom Länsstyrelsens arbete med länets regionala jämställdhetsstrategi handlar om jämställd regional tillväxt och kvinnors företagande. Det övergripande målet inom fokusområdet *Makt, inflytande och ekonomisk jämställdhet* (se vidare sida 52) är att kvinnor och män i Västra Götaland ska ha samma förutsättningar till inflytande i det regionala tillväxtarbetet och tillgång till tillväxtresurser. Ett av

⁵⁵ Varav tre finns att läsa om i publikationen *14 sätt att jobba jämt!*

delmålen är att andelen kvinnor som är nyföretagare i länet ska öka med tio procentenheter fram till 2017 (jämfört med 2012).

För att förverkliga målet har det tagits fram fem förslag på åtgärder med fokus på synliggörande, kunskapsspridning och förbättrat stöd till länets tillväxtaktörer. I arbetsgrupper med berörda aktörer har dessa mål, delmål och åtgärder förankrats i strategin för jämställdhet. Arbetsgrupperna har haft många deltagande aktörer där även de som inte vanligtvis bidrar i tillväxtarbetet, exempelvis resurscentra, medverkat. Genom arbetsgrupperna har Länsstyrelsen bidragit till en fördjupad diskussion om tillväxtarbetet.

Under 2012 har det regionala jämställdhetsnätverket (se vidare sida 53) utökats med Educational Development Center Skaraborg (EDCS), som har varit en resurs i framtagandet av handlingsplanen för jämställd regional tillväxt. Länsstyrelsen har föreläst och deltagit i en paneldebatt om jämställd tillväxt vid resurscentra Kvinna Skaraborg, som också tillkommit som aktör i det regionala jämställdhetsnätverket. Deltog gjorde aktörer från regionen, kommuner, statliga myndigheter och civilsamhället.

Jämställdhet gör skillnad

Under 2012 har Länsstyrelsen haft i uppdrag att bistå Västra Götalandsregionen i arbetet med att ta fram en handlingsplan för jämställd regional tillväxt, *Jämställdhet gör skillnad*. Arbetet har främst skett genom deltagande i det nationella nätverket för särskilt sakkunniga i jämställdhet samt i Tillväxtverkets workshop kring framtagande av handlingsplanen. Handlingsplanen innehåller bland annat riktlinjer från Tillväxtverket och erfarenheter från samverkan med Tillväxtverket och andra län.

Genom att ge kommentarer på utkast till handlingsplan har Länsstyrelsen bidragit till att den framtagna handlingsplanen genomsyras av ett rättighetsperspektiv och att jämställdhet beskrivs som en mänsklig rättighet och inte enbart som en fråga om ekonomisk

tillväxt. Handlingsplanen genomgick politisk beredning i Västra Götalandsregionen i december.

Som en del i handlingsplanen har det skapats ett regionalt samverkansråd. I samverkansrådet deltar representanter från Länsstyrelsen, olika enheter inom Västra Götalandsregionen, regionala resurscentra för kvinnors företagande samt företags- och branschfrämjande aktörer. För att stärka kvinnors företagande i länet är det viktigt med en förbättrad samverkan framöver. Det gäller både intern samverkan inom Länsstyrelsen och extern samverkan med Västra Götalandsregionen, Tillväxtverket, Winnet Västra Götaland och andra regionala tillväxtaktörer.

Projekt Tillgänglighet och Jämställdhet (TOJ)

Länsstyrelsen har under 2012 löpande medverkat i styrgruppen för projekt *Tillgänglighet och Jämställdhet* (TOJ), där Winnet Västra Götaland är ansvarig aktör. Projekt TOJ erbjuder länets kommuner statistik och verktyg för uppföljning, bland annat i form av digitala kartor som visar hur jämställdheten ser ut på kommunnivå.

Länsstyrelsen har bidragit till att handlingsplanen för jämställd regional tillväxt inkluderar insatsen att sprida av TOJ-verktyget som ett gott exempel till länets samtliga kommuner. Länsstyrelsen har bidragit i arbetet inom styrgruppen med att ta fram indikatorer för den ideella sektorn.

Intern jämställdhetsintegrering

Länsstyrelsens interna arbete med jämställdhetsintegrering är en del av myndighetens omfattande arbete med integrering av mänskliga rättigheter inom samtliga verksamheter (se vidare sidorna 31–41). Samtliga medarbetare på Länsstyrelsen har erbjudits basutbildning i jämställdhet, jämlikhet och mänskliga rättigheter. I en utvärdering i slutet av 2012 uppger mer än hälften av Länsstyrelsens enheter att de i viss utsträckning använder rutiner för beaktande av jämställdhetsperspektivet i sin verksamhet.

Enheten för social hållbarhet har specifika uppdrag inom såväl jämställdhet som mänskliga rättigheter, barns rättigheter, folkhälsa, integration, flyktingmottagande och mot mäns våld mot kvinnor. I enhetens arbete ingår att lyfta in samtliga perspektiv inom respektive uppdrag. Under årets arbete har det bland annat tagits fram en bok, *Vi gör vardag av mänskliga rättigheter*, som beskriver hur enheten arbetar med att integrera jämställdhet och mänskliga rättigheter i Länsstyrelsens verksamhet. Boken har spridits både regionalt och nationellt.

Vidare har Länsstyrelsen arbetat för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkars villkor. Det har bland annat gjorts insatser för att öka uppmärksamheten för kvinnor med dubbel utsatthet för både våld och missbruk, samt att uppmärksamma könsskillnader i unga personers cannabismissbruk genom kompetenshöjande åtgärder och samverkan med centrala aktörer inom ANDT-fältet.

I arbetet med ensamkommande flyktingbarn beaktas jämställdhetsperspektivet löpande, bland annat genom att uppmärksamma flickors och pojkars utsatthet för våld och människohandel för sexuella ändamål. Detta sker även genom riktade informationsinsatser.

När Länsstyrelsen fördelar medel för beredskap och mottagningskapacitet av nyanlända flyktingar, samt för att utveckla samverkan, beaktas jämställdhetsperspektivet i ansökningar och vid uppföljning av beviljade projekt.

En del i Länsstyrelsens arbete är att genomgående analysera och presentera könsuppdelad statistik. En intern kartläggning antyder en förbättring på detta område med nio av Länsstyrelsens totalt 16 enheter som uppger att de både redovisar och analyserar könsuppdelad statistik i åtminstone viss utsträckning, mot fem enheter 2011. Några områden där detta görs är inom kundnöjdhets- och brukarundersökningar inom olika verksamheter och analyser av väntetider för samhällsorientering för nyanlända. Könsuppdelad statistik efterfrågas löpande vid enkätundersökningar och utvärderingar.

Foto: Linnéa Pettersson/Bildarkivet.se

Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor är ett globalt samhällsproblem, ett demokratiskt problem, ett hinder för jämställdhet och en kränkning av de mänskliga rättigheterna.

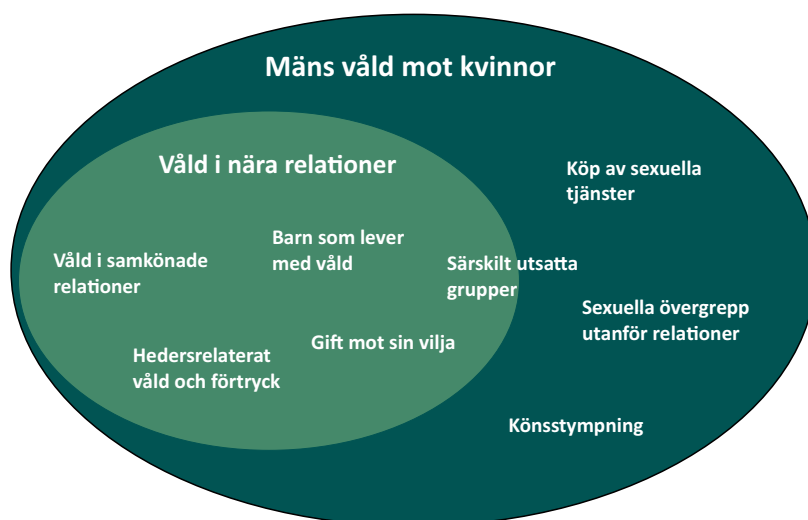
År 1993 antog FN deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor. Men redan 1979 hade FN antagit konventionen CEDAW⁵⁶ om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, den så kallade kvinno-konventionen. Dessa konventioner ligger till grund för det globala arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor. I kvinnokonventionen tydliggörs att alla stater har ett ansvar att motverka stereotypa föreställningar om kvinnor och män och att frihet från påtvingade könsroller är en förutsättning för ett jämställt samhälle.

Sverige har antagit båda dessa deklarationer. Detta avspeglas i de nationella jämställdhetspolitiska målen där huvudmålet är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina liv.

Det fjärde jämställdhetspolitiska målet är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Regeringen betonar att mäns våld mot kvinnor är ett omfattande samhällsproblem som berör både kvinnor och män. Det är viktigt att förändra de bakomliggande värderingar och attityder som bidrar till att ge män mer makt i samhället än kvinnor, och som kan ta sig uttryck i

mäns våld mot kvinnor.

Begreppet mäns våld mot kvinnor bygger på en strukturell förståelse av samhället där män som grupp är överordnade kvinnor som grupp. Det innebär att män på en övergripande nivå har mer makt än kvinnor. Bakgrunden är traditionella föreställningar om kön vilket leder till en maktobalans mellan män och kvinnor. Det i sin tur riskerar att leda till mäns våld mot kvinnor i någon form.

⁵⁶ Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.

Bilden visar hur uppdragsområdet Mäns våld mot kvinnor omfattar flera aspekter av våld.

Våld i nära relationer

Gemensamt för våld i nära relationer är att det bottnar i en ojämlik maktrelation där den som utsätts för våld på något sätt är beroende av förövaren i exempelvis en partnerrelation, vänskap eller släktskap. Män utsätts oftast för våld av okända män utomhus medan den vanligaste formen av våld mot kvinnor sker i hemmet av en närstående eller bekant man.

Våld har stor påverkan på den fysiska och psykiska hälsan för den som utsätts, men också för de barn som bevittnar våldet. Våldet försvårar livssituationen för alla inblandade. Våldet har också stora samhällsekonomiska konsekvenser genom exempelvis sjukskrivningar, arbetslöshet och kostnader för

Foto: Colourbox

förebyggande insatser av myndigheter och andra samhällsaktörer.

Hedersrelaterat våld och förtryck finns i grupper där heder, ära och skam har en stor betydelse för familjen och släkten. Det är mest flickor som utsätts för hedersrelaterat våld men även pojkar och homo-, bisexuella och transpersoner (hbt) blir utsatta. Det handlar om både fysisk och psykisk misshandel inom familjen, där hot och våld används för att kontrollera familjemedlemmar som försöker frigöra sig från familjen.

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Prostitution innebär försäljning och byte av sexuella tjänster i utbyte mot exempelvis droger, pengar, boende, acceptans och bekräftelse. Människohandel för sexuella ändamål innebär att en person till exempel rekryteras eller transporteras genom tvång, våld eller hot om våld i syfte att utnyttjas för till exempel pornografi, prostitution eller andra former av sexuellt utnyttjande. Problemområdet prostitution och människohandel för sexuella ändamål inbegriper även barn och unga med erfarenhet av sex mot ersättning.

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelsen har i uppdrag att stödja samordningen i länet av insatser som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor. Det innefattar allt arbete som rör mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, barn som bevittnat våld, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt att unga blir gifta mot sin vilja. Utöver våldsförebyggande insatser ska barn, kvinnor och män som är utsatta för våld, hot eller andra övergrepp få det stöd och den hjälp som de behöver, oavsett var de bor.

Länsstyrelsens arbete handlar bland annat om att stödja kommunerna på regional nivå och att ansvara för kunskaps- och erfarenhetsspridning på lokal nivå.

Länsstyrelsens övergripande mål för arbetet under 2012 har varit:

- Ökad kunskaps- och erfarenhetsspridning i länet – inom hela uppdragsområdet mäns våld mot kvinnor och särskilt utsatta grupper
- Samordning av arbetet och stöd till samverkan mellan regionala och lokala aktörer som kommer i kontakt med våldsutsatta personer
- Tydligare ansvarsfördelning mellan länets berörda aktörer inom våldsområdet
- Verksamhets- och kvalitetsutveckling i länet genom:
 - ökad kännedom hos socialtjänst och kvinnojourer om Socialstyrelsens allmänna råd och utbildningsmaterial
 - utvecklad informationsspridning till tjänstemän och allmänhet via Länsstyrelsens webbportal och portalen *valdinararelationer.se*
- Utveckling av Länsstyrelsens tvärsektoriella arbete
- Inom området hedersrelaterat våld och förtryck:
 - stöd till utveckling av skyddat boende genom fördelning av utvecklingsmedel
 - stöd till förebyggande insatser och kunskapsutveckling genom fördelning av utvecklingsmedel
 - bidrag till det nationella utvecklingsarbetet genom deltagande i nationella nätverk och arbetsgrupper.

Metodstöd är en viktig del i arbetet för att kvalitetsutveckla kommunernas arbete med våldsutsatta och våldsutövare. Länsstyrelsen ska följa upp kommunernas arbete inom området på både lokal och regional nivå. Myndigheten fungerar även som en länk mellan Socialstyrelsen och länets kommuner genom bland annat utbildningsinsatser och informationsspridning av Socialstyrelsens material.

Årets arbete mot mäns våld mot kvinnor

Länsstyrelsens arbete under 2012 har fokuserat på att barn, kvinnor och män som är utsatta för våld, hot eller andra övergrepp ska få stöd samt ett likvärdigt och gott bemötande oavsett var i länet de bor. För att bidra till utvecklingen har Länsstyrelsen prioriterat ökad samverkan och kunskaps- och erfarenhetsspridning i länet.

Arbetet förstärks genom länsstyrelsernas nationella nätverk inom områden Våld i nära relationer, Hedersrelaterat våld och förtryck samt Prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Samordning av länets aktörer

Den regionala samverkansgruppen Våld i nära relationer har under landshövdingens ledning haft regelbundna träffar för att diskutera länets förutsättningar, utbildningsbehov och utvecklingsinsatser. I samverkansgruppen ingår Västra Götalandsregionen, Västra Götalandsregionens kompetenscentrum Våld i nära relationer (VKV), Åklagarmyndigheten, Hovrätten, Polisen, Kriminalvården, kommunalförbunden, socialtjänst och brottsofferjouren. Samverkansgruppen har medverkat i framtagandet av länets jämställdhetsstrategi 2013–2017 samt deltagit i planeringen av olika utbildningar och konferenser.

Länsstyrelsen har arrangerat träffar för kommundnätverket våld i nära relationer för kvinnofridssamordnare och folkhälsoplanerare, med representanter från

40 av länets 49 kommuner. Träffarna har använts för erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling och har samtidigt bidragit till att ge Länsstyrelsen en god bild av det pågående arbetet i länet.

En regional jämställdhetsstrategi som täcker våldsområdet

Länsstyrelsen har i samverkan med Västra Götalandsregionen tagit fram ett utkast till jämställdhetsstrategi för länet. Utkastet innehåller en mål- och åtgärdsplan med förslag till ansvarsfördelning mellan berörda aktörer. Ett av tre ingående fokusområden är "Makt och mäns våld mot kvinnor". Inom varje område har ett eller flera övergripande jämställdhetspolitiska mål valts ut och brutits ned i delmål med förslag på åtgärder. Inom ramen för varje fokusområde ges goda exempel på verksamheter i länet (se vidare sida 52).

En kommunikationsplan kommer att arbetas fram utifrån strategin med fokus på det fjärde jämställdhetspolitiska delmålet "Mäns våld mot kvinnor ska upphöra". Syftet är bland annat att uppnå en tydligare ansvarsfördelning inom våldsområdet mellan länets berörda aktörer.

Förbättrad kunskap och överblick om länets tillstånd

Under slutet av 2011 genomförde Länsstyrelsen en enkätundersökning med fokus på verksamheters samverkan inom våld i nära relationer i länet. Under 2012 har materialet sammanställts och publicerats i form av rapporten *Att våga se och agera*. Kartläggningens resultat visar att samverkan mellan berörda aktörer i länet till största delen fungerar bra. Informell samverkan – det vill säga kontakter som tas vid behov – är vanligare än formell, genom exempelvis nätverk, referens- eller arbetsgrupper. Den formella samverkan upplevs dock generellt fungera bättre. Nästan alla länets aktörer inom våldsområdet har formell samverkan med åtminstone någon annan aktör.

De viktigaste slutsatserna visar att det sker en positiv utveckling inom området men det går långsamt och mycket arbete kvarstår. Resultatet visar att de flesta verksamheter arbetar med våld i nära relationer medan få verksamheter arbetar inom prostitution och människohandel för sexuella ändamål, där kunskapsbristen är stor. Rapporten har spridits till länets kommuner och övriga berörda aktörer som underlag för deras arbete. Rapportens lägesbild av det arbete som bedrivs i länet utgör ett underlag för Länsstyrelsens prioriteringar av insatser framöver.

Länsstyrelsen har under 2012 besökt länets centrala aktörer inom våldsområdet för dialog och har en god överblick av verksamheter och pågående arbete. Länsstyrelsens har följt upp 45 aktuella projekt som beviljats utvecklingsmedel för att stärka stödet till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld och har lämnat en slutrapport till Socialstyrelsen.

Kunskaps- och erfarenhetsspridning

Under året har Länsstyrelsen anordnat ett flertal konferenser och seminarier inom området, exempelvis:

- Barn i vårdnadstvister
- Metoder för att möta barn som lever med våld
- Upptäckt inom vården av barn som far illa
- Unga utsatta för sexuella övergrepp
- Unga med erfarenhet av sex mot ersättning
- Prostitution och människohandel för sexuella ändamål
- Våldsutsatta kvinnor i missbruk/beroende
- Hedersrelaterat våld och förtryck
- Kopplingen mellan våld mot djur och våld i nära relationer
- Språkets betydelse för brottsoffer
- FN:s kvinnokonvention.

Totalt har cirka 1 800 personer deltagit vid Länsstyrelsens konferenser och seminarier under 2012. Deltagarna har främst varit från kommunernas socialtjänst, ungdomsmottagningar, skolor/förskolor, polis, åklagarmyndigheter, domstolar, Migrationsverket, primärvård samt idéburen sektor.

Spridning av Socialstyrelsens informations- och utbildningsmaterial

Länsstyrelserna och Socialstyrelsen har bildat en myndighetsgemensam arbetsgrupp kring uppdraget kompetens- och metodstöd. Gruppen har tagit fram en gemensam plan för myndigheternas arbete gemensamt mot kommunerna, bland annat rörande utbildningsinsatser och informationsspridning.

Länsstyrelsen i Västra Götaland har anordnat sex dialogträffar om Socialstyrelsens meddelandeblad 2012/02 om kommuners och ideella föreningars ansvar för god kvalitet i deras socialtjänstutövande och allmänna råd.⁵⁷ Vid träffarna har också informerats

Vid en av konferenserna, *Kvinnors väg till trygghet och boende*, medverkade utöver forskare och utvärderare den nationella samordnaren mot våld i nära relationer, Carin Götblad. Foto: Ida Edgren

om FREDA – nya bedömningsmetoder för arbete mot våld i nära relationer. Deltagarna på dialogträffarna har främst varit politiker, socialchefer och kvinnojourer i länets delregioner. Samma information har även spridits till regionala samverkansgruppen Våld i nära relationer och kommunnätverket Våld i nära relationer.

För utveckling av verksamheter med skyddat boende har Länsstyrelsen deltagit i Socialstyrelsens arbete med att ta fram en definition och en vägledning inom området, vilket bedöms innebära stora förändringar i arbetet med våldsutsatta i kommuner och ideella föreningar.

Kopplingen mellan våld och andra uppdragsområden

Under 2012 har Länsstyrelsen ökat kvaliteten på kunskapsspridningen och erfarenhetsutbytet inom våldsområdet genom djupare förståelse av våldets koppling till Länsstyrelsens andra uppdragsområden.

Under hösten anordnade Länsstyrelsen en konferens om kopplingen mellan våld mot djur och våld i nära relationer. Konferensen lockade ett hundratal deltagare, bland annat veterinärer, socialsekreterare, polis,

⁵⁷ Se vidare www.socialstyrelsen.se/publikationer2012/2012-2-24

djurrättsorganisationer och kvinnojourer. En folder inom samma område har tagits fram. Insatserna har fått nationell uppmärksamhet och spridning.

Jämställdhetsintegrering av djurskyddsarbetet har bland annat resulterat i fördjupat samarbete mellan länsstyrelse, polis och socialtjänst.

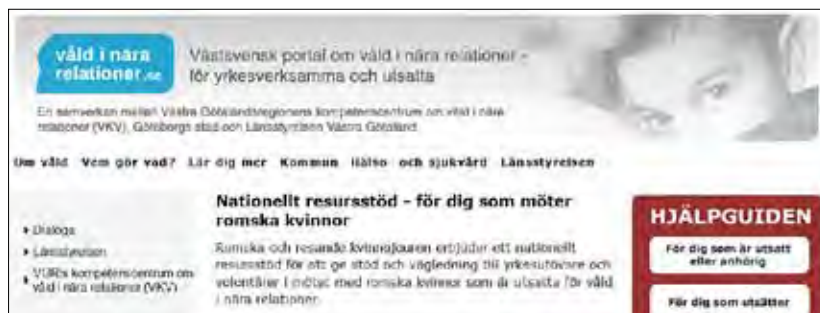
En utbildningsdag har anordnats om kopplingen mellan integration, barnperspektivet och våld i nära relationer för cirka 45 samhällskommunikatörer för nyanlända. Dagen har följts upp av verksamheter i länet med fördjupande workshops. På länsstyrelsens webbportal *informationsverige.se*, riktad till nyanlända, har text och hänvisningar kompletterats rörande våld i nära relationer och prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Länsstyrelsen anordnade tre temadagar om ensamkommande flyktingbarn. En av dessa utbildningar fokuserade på kris och trauma utifrån den utsatthet som barnen befinner sig i (exponering för våld, sexuella övergrepp prostitution med mera). Deltog gjorde cirka 140 representanter från bland annat kommuner, Rädda barnen, Gryning vård, Göteborgs räddningsmission, socialtjänst, Migrations-

verket och Polisen.

I slutet av året anordnades en konferens om våldsutsatta kvinnor med missbruk/beroende, *Kvinnors väg till trygghet och boende*. Konferensen är avslutningen på ett två år långt projekt som Vägen Ut!-kooperativen⁵⁸ drivit och arrangerades av Länsstyrelsen i Västra Götaland, Göteborgs stad och kooperativen. Konferensen hade cirka 130 deltagare, bland annat politiker, chefer och nyckelpersoner inom kommunen, Västra Götalandsregionen, andra regionala myndigheter samt idéburna organisationer i länet.

Länsstyrelsen har under 2012 arbetat för att såväl Länsstyrelsens webbplats som portalen *våldinärarelationer.se* utvecklas och hålls uppdaterad och når så många som möjligt i länet. Webbansvariga och sakkunniga inom området från Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionens kompetenscentrum Våld i nära relationer (VKV) och Göteborgs stad driver portalen *våldinärarelationer.se* gemensamt.

Länsstyrelsen har under 2012 arbetat för att webbportalen *våldinärarelationer.se* uppdateras, utvecklas, och når så många som möjligt i länet.

⁵⁸ Vägen ut!-kooperativen består av flera olika sociala företag som säljer tjänster eller produkter och skapar jobb för människor som står långt utanför arbetsmarknaden.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Länsstyrelsen har beviljat utvecklingsmedel till sex projekt i länet för förebyggande insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsen har följt projekten under året. Fortsatt stöd har getts till ytterligare elva projekt som påbörjades före 2012. Tillsammans med länsstyrelserna i Stockholms och Skåne län har utvecklingsmedel för skyddat boende beviljats till 13 verksamheter i landet.

Länsstyrelsen har genomfört utbildningar och bjudit in till erfarenhetsutbyten för samtliga verksamheter i länet som fått utvecklingsmedel inom området hedersrelaterat våld- och förtryck.

Länsstyrelsen har tillsammans med Göteborgs universitet påbörjat en kartläggning av fördelningen av de utvecklingsmedel inom förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck som Länsstyrelsen fördelat under 2007–2011. Rapporten ska färdigställas under 2013.

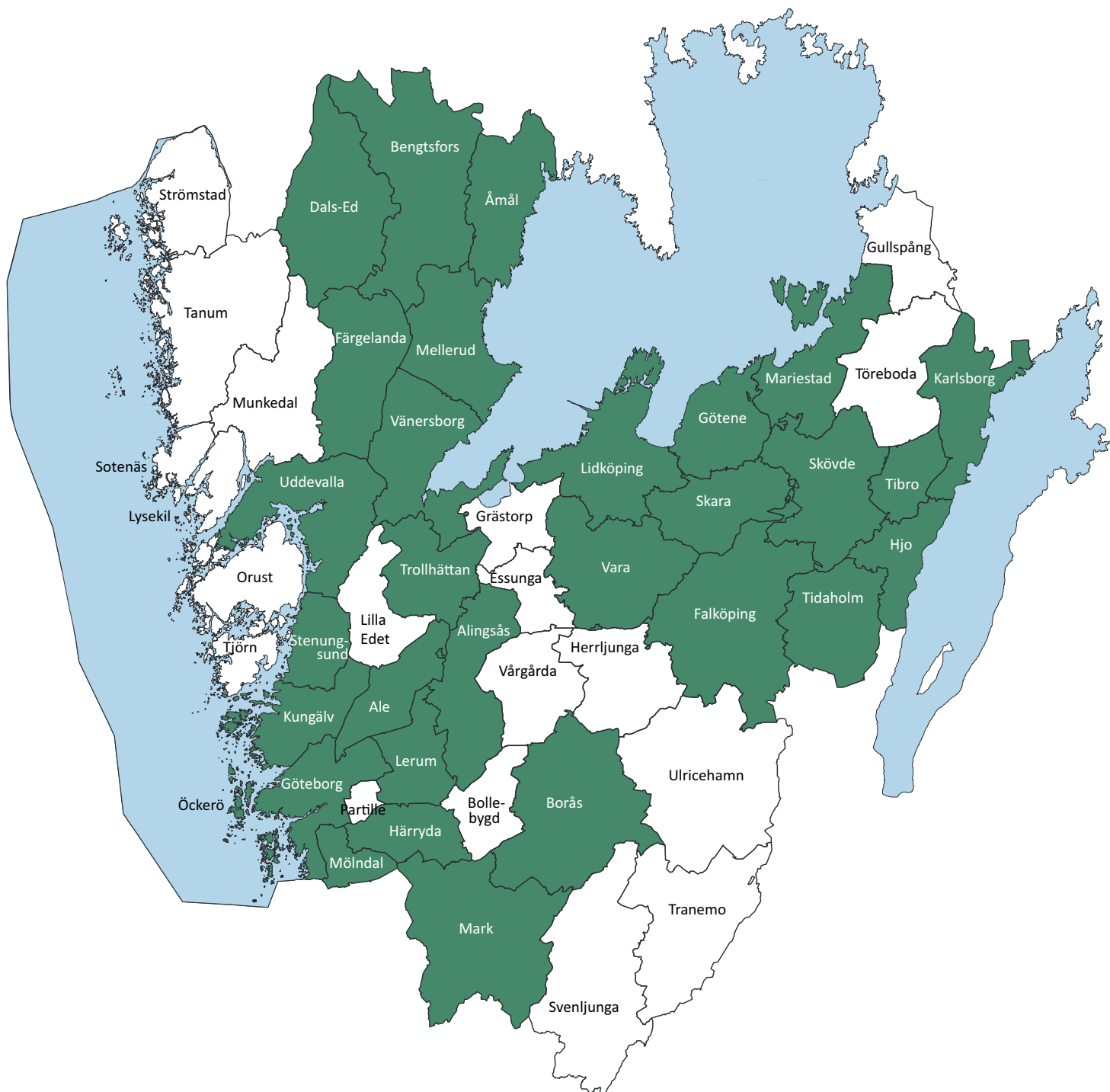
Länsstyrelserna har i samarbete med Rikspolisstyrelsen anordnat en föreläsning om pojkars utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck. Föreläsningen hade 200 deltagare från socialtjänst, skola, polis, idéburen sektor. Föreläsningen filmades och en dvd med tillhörande utbildningsmaterial har tagits fram för spridning under 2013. Alla länsstyrelser kommer att få tillgång till materialet som en del av ett ”Skolpaket”, innehållande ytterligare metodmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck riktat till skolpersonal i organiserade utbildningssammanhang.

Sex mot ersättning, prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län har två nationella utbildningsdagar anordnats i Göteborg för yrkesverksamma inom socialtjänst, polis, Migrationsverket och idéburen sektor som möter problematiken prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

I samarbete med Ungdomsstyrelsen har en konferens genomförts i länet på temat unga med erfarenhet av sex mot ersättning och unga utsatta för sexuella övergrepp. Konferensen samlade 90 deltagare från socialtjänst, ungdomsmottagningar, primärvård och skola.

I samarbete med prostitutionsgruppen i Göteborgs stad har ett idéseminarium genomförts på temat unga/unga vuxna med erfarenhet av sex mot ersättning som riktade sig till yrkesverksamma som möter målgruppen. Seminariet har bidragit till att ett nätverk bildades för professionella som arbetar med frågan i länet: Samverkan för barn och unga med erfarenhet av sex mot ersättning (SUS).

Kommuner med personligt ombud 2012

Personligt ombud

Människor med psykiska funktionsnedsättningar riskerar att hamna i gråzonen mellan olika myndigheters ansvarsområden när de behöver vård, stöd och service. I flera av länets kommuner finns därför hjälp att få i form av ett personligt ombud.

Ett personligt ombud har som övergripande uppgift att hjälpa personer med psykiska funktionsnedsättningar att få sina rättigheter tillgodosedda. Ombudet fungerar som ett stöd och språkrör i kontakten med myndigheter och andra offentliga organisationer.

Ett personligt ombud arbetar på uppdrag av sina klienter, och de kommer tillsammans överens om vilken vård, service eller stöd som behövs. Verksamheten är frivillig och kostnadsfri för målgruppen som ofta befinner sig i en utsatt situation och har begränsad talan i samhället.

Kommuner har möjlighet att söka statligt bidrag hos länsstyrelsen för delfinansiering av verksamheten.

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelsen arbetar för att alla kommuner i länet ska kunna erbjuda personligt ombud till personer med psykiska funktionsnedsättningar. En av Länsstyrelsens centrala uppgifter är att fördela bidrag till de kommuner som sökt medel för att inrätta eller bygga ut verksamheten.

Länsstyrelsens arbete handlar även om att utveckla verksamheten genom utbildningsinsatser, medverkan i regionala nätverksträffar samt rådgivning och stöd

till verksamhetsansvariga och lokala ledningsgrupper. Länsstyrelsen gör årliga uppföljningar av kommunernas verksamhet som rapporteras till Socialstyrelsen.

Det övergripande målet med Länsstyrelsens arbete under 2012 har varit att gruppen psykiskt funktionsnedsatta ska få sina rättigheter tillgodosedda. Arbetet har särskilt inneburit:

- Fördelning av statsbidrag samt informationsinsatser till kommuner utan ombud för att få fler kommuner i länet att etablera verksamhet med personligt ombud
- Stöd och utveckling av verksamheten på kommunal nivå genom kunskapsspridning, rådgivning, utbildning, nätverk och samverkan
- Uppföljning av verksamheten.

Årets arbete med personligt ombud

Länsstyrelsen arbetar för en socialt hållbar utveckling i länet genom att uppmuntra och stödja verksamhet med personligt ombud i kommunerna samt att säkerställa kvaliteten i verksamheten. Under året har Länsstyrelsen bland annat bistått Socialstyrelsen med att bygga upp, följa och utveckla verksamheten i länets kommuner. Länsstyrelsen har även fördelat statsbidrag till tjänster och kompetensutveckling.

Socialstyrelsen har ett regeringsuppdrag kring personligt ombud. I det uppdraget ingår:

- Fördelning av statsbidrag till de kommuner som söker statsbidrag och bedriver verksamheter med personligt ombud, i samverkan med länsstyrelserna
- Utveckling och stöd till verksamheterna i samverkan med länsstyrelserna och huvudmännen
- Ledning och samordning av arbetet
- Definition av arbetsuppgifter som bör innefattas i verksamhetens uppdrag och utformning av kriterier för vilka personer som bör omfattas
- Ansvar för introduktions- och fortbildning av personliga ombud.

Uppföljning av kommunernas verksamhet

Under året har det funnits 51 personliga ombud i 29 av länets kommuner. Samtliga kommuner har ansökt och beviljats statsbidrag för 2012 motsvarande 15,12 miljoner kronor. Länsstyrelsen arbetar fortlopande med att få återstående 20 kommuner

att inrätta ombud. Detta görs bland annat genom att sprida information om verksamheten och möjligheten att få statsbidrag samt att erbjuda stöd i ett uppbyggnadsskede.

Ingen ny kommun har tillkommit under 2012, men diskussioner förs vidare med flera kommuner. Många kommuner hänvisar till ett kärvt ekonomiskt läge. Även i kommuner med ombudsverksamhet har det signalerats om risk för nedskärningar. Borås stad har däremot utökat sin verksamhet från fyra till fem ombud på grund av stor efterfrågan och för att särskilt uppmärksamma psykiskt funktionsnedsatta med hemlöshetsproblematik.

*Många öppnar inte sin post,
räkningar förfaller, risk för vräkning
med mera.*

I kommunernas årsredovisning av verksamheten till Länsstyrelsen rapporteras en fortsatt stor efterfrågan på personliga ombud. De vanligaste orsakerna till kontakt är målgruppens behov av stöd vid myndighetskontakter och problem med ekonomin. Många får också ekonomiska svårigheter i samband med utförsäkring från försäkringskassan.

Ombuden rapporterar att antalet personer som söker stöd för bostadsproblematik ökar. Det har också skett en ökning bland klienter med neuropsykiatrisk problematik, framförallt bland yngre personer. Vidare har det varit ett större antal kvinnor som söker ombud än tidigare. Många söker även ombud för att de upplever att de slussas fram och tillbaka mellan myndigheter, vårdinstanser och socialtjänst.

Kunskapsspridning bland ombud och arbetsledare

Länsstyrelsen har deltagit vid två nätverksträffar för personliga ombud i Västra Götalands län samt Halland. Vid träffarna har förmedlats aktuell information och övriga uppdrag relevanta för målgruppen. Genom träffarna har Länsstyrelsen fått viktig information om hur verksamheten fungerar i kommunerna.

Länsstyrelsen har anordnat två nätverksträffar för arbetsledare/chefer, med ett tiotal närvarande chefer vid båda tillfällen. Träffarna har bidragit till ökat informations- och erfarenhetsutbyte inom länet, vilket i sin tur ger bättre förutsättningar att leda verksamheten.

Bräcke Diakoni – som driver verksamheten med personligt ombud för Göteborg, Härryda och Mölndals stad – har särskilt uppmärksammat svårigheterna för psykiskt funktionsnedsatta att få god man. I samverkan med Länsstyrelsen anordnades en konferens för att uppmärksamma detta, med 145 deltagare från länets berörda aktörer. Medverkande var bland annat utredare från Justitiedepartementet och representanter från riksdagens socialutskott och civilutskott samt Överförmyndarförvaltningen i Göteborg.

För att utbilda de personliga ombuden i antidiskriminering har Länsstyrelsen under hösten inlett ett samarbete med Nationell samverkan för psykisk hälsa (NSPH) i projektet *Hjärnkoll*.

Foto: Klara Hammarling

Foto: Ida Edgren

▲ Foton: Christina Särefjord ►

Alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT)

Alkoholkonsumtion och användning av tobak, narkotika och dopningspreparat orsakar stora skador och ohälsa bland befolkningen. Det övergripande målet för den nationella ANDT-politiken (alkohol, narkotika, dopning och tobak) är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, en minskad tobaksanvändning och mindre medicinska och sociala skador orsakade av alkohol.

Regeringen har tagit fram en samlad strategi för arbetet med alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT). Strategin gäller för åren 2011–2015 och beskriver mål, inriktning och prioriteringar för samhällets insatser på området, rörande allt från narkotikabekämpning och missbruksvård till lokalt förebyggande verksamhet.⁵⁹

En ny lagstiftning trädde i kraft på tobaksområdet 2010 och på alkoholområdet 2011. Lagförändringarna innebar förenklingar och förtydligande av bestämmelserna för alkoholservering. Det har exempelvis blivit möjligt för sushirestauranger med begränsad köksutrustning att få tillstånd för alkoholservering. Det har även blivit enklare att anordna provsmakning av alkoholdrycker för restauranger, tillverkare av alkohol samt partihandlare. Lagen betonar samtidigt att det ska bedrivas en restriktiv alkoholpolitik till skydd för folkhälsan. Kunskapsprov har införts i syfte att förtydliga vilka kunskaper som krävs för att erhålla serveringstillstånd.

Syftet med förändringarna i tobakslagen var att försvåra för ungdomar under 18 år att köpa tobak, bland annat genom en effektivare tillsyn med polisen som ny tillsynsmyndighet tillsammans med kommunen.

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelsen ska arbeta för en trygg och säker närmiljö för medborgarna och en god hälsa på lika villkor. Detta görs genom ett förebyggande arbete inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet (ANDT) i hela länet.

Länsstyrelsen har i uppdrag att föra ut regeringens samlade strategi för ANDT-området och arbeta för att de långsiktiga målen med ANDT-politiken får genomslag i länet. Information, kunskap och aktuell forskning ska spridas till kommuner och andra berörda aktörer i länet. Regional och lokal samordning ska främjas, framför allt för att skapa erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer som arbetar mot samma mål. Länsstyrelsens arbete bidrar på olika sätt till samverkan mellan kommuner, andra myndigheter, idéburna och frivilligorganisationer.

En viktig del av det förebyggande ANDT-arbetet handlar om tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen. Länsstyrelsen undersöker hur kommunerna följer lagstiftningen och ger kommunerna råd i deras tillsynsarbete. Utöver kontrollfunktionen ger Länsstyrelsen stöd till kommunerna och bidrar till att utveckla och samordna tillsynen av alkohol och tobak.

⁵⁹ Se www.regeringen.se/sb/d/13344/a/158436

Verksamhetens övergripande mål på ANDT-området under 2012 har varit:

- Spridning av regeringens ANDT-strategi i länet genom kunskapsspridning, erfarenhetsutbyte och samordning av det regionala arbetet
- Stärkt samordning i det lokala ANDT-förebyggande arbetet och mellan länets kommuner och regionala myndigheter
- Ökad kunskapsspridning inom länet med särskilt fokus på barns och ungas hälsa, med ökat erfarenhetsutbyte mellan forskare och praktiker
- Begränsad tillgänglighet av ANDT genom mobilisering och attitydpåverkande insatser mot langning av alkohol och mobilisering mot cannabis
- Stärkt stöd till barn i familjer med missbruk, psykisk ohälsa och våld genom nätverksarbete och kunskapsspridning av aktuell forskning
- Goda rutiner i kommunernas tillsynsarbete
- God samordning mellan berörda myndigheter i alkohol- och tobakstillsyn
- Stärkt egenkontroll på restauranger och försäljningsställen genom stöd till och kontroll av kommunernas tillsyn.

Årets arbete inom ANDT

Arbetet inom ANDT-området har under 2012 fokuserat på att sprida regeringens nationella ANDT-strategi i länet. Detta har gjorts genom kunskapsspridning, insatser för att begränsa tillgängligheten,

samordning och samverkan med andra aktörer (nationellt, regionalt och lokalt) samt tillsyn inom alkohol- och tobaksområdet. Strategin används också som en ingång till diskussioner för att utveckla arbetet med ANDT-frågor i länet.

Nationell och regional strategi för ANDT-arbetet

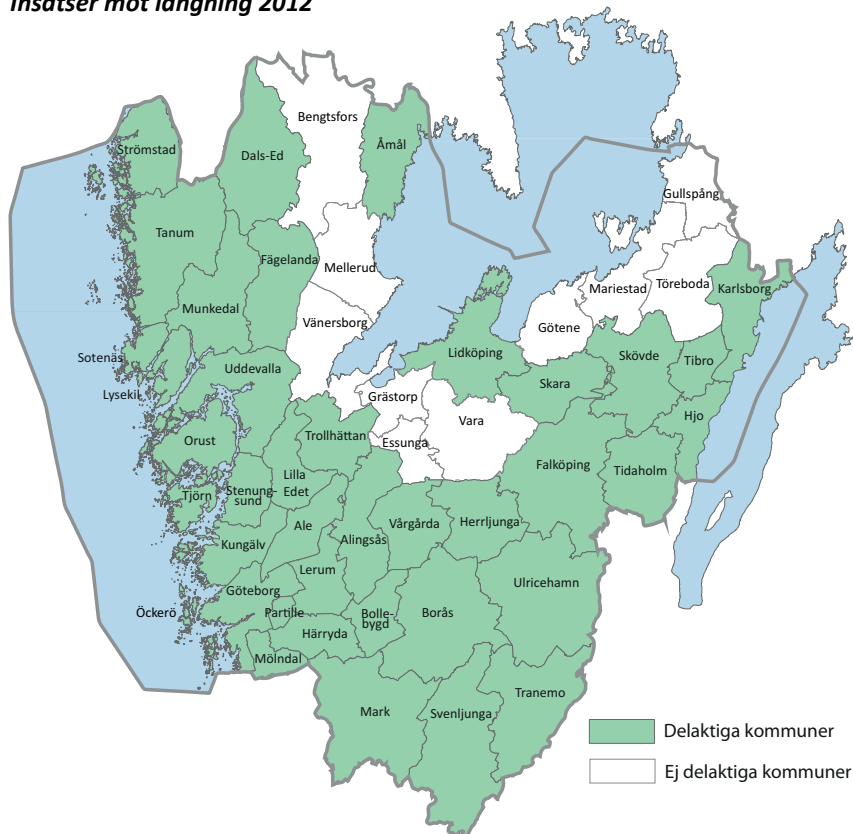
Länsstyrelsen har spridit den nationella ANDT-strategin i länet genom konferenser och andra typer av kunskapsinsatser. Fördjupande kunskaper inom området har spridits genom 13 konferenser. Konferenserna har haft en tvärspektoriell bredd på innehåll och föreläsare för ökad kännedom om och samarbete mellan olika verksamheter, myndigheter och organisationer, forskare och praktiker. Konferenserna har totalt samlat cirka 3 800 deltagare. Utöver länets 49 kommuner har ett stort antal andra berörda myndigheter och organisationer varit representerade: Socialdepartementet, kommunalförbund, kriminalvård, Västra Götalandsregionen, Socialstyrelsen, Statens Institutionsstyrelse (SiS), polis, tull, arbetsförmedling, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN), idéburna organisationer, Göteborgs universitet, Högskolan Väst, kommunalförbundens FoU-enheter. Även andra län har varit representerade.

Inom ramen för det regionala myndighetsnätverket *Västra Götalandssamverkan mot droger* har Länsstyrelsen arbetat med framtagandet av en regional ANDT-strategi. Arbetet har skett i samarbete med kommunalförbund, Västra Götalandsregionen, Göteborgs Stad, polis, tull, kriminalvård, Trafikverket, kommunala samordnare och frivilligorganisationer. Fokus i arbetet har varit att tydliggöra respektive myndighets ansvar och samverkan inom vissa insatsområden. En regional ANDT-strategi för år 2013–2015, i linje med den nationella strategin, fastställdes i december 2012. Strategin fokuserar på: en effektiv tillsyn, god samordning av ANDT-arbetet i länet, förebyggande arbete för att minska ungdomars bruk samt kunskapsspridning och kvalitetssäkring inom riskbruk, missbruk och beroende.

Regional samordning av det lokala ANDT-förebyggande arbetet

Länsstyrelsen har bidragit till regional samordning av det lokala ANDT-förebyggande arbetet i flera avseenden. Information, råd och stöd har getts till berörda aktörer vid behov. Under året har 35 kommuner deltagit i Länsstyrelsens nätverk för lokala samordnare, ett forum för erfarenhetsutbyte och kunskapsspridning. För att stödja den lokala ANDT-samordningen har det gjorts en strategisk inriktning mot Skaraborg där flera mindre kommuner saknar lokal samordnare. Tio kommuner deltar i ett gemensamt utvecklingsarbete, med fokus på effektiv organisation av ANDT-arbetet samt förebyggande och främjande insatser med fokus på barn och ungas hälsa. Nätverket för lokala ANDT-samordnare har utökats med tre brotts-

Insatser mot langning 2012

förebyggande samordnare.

Behovet av samverkan mellan förebyggande arbete och tillsyn har betonats i flera sammanhang, bland annat genom konferensen *Tobaksfri skoltid* i Göteborg riktad till beslutsfattare och skolledare. Konferensen hade 70 deltagare, och bland dessa även alkohol- och tobakshandläggare och lokala samordnare för det ANDT-förebyggande arbetet. Utvärderingen visade att deltagarna ansåg att de i viss eller större utsträckning fått nya kunskaper till nytta i det dagliga arbetet.

En utvärdering av länsstyrelsens samordning inom området, riktad till lokala ANDT- och brottsförebyggande samordnare, genomfördes i december. Resultatet visade ett mycket gott betyg beträffande både utbildningar/konferenser, samordning av nätverks-träffar, trycksaker/rapporter och tillgänglighet.

Länsstyrelsen har deltagit i en arbetsgrupp för att ta fram ett förslag på en gemensam drogvaneundersökning i länet. Hälso- och sjukvårdskansliet inom Västra Götalandsregionen har upphandlat CAN:s drogvaneundersökning 2013 för alla länets kommuner. Analys och uppföljning av resultatet kommer att ske i samverkan mellan Hälso- och sjukvårdskansliet, kommunerna och Länsstyrelsen.

Begränsad tillgänglighet och mobilisering

För att begränsa tillgången till alkohol och tobak i länet har Länsstyrelsen under 2012 särskilt satsat på att mobilisera mot ungas ANDT-användning samt att ge information och stöd till kommunernas handläggare på tillsynsområdet. Det förebyggande arbetet med att begränsa tillgängligheten av alkohol till ungdomar i länet har skett löpande under året.

I årets attitydpåverkande satsning mot langning av alkohol samverkade Länsstyrelsen, Polisen och Länsnykterhetsförbundet tillsammans med 38 av länets 49 kommuner, vilket är sju fler kommuner än 2011. Arbetet har genomförts vid ”risktillfällen” som valborg, skolavslutning, festivaler, höstlov, jul och nyår med stor spridning i länet. Tre budskap har varit i fokus:

- *Tänk Om* – budskap riktat till föräldrar om problematiken med att köpa ut alkohol till minderåriga
- *Tipsa polisen* – budskap riktat till alla vuxna med syfte att anmäla lagöverträdelser
- *Hälsningar samhället* – budskap riktat till unga vuxna, syskon och kamrater om att inte köpa ut alkohol och tobak till minderåriga.

För att ta reda på vilka kommunikationsinsatser som är lämpligast gentemot målgruppen unga vuxna påbörjades i slutet av året en förstudie, *Unga Vuxna*, av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) i samverkan med länsstyrelserna i Skåne, Stockholms och Västra Götalands län. Tre kommuner deltar: Klippan, Skövde och Stockholm. En kunskapssammanställning har tagits fram vid Lunds universitet, som ett första underlag till studien. En kvantitativ undersökning av ungas attityder till langning med 1 000 telefonintervjuer har genomförts och en kvalitativ del med webbpanel och fokusgrupper i Stockholm, Göteborg och Malmö genomförs i januari 2013.

Satsning mot cannabis

Länsstyrelsen har tagit ett regionalt grepp i Västra Götaland för att skapa samverkan kring det lokala och regionala arbetet mot cannabis. Satsningens fokus är i första hand unga som inte, eller endast någon enstaka gång, har testat cannabis. Vuxna och professionella är en annan viktig målgrupp som behöver mer kunskap om cannabis och cannabisanvändning.

En konferens *Regional mobilisering mot cannabis* har hållits i samverkan med elva olika aktörer inom området. Konferensen hade ett stort deltagande med närmare 700 besökare från länets berörda verksamheter. Dokumentation och filmklipp – möjligt att använda som studiematerial på arbetsplatser – finns tillgängliga på Länsstyrelsens webbplats, Göteborgsregionen och Forskningsrådet för missbruks- och beroendefrågor (FMB) på Göteborgs universitet.

För att lyfta perspektivet på familjebaserat arbete med ungdomar som använt droger har Länsstyrelsen gett FoU i Väst/Göteborgsregionen och mottagningar i Borås, Göteborg

Foto: Colourbox

och Skövde i uppdrag ta fram en rapport inom området: *En delad ritning*. Rapporten har spridits i länet i syfte att få fler kommuner att använda ett familjebaserat arbete.

För att utveckla det lokala cannabisarbetet erbjöds länets kommuner tio platser i en FoU-cirkel, som FoU Sjuhärad Valfärd driver, med deltagande från sju kommuner.

Det har påbörjats ett planeringsarbete för att kartlägga och analysera ungdomars attityd till cannabis.

Länsstyrelsen deltar även i regeringens så kallade Trestadssatsning mot cannabis – ett mobiliserande samarbete mellan Göteborg, Stockholm, Malmö och Socialdepartementet. I satsningen ingår förebyggande insatser, tidiga insatser samt vård och behandling.

Kunskapsspridning och kunskapsutbyte mellan forskare och praktiker

Länsstyrelsen arbetar kontinuerligt med att stärka kunskaps- och erfarenhetsutbytet mellan länets berörda aktörer. Genom ett stort antal konferenser och seminarier har Länsstyrelsen bidragit till kunskapsutvecklingen i länet och särskilt ett närmande mellan forskning och praktik. Göteborgs universitet är en viktig samverkanspart tillsammans med Forskarnätverket för missbruks- och beroendefrågor (FMB), som Länsstyrelsen tidigare har fördelat utvecklingsmedel till.

Göteborgs universitet har inrättat en så kallad centrumbildning benämnd *Centrum för forskning och utbildning kring riskbruk, missbruk och beroende*. Länsstyrelsen deltar i dess styrgrupp och deltar aktivt i arbetet.

Länsstyrelsen har också bidragit med utvecklingsmedel till en FoU-rapport framtagen vid Göteborgs universitet, *I gränslandet mellan hem och institution*, som lyfter vad människor med psykiska funktionsnedsättningar tycker om att få ett varaktigt boende med särskild service.

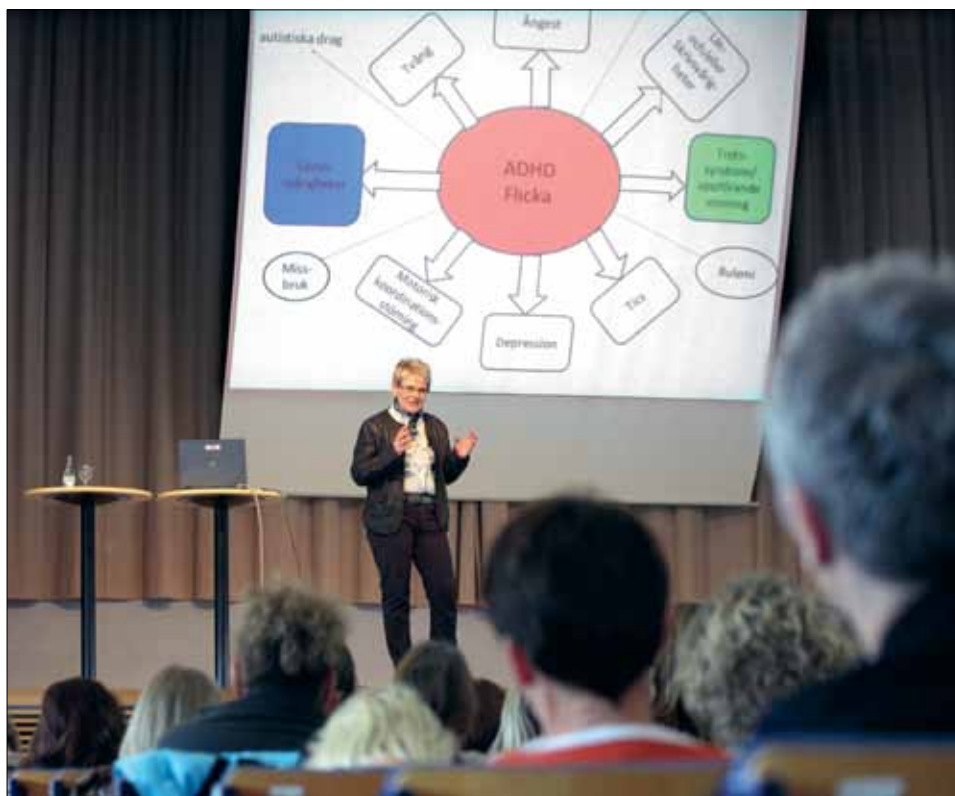
Fokus på barns och ungas hälsa

Under året har Länsstyrelsen anordnat ett flertal konferenser och utbildningar med fokus på barns uppväxtvillkor och hälsa. Exempel på konferenser under året är:

- Stärkt barn- och föräldraperspektiv i missbruksvården
- Flickors psykiska ohälsa
- Föräldrar av vår tid – forskning och utveckling om föräldraskap, föräldrastöd och familjers villkor
- Graviditet och tidigt föräldraskap
- Barn med en frihetsberövad förälder, arrangerad i samverkan med Solrosen inom Göteborgs Räddningsmission
- Barnfattigdom och ojämlikhet med författaren Susanna Alakoski och Tapio Salonen från Malmö högskola.

Konferenserna har genomförts i samverkan med andra aktörer, bland annat forskarnätverket *Barns välbefinnande och familjers villkor* vid Göteborgs universitet och FoU i Väst/Göteborgsregionen, Västra Götalandsregionen samt Sveriges kommuner och landsting. Även forskare från Stockholms universitet och Universitet i Oslo har medverkat på konferenserna.

Den här vägen har aktuell kunskap nått cirka 2 500 deltagare från berörda yrkesgrupper i länets kommuner, Västra Götalandsregionen, kommunalförbund, Statens Institutionsstyrelse (SiS), Socialstyrelsen, beroendevård, kriminalvård, arbetsförmedling, kommunalförbundens FoU-enheter, Grynings verksam-

Svenny Kopp, barnpsykiater och överläkare vid enheten för barnneuropsykiatri vid Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg, föreläste om psykisk ohälsa hos flickor.

Foto: Mats Udde Jonsson

heter och frivilligorganisationer. 45 av länets 49 kommuner har varit representerade vid minst ett tillfälle. Utvärderingar av konferenserna visar genomgående på att många deltagare upplever att de fått användbar kunskap.

Länsstyrelsen och samverkande parter har dokumenterat och spridit innehållet från konferenserna för att nå ut brett i länet både regionalt och kommunalt till politiker, ansvariga chefer, berörda yrkesgrupper samt frivilligorganisationer.

En annan viktig kanal för kunskapsspridning är de nätverk som Länsstyrelsen samordnar eller ingår i. Exempelvis har Länsstyrelsen och Socialstyrelsen i samverkan med nätverket *De glömda barnen* arrangerat en konferens om dokumentation och uppföljning av stödgruppsverksamheter för barn som växer upp i en familj med missbruk. Konferensen ägde rum

i Göteborg, riktad till länets kommuner och frivilligorganisationer med 52 deltagare. I samverkan med Skövde kommun och *De glömda barnen* hölls även en föreläsning om föräldraskap och missbruk i Skövde och i Göteborg under den nationella Uppmärksamhetsveckan (vecka 7) med cirka 150 deltagare.

Förbättrad kunskapsspridning om tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen

Under 2012 har Länsstyrelsen anordnat fyra konferenser/utbildningar riktade till kommunernas handläggare inom alkohol- och tobakstillsyn med fokus på tobakstillsyn och ekonomisk granskning. Representeranter från alla 49 kommuner har deltagit minst en gång. Vid utbildningarna deltog även handläggare från andra län samt representeranter från Polisen och Rikskriminalpolisen.

Länsstyrelsen har anordnat fem handläggarträffar för information och diskussion runt alkohol- och tobaksfrågor. Träffarna har bland annat uppmärksammat behovet av någon form av gemensam bedömning av lämpliga åtgärder vid Skatteverkets beslut om kontrollavgifter (böter vid skattebrott).

Länsstyrelsen har tagit fram ett informationsmaterial om serveringsbestämmelser till länets kommuner för spridning till länets samtliga serveringsställen och deras serveringspersonal. Syftet är att ge en enkel och överskådlig bild över de skyldigheter som alkohol-lagen ställer på personer som arbetar med alkoholservering. Kommunernas tillgång till kostnadsfritt informationsmaterial bidrar till att sprida vikten av att följa alkohollagen till berörda yrkesgrupper. Ökad kunskap bidrar till bättre arbetsmiljö för personalen och en säkrare miljö för gästerna.

Under året har Länsstyrelsen skickat ut elva informationsbrev till kommunerna i länet. Informationsbrevet innehåller aktuell lagstiftning och annan aktuell information inom alkohol- och tobaksområdet för att kommunerna ska vara uppdaterade och kunna utföra ett bra och rättssäkert arbete.

I samband med verksamhetstillsynen av kommunerna följer Länsstyrelsen även upp kommunernas tillsyn av rökfria miljöer på skolgårdar. Länsstyrelsen har tagit fram skyltar om rökförbud som tillhandahålls gratis för kommunerna genom Statens folkhälsoinstitut. Ett mindre antal av kommunerna kontrollerar årligen den rökfria miljön på skolgårdar i samband

med sin hälsoskyddstillsyn av skolor. Länsstyrelsen har noterat ett ökat intresse för att skärpa denna del av tillsynen.

Genom utbildning, handläggarträffar, information och materialspridning har Länsstyrelsen bidragit till att kommunernas tillsyn inom alkohol- och tobaksområdet håller kvalitet och kvantitet. Länsstyrelsens utbildningsinsatser inom ramen för *Ansvarsfull alkoholservering* – både i rollen som föreläsare och arrangör – syftar även till att stärka den lokala närings- ens egenkontroll.

Vita kusten och Vita Vänern: samordnad tvärssektoriell tillsyn

Länsstyrelsen har varit en drivande medarrangör av två viktiga insatser på tillsynsområdet: *Vita Vänern* och *Vita kusten*. Insatserna genomfördes vid tre strategiskt valda tillfällen under sommarmånaderna. I båda fallen samordnades arbetet med flera centrala aktörer. Vita Kusten genomfördes för 14:e året i rad och Vita Vänern för tredje året i rad.

Under Vita Vänern gjordes restaurangtillsyn under en helg i tolv kommuner runt Vänern – åtta kommuner i Västra Götaland och fyra i Värmland. Tillsynen gjordes tillsammans med Länsstyrelsen i Värmlands län, Skatteverket, Polisen, Tullen samt kommunernas alkoholhandläggare och handläggare från miljö och hälsa.

Under Vita kusten genomfördes samordnad tillsyn

Rökning förbjuden

inom skolans område

Tobakslagen

under två helger i Bohuslän, med totalt 120 samordnade tillsyner inom alkoholområdet, hos totalt tio kommuner. Tillsynen gjordes i samverkan med Skatteverket, Polisen, Tullverket, Lotteriinspektionen, Räddningstjänsten, miljö- och hälsokontoret samt alkoholhandläggare.

Anmärkningar utifrån alkoholagens bestämmelser har gällt bland annat alkoholservering efter beviljad serveringstid, bristfälligt matutbud, berusad ägare/tillståndshavare, servering utanför avgränsat område samt rabatt och fel priser på alkoholdrycker. Sammanfattningsvis kan det konstateras att den återkommande tillsynen inneburit färre allvarliga anmärkningar utifrån alkoholagens bestämmelser.

Genom restaurangtillsyn tillsammans med kommunerna får Länsstyrelsen information om på vilket sätt och med vilken kvalitet som kommunen utför sin restaurangtillsyn. Samordnad tillsyn är ett viktigt verktyg för att uppmärksamma allmänhet, beslutfattare och branschen om problem samt möjligheter kring serveringsställen med alkoholservering. Länsstyrelsen har tagit upp vikten av samordnad tillsyn vid handläggarträffar för att inspirera fler kommuner att använda sig mer av andra myndigheters resurser och kunskap vid alkohol- och tobakstillsyn.

För att skapa en samsyn mellan kommunen och polisen kring tobakstillsyn och uppmuntra samordning av de gemensamma resurserna arrangerades en seminariedag om tobakstillsyn riktad till kommunala tobakshandläggare och polisen, med 59 deltagare från länets 37 kommuner. Utvärderingen visade att flertalet tyckte att seminariet bidrog till idéer och inspiration i det egna arbetet.

Länsstyrelsens arbete med att samordna och medverka till att myndigheter samarbetar har bidragit till en ökad efterfrågan från kommuner, polis och Skatteverket att delta på gemensamma träffar. Kunskapsbehovet är stort både på regional och på kommunal nivå.

Foto: Lars Andersson

Ett ökat samarbete mellan kommunala handläggare och polisen är en fortsatt viktig fråga för att uppnå en ökad kvantitet och bättre kvalitet i tillsynsarbetet. En viktig strategi för Länsstyrelsen är att även framöver planera för att konferenser, handläggarträffar och utbildningar erbjuds till flera myndigheter samtidigt.

Förbättrade rutiner och en mer enhetlig kommunal tillsyn nationellt

För att säkerställa att kommunerna följer lagstiftningen bedriver Länsstyrelsen besökande tillsyn av samtliga kommuners tillstånds- och tillsynsverksamhet i enlighet med alkohol- och tobakslagen. Därutöver genomförs löpande tillsyn av tillståndsgivning, kontroll av kommuners tillsynsplan och uppföljning av kommunernas årliga rapportering till Länsstyrelsen av genomförd tillsyn.

Den besökande tillsynen av länets 49 kommuner följer en flerårsplan till och med 2014. Under 2011 genomfördes tio kommunbesök, och under 2012 har länsstyrelsen besökt 14 kommuner i Fyrbodalen och Skaraborg. Besöken omfattar i flera fall tillsyn av mer

än en förvaltning per kommun; totalt har det genomförts 21 verksamhetstillsyner.

För att öka kvaliteten i den besökande verksamhetstillsynen har Länsstyrelsen granskat beslutshandlingar från kommunerna som löpande skickar in handlingar; 2012 var det 45 kommuner.

Länsstyrelsen har deltagit i samordnad tillsyn under 2012. Det innebär en direkt tillsyn över hur kommunerna utför sin yttre tillsyn. Den samordnade tillsynen har inneburit att Länsstyrelsen i Västra Götaland medverkat vid tillsyn av 51 restauranger i totalt åtta kommuner. Flertalet av dessa tillsyner gjordes i samband med *Vita Vänern* och *Vita Kusten* (se sida 79).

Sammantaget kan Länsstyrelsen konstatera att resultatet av verksamhetstillsynen, den samordnade tillsynen och den löpande tillsynen visar att de granskade kommunerna i huvudsak lever upp till handläggning och tillsyn enligt gällande lagstiftning.

47 av länets 49 kommuner har lämnat in en plan över tillsynen på restauranger med serveringstillstånd. Länsstyrelsen konstaterar att kommunernas tillsynsplaner är av varierande kvalitet men att de totalt sett lever upp till de grundkrav som diskuterats under de nätverksträffar som Länsstyrelsen arrangerat under 2012.

Länsstyrelsen har följt upp tillsynsverksamheten i länet genom att begära in redovisning av kommunernas tillsyn av restauranger med serveringstillstånd samt tillsynen över försäljningsställen av folköl och tobak. Av redovisningarna framgår att nästan 2 000 tillsynsbesök gjorts på cirka 1 900 restauranger under 2012. I sin tillsyn prioriterar kommunerna tillsynen av ”problemställen”, och antalet erinringar, varningar och återkallelser visar att kommunerna gjort relevanta prioriteringar.

Planering och utvärdering av det fortsatta arbetet med ANDT-strategin kräver samordning nationellt och regionalt. Detsamma gäller tolkningen av ny lagtext inom alkohol- och tobakslagen för att

Folkhälsoinstitutet, länsstyrelsen och kommunerna ska ha samma uppfattning. Det länsstyrelseinterna samarbetet mellan storstadslänen har fortsatt under 2012. Samarbetet bidrar till en kvalitetssäkring och utveckling av länsstyrelsens arbete inom tillsyn och anordnandet av utbildningar och konferenser.

Som en av fyra kvalitetsansvariga län har Länsstyrelsen utvecklat arbetsdokument för tillsyn av kommunernas arbete, bland annat genom ansvar för och deltagande vid tre avstämnings- och utvecklingsdagar för landets alkohol- och tobakshandläggare. Länsstyrelsen har använt modellen vid samtliga genomförda tillsynsaktiviteter i länet.

Under hösten 2012 genomfördes en brukarundersökning riktad till kommunala tillsynshandläggare i de tre storstadslänen: Skåne, Stockholm och Västra Götaland. Syftet var att undersöka hur tillsynshandläggarna uppfattar länsstyrelsens arbete. Resultatet för Länsstyrelsen i Västra Götalands län visade ett så kallat ”nöjd-index” på 68, i nära nivå med genomsnittet för de tre länen (71). Bäst betyg erhöles beträffande begriplighet i beslut/yttranden, bemötande och dialog. Sämst resultat avser webbplatsens innehåll och navigeringsmöjlighet. Länsstyrelsen har påbörjat en översyn av webben och ska under 2013 utveckla innehållet, med stöd av en kommande kundundersökning.

Foto: Colourbox

Integration: nyanländas etablering

Länsstyrelsen ansvarar för att teckna överenskommelser med kommuner om mottagande av flyktingar och andra skyddsbehövande.

Länets kommuner har haft en god beredskap under 2012 i mottagandet av nyanlända. Kommunerna tog emot fler nyanlända än de antal platser som gällde enligt överenskommelserna.

Det är många aktörer inblandade i arbetet med mottagande och etablering av flyktingar. Flera statliga myndigheter, kommuner, näringsliv och ideella organisationer berörs på olika sätt.

Arbetsförmedlingen har det samordnande ansvaret för etableringsinsatserna för individen men även kommunerna har ett stort ansvar för de nyanländas boende, utbildning och sociala insatser.

För att underlätta den nyanlända individens väg in i det svenska samhället är det viktigt med en nära samverkan mellan alla berörda aktörer.

En etableringsplan ska stödja den nyanlända och underlätta dennes etablering i arbets- och samhällslivet. Etableringsplanen utformas av Arbetsförmedlingen tillsammans med den nyanlända, i samverkan med berörda kommuner, myndigheter, företag och organisationer. Planen beskriver de aktiviteter som ska stödja den nyanländes väg in på arbetsmarknaden. Här ingår alltid svenska för invandrare (sfi), samhällsorientering och arbetsförberedande insatser, exempelvis validering av utbildnings- och yrkeserfarenheter samt praktik.

Alla nyanlända som har en etableringsplan har rätt till etableringsersättning, som är densamma för alla, oberoende var i landet man bor.

Många nyanlända flyktingar i Sverige är barn och ungdomar och en del av dem saknar legal vårdnads-havare i Sverige. Mottagandet av ensamkommande barn regleras genom formella överenskommelser mellan Migrationsverket och kommuner som Länsstyrelsen förhandlar fram.

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelsen arbetar för en ökad kapacitet och beredskap i länet för mottagande och etablering av nyanlända flyktingar. Målet är att alla nyanlända ska få en snabb och effektiv etablering i samhället genom insatser kring exempelvis språk, studier, boende, utbildning och arbete. I Länsstyrelsens uppdrag ingår att förhandla fram överenskommelser med länets kommuner om antalet nyanlända som årligen ska tas emot. Länsstyrelsen ska särskilt verka för att det finns beredskap och kapacitet för att ta emot ensamkommande barn och unga.

Verksamhetens övergripande mål inom integrationsområdet under 2012 har varit:

- Beredskap och kapacitet med särskilt fokus på åtgärder inom bosättningsarbetet
- Nära samarbete med Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, kommuner och landsting och övriga berörda aktörer
- Överenskommelser om mottagande med samtliga kommuner i länet
- Stärkt regional och interkommunal samverkan bland annat genom fördelning av utvecklingsmedel (37§) inom:
 - samhällsorientering
 - svenska för invandrare (sfi)
 - arbetsmarknad/näringsliv
- Helhetssyn över länets insatser för nyanlända på regional och lokal nivå.

Årets arbete med integration: nyanländas etablering

Länsstyrelsen har på olika sätt arbetat för att skapa beredskap och kapacitet för mottagande av nyanlända flyktingar i länet. Arbetet har bland annat inneburit att förhandla fram överenskommelser med länets kommuner om mottagande av nyanlända och asylsökande ensamkommande barn.

I kommundialogerna har Länsstyrelsen betonat frågan om ensamkommande barns behov och att mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn bör ses som en helhet.

Helhetsperspektivet bidrar till att förbättra planeringen och mottagningskapaciteten hos kommunerna. Flertalet kommuner ställer sig positiva till ett

ökat mottagande inte minst med tanke på ökat behov av en arbetsför befolkning. En viss oro har dock uttryckts i kommundialogerna rörande främlingsfientliga influenser. Utgångspunkten i årets arbete har varit:

- En förstärkt helhetssyn hos kommunerna i mottagandet och deras åtagande i samband med tecknandet av överenskommelse om mottagande
- Ökad förståelse av sambandet mellan mottagandet av nyanlända och asylsökande ensamkommande barn hos kommuner och övriga aktörer
- Utveckla regionala samverkansmodeller inom särskilt bosättning, sfi och samhällsorientering
- Långsiktig planering av boende och bosättningsprocessen, med en tydlig ansvarsfördelning och samordning mellan berörda myndigheter och andra aktörer, inte minst mellan Länsstyrelsen, Arbetsförmedlingen och Migrationsverket.

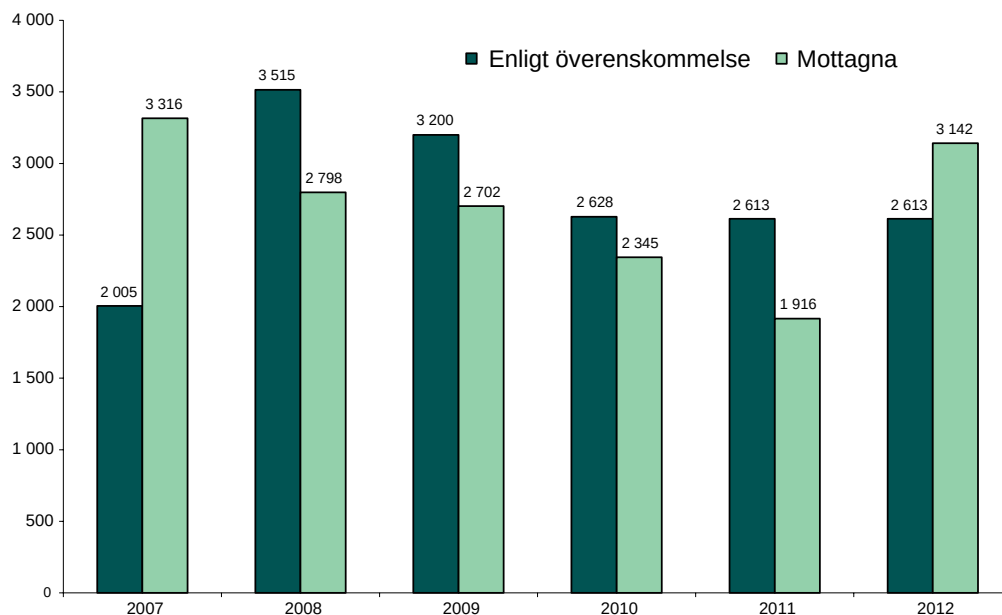
Mottagande av nyanlända

Inför varje år tas ett så kallat länstal fram för mottagandet av nyanlända i varje län. Länstalet tas fram av Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Länsstyrelserna gemensamt.

För Västra Götalands län var länstalet 2012 totalt 2 295 platser. Länsstyrelsens överenskommelser för nyanlända i länet för 2012 motsvarade 2 613 platser, det vill säga fler platser än angivet länstal. I början av 2012 fanns överenskommelser för nyanlända i 41 av länets 49 kommuner. Efter årets förhandlingar hade antalet ökat till 44, och ytterligare fyra kommuner ser över möjligheterna till ett mottagande framöver. Vid årets slut hade länets kommuner sammantaget tagit emot 3 142 personer, enligt Migrationsverkets statistik. Antalet mottagna 2012 var väsentligt fler än 2011.

Länsstyrelsen har under hösten strävat efter ett ökad antal platser i länets överenskommelser med hänsyn till den förväntade ökningen av nyanlända under 2013. Kommunalförbunden har inbjudits till

Mottagna flyktingar i Västra Götalands län i förhållande till antalet platser i kommunernas överenskommelser 2007–2012.

dialogmöte med landshövdingen och ett antal kommunbesök har genomförts. Behovet av en utökning av platser har kommunicerats till samtliga kommuner i länet. Arbetet med riktade insatser mot kommuner utan överenskommelser har gett resultat. Flera nya kommuner ser över sitt mottagande och förväntas teckna överenskommelser under 2013.

Överenskommelser om mottagande av nyanlända omfattar även särskilda överenskommelser för mottagande av asylsökande ensamkommande barn. Antalet platser för mottagande av asylsökande ensamkommande barn har inte nåtts under 2012. Däremot har frågan fått större uppmärksamhet högre upp i organisationen hos berörda aktörer i länet och nationellt.

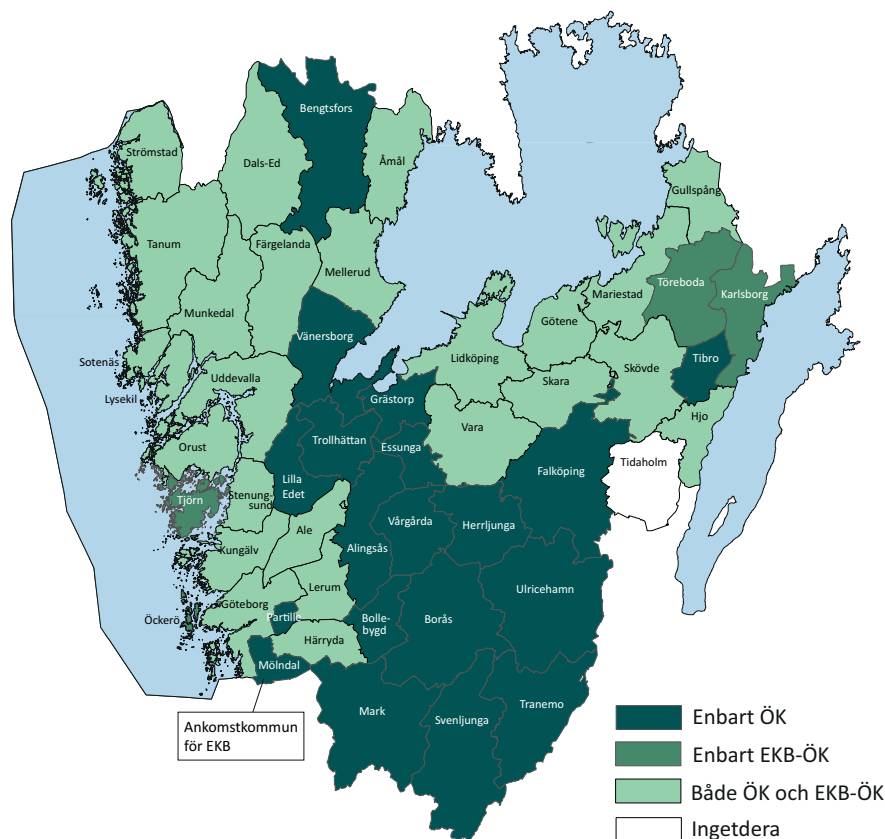
Mottagande av ensamkommande barn

Överenskommelsen för ensamkommande barn skiljer sig från överenskommelsen för nyanlända. En av skillnaderna är att ensamkommande barn tas emot

som asylsökande, vilket inte gäller nyanlända. En annan skillnad är att överenskommelsen för nyanlända gäller en plats per individ, medan en plats i överenskommelsen för ensamkommande asylsökande barn kan användas för mottagande av flera barn under ett år.

Antalet kommuner med en överenskommelse om mottagande av ensamkommande asylsökande barn minskade under 2012: från 38 kommuner i slutet av 2011 till 29 i slutet av 2012. Det innebar samtidigt en minskning av antalet asylplatser från 94 till 79 stycken. Minskningen av antalet asylplatser berodde framför allt på att nio kommuner sade upp sina överenskommelser eftersom de under perioder haft svårt att hålla full beläggning. Arbetet pågår för att hitta hållbara former för nya överenskommelser i dessa kommuner. Inför 2013 hade 12 platser förhandlats fram i tre nya kommuner.

Tecknade överenskommelser (ÖK) om mottagande av nyanlända och av ensamkommande barn (EKB) i länets kommuner 2012

För att befintliga mottagningsplatser ska vara av god kvalitet och uppfylla gällande krav har Länsstyrelsen löpande kommunicerat med kommunerna och privata HVB-hem⁶⁰ samt informerat om målgruppens olika behov, mottagningssystemet samt prognoser för mottagandet. Särskilt viktiga ämnen i Länsstyrelsens informations- och utvecklingsarbete är barnens boende, tillgång till god man och särskilt förordnad vårdnadshavare, skolgång, hälso- och sjukvård, trygghet samt tillgång till anpassad samhällsinformation.

60 Hem för vård eller boende som på kommunens uppdrag erbjuds till barn och ungdomar som av olika skäl inte kan bo med sin familj.

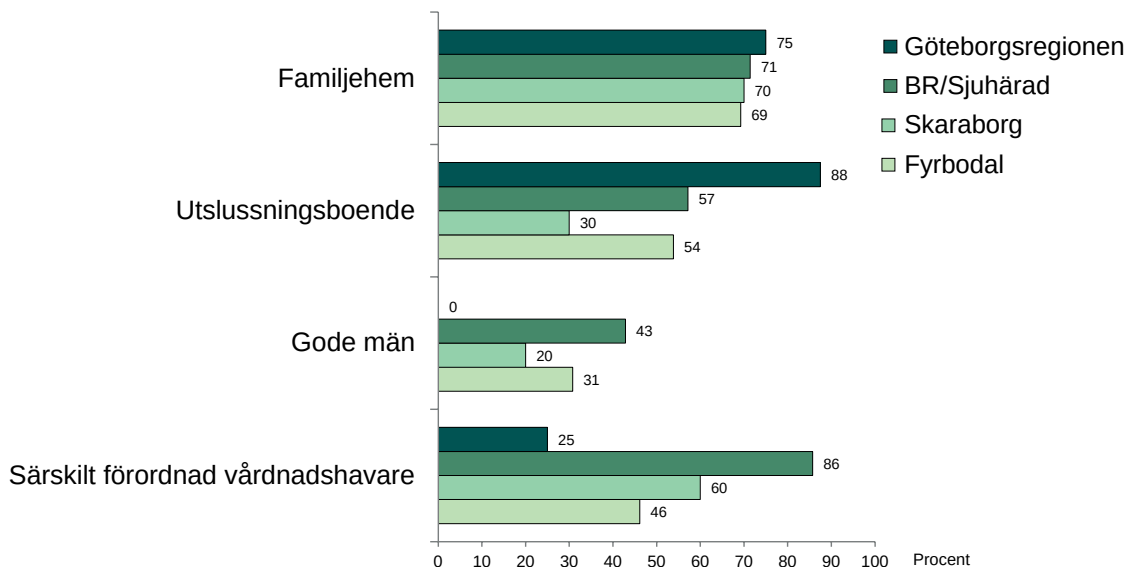
Länsstyrelsen har arbetat med informations- och kunskapsspridning inom området bland annat genom att i egen regi anordna tre temadagar samt vara medarrangör vid tre konferenser om ensamkommande barn. Aktuella ämnen som togs upp var exempelvis återförening, anhöriginvandring, Socialtjänstens regelverk, boende-frågor, barnkonventionen/barnperspektivet, barn som upplevt kris och trauma, överförmyndarens och den gode mannens roll, forskning samt ensamkommande barns utbildning. Temadagarna och konferenserna riktade sig till länets kommuner och andra berörda aktörer och hade totalt över 850 deltagare.

Länsstyrelsen har dessutom arbetat för att uppmärksamma ensamkommande barns rättigheter inom flera olika områden, bland annat boende, utbildning, hälsa och uppväxt i ett samhällssystem fritt från diskriminering.

Ett gemensamt nationellt mål och strategidokument för mottagandet av ensamkommande barn har tagits fram i samarbete mellan länsstyrelserna och Migrationsverket. Strategin har lett till att frågorna kring mottagandet av ensamkommande barn lyfts fram hos samtliga myndigheter. Strategin har även utgjort en plattform för planering och utförande av arbetet på länsnivå.

En nationell samordningsgrupp har ansvarat för Länsstyrelsernas arbete inom området i samverkan med Migrationsverket. Länsstyrelsen i Västra Götaland har haft särskilt ansvar i detta arbete. Förtydligande av den nationella helhetsbilden och synlig-

Varierade svårigheter för länets kommuner att tillgodose de ensamkommande barnens behov

Enligt Länsstyrelsens enkätundersökning i slutet av 2012 (se faktarutan på sida 93) har en majoritet av länets kommuner svårt att tillgodose behovet av familjehem, utslussningsboende och särskilt förordnad vårdnadshavare för ensamkommande barn. Ungefär en fjärdedel har svårt att hitta gode män. I Göteborgsregionen är problemen särskilt stora vad gäller utslussningsboenden, medan Boråsregionen/Sjuhärad upplever störst problem att hitta särskilt förordnad vårdnadshavare. I BR/Sjuhärad uppger hälften av kommunerna att det i genomsnitt tar mer än sex månader att från det att barnet har fått permanent uppehållstillstånd.

görande av kvarstående utvecklingsbehoven är några av den nationella samordningens insatser. En samlad databas har skapats för att kunna planera och följa antalet asylplatser och platser för barn med uppehållstillstånd. Databasen kommer att fortsätta utvecklas under 2013.

Stärkt samverkan och samordning

För att öka länets beredskap och kapacitet för nyanländas etablering i länet har Länsstyrelsens arbete varit fortsatt inriktat på att utveckla och förbättra samverkan med kommuner och myndigheter på regional och delregional nivå.

Länsstyrelsen har utvecklat sin regionala samverkansmodell som baseras på partnerskapsmöten ("partnerskapsmodellen") mellan berörda aktörer i

länet och länets fyra delregioner. Vid dessa möten har Länsstyrelsen presenterat aktuella lägesanalyser över mottagandet, asylsökande, arbetsmarknad och bristyrken. Informationen baseras på uppgifter från Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och Statistiska centralbyrån.

Den fördjupade dialogen och kommunikationen mellan länets berörda aktörer har bidragit till att det gemensamma helhetsansvaret förtydligats. Dialogen har varit en viktig grund för den kommande ökningen av mottagandet under 2013 samt konkret utvecklingsarbete inom sfi och samhällsorientering.

Enligt Länsstyrelsens enkätundersökning riktad till länets kommuner i slutet av året (se faktarutan på sida 93) finns det god anledning att fortsätta arbetet med att undanröja hinder för samverkan, bland an-

nat när det gäller otydliga myndighetsroller, bristande kommunikation mellan aktörer samt bristande kunskap om och förståelse för varandras verksamheter.

Ett verktyg för en tydligare ansvarfördelning är den lokala överenskommelsen som tecknas mellan kommunen och övriga berörda aktörer. Cirka två tredjedelar av länets kommuner hade en lokal överenskommelse under 2012.

Långsiktig bostadsförsörjning för nyanlända

För att öka kännedomen om nyanlända flyktingars situation på bostadsmarknaden och i den kommunala bostadsplaneringen har Länsstyrelsen uppmärksammat frågan i den årliga Bostadsmarknadsanalysen (genomförd i samverkan med Boverket).

Gruppen nyanlända har lyfts som en av flera särskilt utsatta grupper på bostadsmarknaden. Bostadsmarknadsanalysen visar att nyanlända sällan innefattas i kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjning. Länsstyrelsen betonar i Bostadsmarknadsanalysen att kommuner som har en överenskommelse om mottagande av flyktingar bör fatta följdbeslut om att prioritera ett visst antal lägenheter per år för målgruppen.

Mot bakgrund av det akuta behovet av bostäder och det förstärkta uppdrag rörande bosättning som regeringen gav Länsstyrelsen under våren 2012, har landshövding Lars Bäckström bjudit in kommunledningar, kommunalförbund och bostadsbolag för dialog.

Dialogerna har visat att det finns behov av att förtydliga kommunernas åtagande i överenskommelsen och att fortsätta dialogen på delregional nivå. Genom att involvera bostadsbolag och fastighetsägare i befintliga samverkansformer har förutsättningarna ökat för långsiktig bostadsförsörjning. För att hitta nya möjligheter kring bosättning av nyanlända behövs ett tydligare arbete med kommunernas:

- Långsiktiga planer för bostadsförsörjningen som inkluderar nyanlända

- Möjligheter att ge ägardirektiv till kommunala bostadsbolagen
- Dialog med privata hyresvärdar/bostadsbolag.

Nationella insatser

I övrigt har Länsstyrelsen arbetat för en bättre och mer långsiktig bostadsförsörjning genom att medverka i det nationella myndighetssamarbetet under ledningen av Samverkansdelegationen – bestående av länsstyrelserna, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Försäkringskassan och Sveriges kommuner och landsting (SKL). Länsstyrelsen har uppmärksammat nyanländas situation på bostadsmarknaden även inom uppdragen urbant utvecklingsarbete och hemlöshet (se vidare sidorna 43–49).

I arbetet med bosättning finns ytterligare behov av att förtydliga berörda aktörers ansvar i mottagandet. Det är också viktigt att Migrationsverket samverkar med kommunerna i samband med bosättning av asylsökande i anläggningsboenden för att motverka konkurrens kring bostäder.

Länsstyrelsen har samarbetat med Arbetsförmedlingen för att öka långsiktigheten i bosättningen av nyanlända. Bakgrunden var att Arbetsförmedlingen redovisade att upp till 30 procent nyanlända tackade nej till anvisade kommunplatser vilket försvårade kommunernas planering för ett bra mottagande. För en effektivare bosättningsprocess har framkommit behov av:

- Tillgång till mer heltäckande bosättningsunderlag från såväl Arbetsförmedlingen som Migrationsverket (fyra av fem kommuner bedömer att bosättningsunderlagen är otillräckliga, enligt en länsstyrelsegemensam undersökning i slutet av 2012)
- Bättre tillgång till kommuninformation hos såväl nyanlända som etableringshandläggare för att effektivisera beslutsprocessen och minska risken för att nyanlända tackar nej till anvisade platser.

Utveckling av särskild information om kommunerna genom webbportalen *informationssverige.se* (se vidare sida 91) ökade förutsättningarna för mer välgrundade val av bosättningskommun, enligt Arbetsförmedlingens egen utvärdering. I slutet av året var 22 kommunpresentationer från hela landet tillgängliga. Arbetet med att få med fler kommuner pågår och fortsätter med det långsiktiga målet att få med samtliga kommuner.

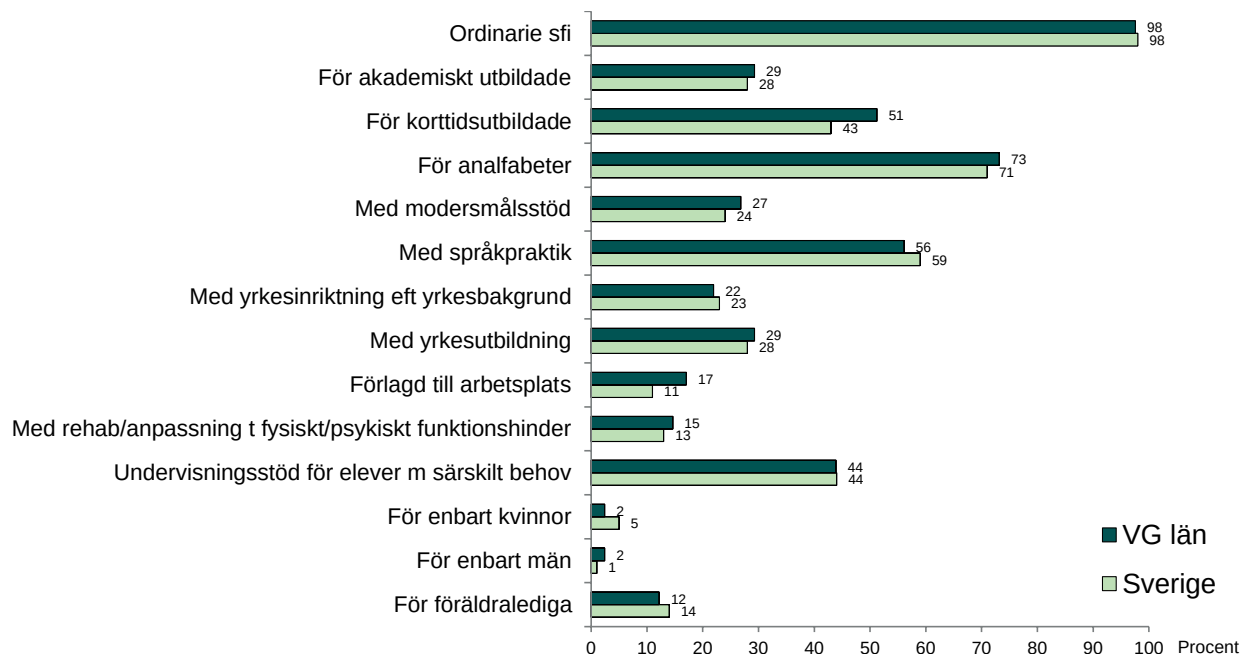
Svenskundervisning

En viktig del i nyanländas etablering i Sverige är kunskaper i svenska språket. Utbildning i svenska för invandrare (sfi) vänder sig till vuxna som inte har

svenska som modersmål. Enligt skollagen⁶¹ är Sveriges kommuner skyldiga att erbjuda utbildning i svenska för invandrare boende i kommunen. Länsstyrelsens roll är att verka för regional och interkommunal samverkan inom sfi. Sfi-utbildningen syftar till att ge grundläggande kunskaper i svenska språket, utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Sfi bedrivs i form av olika kurser, vilka ska kunna kombineras med förvärvsarbete.

Länsstyrelserna har skapat en nationell fokusgrupp för en gemensam samsyn och samordning av utvecklingsarbetet inom sfi, med deltagande från Länsstyrelsen i Västra Götaland. Fokusgruppen har genomfört två nationella dialogdagar tillsammans med Arbets-

Sfi-utbildningar som erbjuds av kommunerna i Västra Götalands län respektive i hela Sverige.

I kommunernas skolutbildning ska hänsyn tas till elevers olika behov. Enligt Länsstyrelsens enkätundersökning i slutet av 2012 (se faktarutan på sida 93) erbjuds ordinarie sfi av i stort sett alla kommuner med ett mottagande av vuxna. De vanligaste formerna av specialanpassad sfi-utbildning som erbjuds av länets kommuner är sfi för analfabeter, sfi med språkpraktik, sfi för korttidsutbildade respektive undervisningsstöd för elever med särskilt behov.

61 22 kap. 11§.

förmedlingen, Sveriges kommuner och landsting, fem kommuner samt fem länsstyrelser. Syftet var att skapa ökad samsyn och diskutera framtidsutvecklingen inom sfi. Ett av de identifierade utvecklingsområdena var samordningen mellan sfi och Arbetsförmedlingens etableringsinsatser, rörande exempelvis yrkessvenska. Fokusgruppens arbete har bidragit till en ökad samordning kring uppdraget om sfi samt att goda exempel har fått spridning i landet.

I länet har insatserna under 2012 fokuserat på att utöka samverkan mellan kommunerna i första hand inom länets fyra delregioner. Göteborgsregionens kommunalförbund har sedan tidigare utvecklat en regionaliserad sfi med flera inriktningar med stöd av strukturella medel (37\$). I Skaraborg och Fyrbodal har två projekt inletts via kommunalförbunden i Fyrbodal och Skaraborg, som båda beviljats medel för utveckling av sfi-utbildningen genom delregional samverkan. I båda projekten är Arbetsförmedlingen samverkanspart. Därmed har Länsstyrelsen kommit närmare målet med målgruppsanpassad sfi i hela länet.

I en kartläggning i slutet av 2012 uppger cirka hälften av länets kommuner att de har någon typ av interkommunal samverkan kring sfi. Samverkan sker i första hand kring kurser, men det förekommer också samarbete kring lärarresurser, lokaler, mottagande och kartläggning av studerande, studie- och yrkesvägledning med mera.

Länsstyrelsen har kontinuerligt lyft behovet av en målgruppsanpassad sfi i samband med förhandlingar om mottagande av nyanlända flyktingar samt i regionala och delregionala partnerskap.

Länsstyrelsen har under 2012 samverkat med Skolinspektionen, vars granskningar legat som grund för Länsstyrelsens arbete.

Foto: Karim Hatoum

Ta vara på utländska akademikers kompetens

Många nyanlända invandrare är högutbildade med flera års yrkeserfarenhet från sitt hemland. Många har specialkompetens inom sitt yrkesområde. Trots detta är det bara fem av tio nyanlända utrikesfödda akademiker som får arbeta med något som matchar deras utbildning eller yrkesbakgrund. Att det tar lång tid för utlandsfödda akademiker att få fotfäste på arbetsmarknaden beror bland annat på bristande kunskaper i svenska, otillräcklig information, bristande samordning samt dessutom sannolikt en strukturell diskriminering på arbetsmarknaden.

Länsstyrelsen har under 2009–2012 drivit *Projekt Utländska Akademiker* (PUA) tillsammans med 12 samverkanspartners har Länsstyrelsen arbetat för att nyanlända akademiker ska få kompletterande utbildningsinsatser. Syftet har varit att underlätta nyanlända akademikers väg till ett kvalificerat arbete motsvarande deras yrkeserfarenhet och att övergripande motverka strukturell diskriminering på arbetsmarknaden.

I juni hade cirka 160 personer antingen genomgått eller befann sig i kompletterande utbildningar. Ytter-

ligare utbildningar startades under hösten, med cirka 120 deltagare; dessa utbildningar sträcker sig över projektperioden. En deltagaruppföljning hösten 2012 (med svarsfrekvensen 60 procent) visar att 68 procent av projektets samtliga deltagare hade relevant sysselsättning i form av arbete, högre studier eller praktik: 51 procent ett arbete, 17 procent praktik eller deltagande i högre studier. 35 procent bedömde att deras arbete var inom det område de är utbildade.

Länsstyrelsen har verkat för att förbättra logistiken för såväl myndigheter som nyanlända akademiker kring vägen från nyanländ till arbete. Detta har gjorts genom uppbyggnad och utveckling av befintliga samverkansmodeller kring sfi-utbildningen i länets delregioner. I Göteborgsregionen och Boråsregionen/Sjuhärad har insatserna koncentrerats till att utveckla samverkan kring målgruppsanpassad sfi-utbildning för akademiker, mot en mer sammanhållen väg till arbete.

Länsstyrelsen har arrangerat sju alumniträffar med projektets utbildningsanordnare, med möjligheter för nuvarande och tidigare deltagare att utbyta erfarenheter och utvidga sina nätverk. Under 2012 har cirka 20 streamade föreläsningar tagits fram som komplement till traditionell klassrumsundervisning för att den vägen kunna erbjuda både ämnesutbildning och språkutbildning.

Genom projektets insatser har Länsstyrelsen bidragit till att antalet utbildningsinsatser för utländska akademiker⁶² ökat från 6 till 18, varmed kompletterande utbildningsinsatser erbjuds i 15 län. Utbildningsinsatserna kommer att pågå åtminstone till och med 2013, sannolikt längre, till och med 2015.

Information om olika vägar till arbete för utländska akademiker har tillgängliggjorts på webbportalen *informationsverige.se* och finns på åtta språk. Länsstyrelsen har förankrat projektets arbete hos fack och näringslivsorganisationer. Samarbetet med enskilda

arbetsgivare, framförallt genom utbildningsanordnarens kontakter, har inneburit ökade möjligheter till praktikplatser, referenser och arbete för målgruppen.

Projektet har arbetat för att göra kompletterande utbildningsinsatser och insatser för utländska akademiker till en del av det ordinarie mottagandet av nyanlända. Projektets arbete har bidragit till att motverka strukturell diskriminering på arbetsmarknaden.

Samhällsorientering

Den 1 december 2010 trädde förordningen om samhällsorientering (2010:1138) för nyanlända i kraft. Samhällsorienteringen syftar till att ge en grundläggande förståelse för det svenska samhället och vara en grund för fortsatt inhämtande av kunskap. Samhällsorienteringen ska i första hand förmedlas på modersmål, i dialogform med utrymme för reflektion samt med flexibilitet för att passa den enskilde nyanländes etableringsplan. Målgruppen som omfattas av förordningen är densamma som den för etableringsreformen, det vill säga nyanlända flyktingar i åldrarna 20–64 år. Det är kommunernas ansvar att erbjuda

Stärkt sfi och samhällsorientering genom utvecklingsmedel 37§

Länets del av årets strukturella medel (37§ förordningen 2010:1122) var 5,4 miljoner kronor. Enligt länsstyrelsernas nationella riktlinjer fördelades medlen till finansiering av insatser för effektivare och mer flexibel sfi-undervisning och samhällsorientering med särskild betoning på interkommunal samverkan.

Länsstyrelsen har beviljat medel till kommunalförbunden i Skaraborg, Fyrbodalen och Göteborgsregionen för en ökad samverkan mellan deras kommuner.

62 Inom projektets koncept *Korta vägen*.

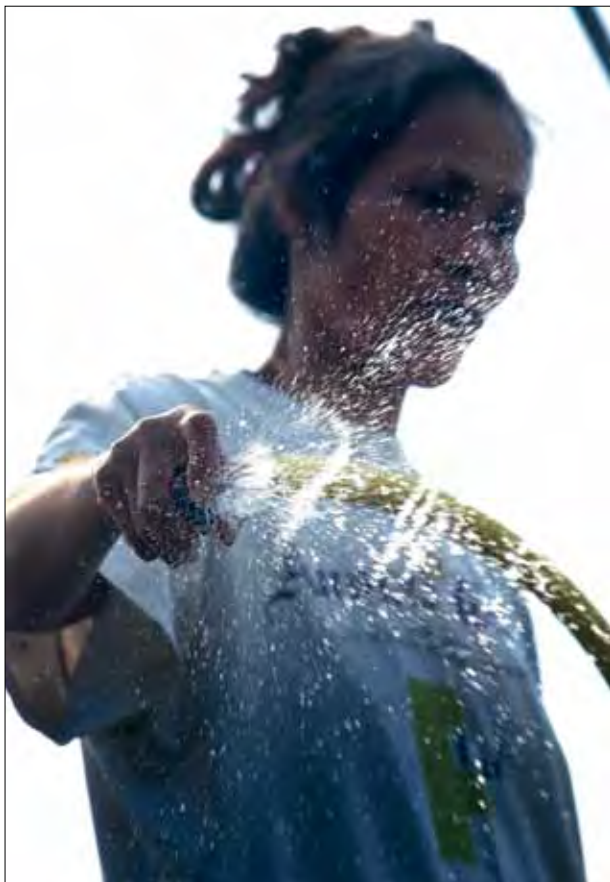

Foto: Måns Langhjem

nyanlända invandrare samhällsorientering. Länsstyrelsens roll är att uppmuntra och stödja samarbete mellan kommunerna i arbetet, att följa upp verksamheten och att lämna en gemensam redovisning om samhällsorientering till regeringen.

På nationell nivå har länsstyrelserna en fokusgrupp för samhällsorientering med syfte att ge ett fördjupat och likvärdigt stöd till berörda aktörer i landet. Arbetet under 2012 har fokuserats på metodutveckling, material, SO on-line, nätverksbygge, hälsokommunikation, kompetensförsörjning samt utveckling av webbportalen *informationsverige.se*. Länsstyrelserna har deltagit operativt i arbetet med material, hälsokommunikation och webbportalen. I övrigt har Läns-

styrelserna stöttat inblandade aktörers arbete genom att fördela medel för strukturella insatser. För att sprida kunskap om genomförda insatser arrangerade länsstyrelserna nationella konferenser i fyra städer i mars 2012.

I länsstyrelsernas nationella uppföljning av samhällsorientering 2011 lyftes en ökad samverkan mellan landets kommuner som en framgångsfaktor för utveckling av samhällsorientering. Ett år senare är länsstyrelsernas sammantagna bedömning att arbetet med samhällsorienteringen utvecklats betydligt, inte minst genom samverkan. Uppföljningen 2012 visar också att antalet som får samhällsorientering har ökat, fler aktörer bedriver verksamheten på hemspråk och det pågår ett intressant arbete med kvalitetsutveckling. Samtidigt finns ett antal utvecklingsområden. De utmaningar länsstyrelserna lyfter i rapporten är deltagandet, samverkan, kunskapsspridning, samhällskommunikatörernas roll, lokal samordning, deltagarperspektivet och hälsokommunikation.

Inom det nationella samarbetet har två nationella nätverk bildats för tjänstemän och samhällskommunikatörer, vilket har inneburit en utveckling av arbetet med samhällsorientering med mer samverkan mellan landets kommuner. Exempelvis har det deltagarmaterial som Göteborgs stad och Länsstyrelsen i Västra Götalands län tagit fram översatts av Viadidakt i Katrineholm och Vingåker. Ett annat exempel är att Lapplands kommunalförbund använder kommunikatörer från Skaraborg. Samverkan på nationell nivå sker också mellan tjänstemän och kommunikatörer på de samarbetsytor som skapats på webbportalen *informationsverige.se*.

På regional nivå finns fyra större delregionala samverkansprojekt kring samhällsorientering, varav tre har utvecklats med stöd av strukturella medel (37\$). För att skapa en helhetssyn och bidra till en fortsatt utveckling i länet driver Länsstyrelsen sedan 2011 ett regionalt nätverk med fokus på kunskaps- och erfarenhetsutbyte.

2011 tog Länsstyrelsen tillsammans med Göteborg stad fram boken *Om Sverige*, ett deltagarmaterial för samhällsorientering. Under 2012 har boken reviderats och översatts till åtta språk. Den har tryckts och distribuerats i 4 000 exemplar, och på grund av det stora intresset är 2 000 nya böcker beställda. Boken finns tillgänglig på webbportalen *informationsverige.se*, tillsammans med ett tillhörande referensmaterial som tagits fram nationellt. På portalen finns särskilda sidor för kommunikation och delning av dokument mellan tjänstemän och kommunikatörer. I slutet av 2012 har cirka 150 tjänstemän och cirka 100 kommunikatörer anmält intresse för och fått tillgång till de inloggade sidorna.

Informationsportalen för nyanlända: www.informationsverige.se

Informationsverige.se

Länsstyrelsen har under 2009–2012 drivit ett ERF-projekt *Etablering av nyanlända flyktingar genom interkommunal och interregional samverkan* (EFIS). Syftet med projektet har varit att skapa en ökad samverkan och samordning kring etableringen av nyanlända flyktingar i länet för en bättre och effektivare introduktion i samhället. Under projektets slutfas har fokus legat på utveckling av den framtagna webbportalen *informationsverige.se*. Projektet avslutades i formell mening i april 2012 men webbportalen drivs vidare inom ordinarie integrationsverksamhet och sedan augusti 2012 står samtliga länsstyrelser bakom portalen.

Informationsverige.se har skapats i syfte att stärka individens egenmakt i etableringsprocessen. Den nyanländes behov av information och kunskap står i fokus och informationen finns på de mest förekommande språken bland nyanlända. Med länkar och information samlade på ett ställe kan den som är ny i Sverige

få en överblick över sin situation och sina möjligheter i det nya hemlandet. Samma typ av information erbjuds oberoende av kommungränser eller vilken aktör som ansvarar för olika typer av verksamheter som den nyanlände behöver komma i kontakt med. Portalen fungerar samtidigt som en informationskälla och en samverkansyta för de yrkesgrupper och personer som kommer i kontakt med målgruppen nyanlända.

Portalen har under 2012 utvecklats inom flera områden, i samverkan med framförallt Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Sveriges kommuner och landsting, kommuner, näringslivet och sist men inte minst i samverkan med målgruppen nyanlända. Under 2012 har antalet språk ökat från fyra till sju (inklusive svenska). Länkar till andra myndigheter, organisationer och informationskällor har lagts in kontinuerligt.

Ett arbete har påbörjats med att publicera arbetsgivarpresentationer och arbetsgivares tips till nyanlända som är på väg in på arbetsmarknaden. Grundlägg-

gande information har sammanställts om mänskliga rättigheter och sociala hållbarhetsfrågor, med länkar till flera ideella organisationer inom området. Lokal förenings- och organisationsinformation har tillgängliggjorts via särskilda kommunsidor. I samarbete med Sveriges radio erbjuder portalen nyheter på flera språk via så kallat RSS-flöde.

Informationsverige.se används även som ett verktyg för att sprida goda exempel om svenska för invandrare (sfi), där kommuner har fått möjlighet att publicera lokal information för nyanlända.

Webbportalen utgör en övergripande samarbetsmodell inom integrationsområdet, som i sin tur presenterar många andra modeller för samarbete mellan berörda aktörer. Länsstyrelsen har genom många insatser arbetat för att sprida information om portalen och dess funktion, bland annat genom informationsmaterial, konferenser, seminarier och nyhetsbrev. Antalet unika besökare har successivt ökat och var i december 2012 närmare 600 per dag.

Informationsverige.se har fått internationell uppmärksamhet för sitt individstödande arbete och föredömliga samarbete genom en utmärkelse vid konferensen *Worldwide Government Solutions Forum* i London i april 2012. På initiativ från företaget Microsoft har en film producerats om portalen och nyttan med den ur båda målgruppens perspektiv. Filmen finns tillgänglig på Länsstyrelsens och Microsofts webb.

Informationsverige.se är numera en del av den ordinarie verksamheten för nyanländas etablering i Sverige. Därmed har utvecklingsmöjligheter skapats inom flera uppdragsområden. Samtliga länsstyrelser deltar i utvecklingsarbetet främst inom områdena SO, sfi och bosättning. Länsstyrelsen i Västra Götaland ansvarar för drift och förvaltning. I den fortsatta utvecklingen kommer ett stort fokus att ligga på information om barns rättigheter genom beviljade projektmedel från flyktingfonden (ERF).

Portalen fick en utmärkelse vid konferensen *Worldwide Government Solutions Forum* i London i april 2012.

Foto: Hillevi Upmanis

Förbättrad uppföljning

På initiativ från Länsstyrelsen i Västra Götaland inleddes under 2012 en länsstyrelsegemensam satsning på uppföljning. Syftet har varit att skapa en bättre helhetsbild av mottagandet och etableringen i hela landet, med samordningsvinster för landets länsstyrelser som bonus.

Länsstyrelsen i Västra Götaland samordnar en nationell arbetsgrupp som under året har tagit fram och genomfört en enkätundersökning riktad till Sveriges kommuner. Undersökningen baserades på en modell använd i Västra Götaland 2011.

Enkäten syftar till en bred kartläggning av mottagandet och etableringen av nyanlända och inne-

höll frågor om överenskommelser, samverkan, lokal samordning, kapacitet och beredskap för mottagande, bosättning samt etableringsinsatser. Därutöver ingick ett avslutande avsnitt syftande till att utvärdera länsstyrelsernas arbete.

Enkäten besvarades av 273 av landets 290 kommuner, och det omfattande resultatet har sammanställts på både nationell och regional nivå, med möjligheter för varje län att jämföra sina resultat såväl med andra län som med det nationella genomsnittet. Enkäten planeras att följas upp varje höst för att kunna följa utvecklingen över tid.

Foto: Ida Edgren

Dokumentation

Här presenteras konferenser, seminarier och utbildningar,
utgivna publikationer, fördelade utvecklingsmedel samt enhetens
medarbetare under 2012

Konferenser, seminarier och utbildningar

Många av konferenserna görs i samverkan med andra aktörer. Följande konferenser, seminarier och utbildningar har Länsstyrelsen varit arrangör eller medarrangör till under 2012:

- 31 jan ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Göteborg. För socialfondsprojekt.
- 1 feb Seminarium om dokumentation, uppföljning och utvärdering av stödgrupper för barn och unga i familjer med missbruk, Göteborg. För personer som arbetar med stödgrupper i kommun eller idéburen organisation.
- 3 feb ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Göteborg. För socialfondsprojekt.
- 9 feb Konferens om barn som utsätts för våld – hur kan vården upptäcka, och hjälpa utsatta barn? Göteborg. För vårdpersonal.
- 15 feb Workshop kring Svenska för invandrare, Fyrbodalen. För kommuner, Arbetsförmedling och Högskolan Väst.
- 17 feb ESF Jämt – workshop jämställdhetsintegrering, Göteborg. För socialfondsprojekt.
- 21–22 feb Jobbmässa på svenska mässan i Göteborg. Som medarrangör med Arbetsförmedlingen som huvudarrangör. För möte mellan arbetssökande och arbetsgivare i regionen.
- 23 feb Föreläsning av Allan Wade ”Language and the Forms of Resistance”, Göteborg. För personer som arbetar med våldsutsatta och våldsutövare samt rättsväsendet.
- 8 mars Seminariedag om tobakstillsyn, Göteborg. För kommunala handläggare och polisen.
- 14 mars ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Göteborg. För socialfondsprojekt.
- 14–15 mars Regional nätverksträff Projekt Utländska akademiker (PUA) ”Från projekt till process”, Göteborg. För regionala utbildningsanordnare och samverkanspartner.
- 16 mars Ensamkommande barn – temadag 1, Göteborg. För socialsekreterare, flyktingsamordnare, chefer, politiker, gode män med flera i länet.
- 29 mars Riskbruksutbildning, Göteborg. För länets studentkårer samt studenthälsan.
- 30 mars Konferens om barns rättigheter i vårdnadstvister, Göteborg. För socialtjänst, tingsrätt, barn- och ungdomspsykiatri samt frivilliga.
- 19 april Konferens om psykisk ohälsa hos flickor, Göteborg. För personal, chefer, politiker, hälso- och sjukvård, kriminalvård samt idéburna organisationer i länet.
- 19 april Workshop kring Svenska för invandrare, Halland. För kommuner, Arbetsförmedling och Högskolan Halmstad.
- 20 april ESF Jämt – workshop jämställdhetsintegrering, Göteborg. För socialfondsprojekt.
- 27 april Slutkonferens för Projekt EFIS, Göteborg. För tjänstemän inom stat och kommun, politiker, lotsar, idéburna sektorn samt nyanlända.
- 2 maj Konferens om Tobaksfri skoltid, Göteborg. För politiker, beslutsfattare och skolledare (årskurs 6 till gymnasiet), tillsynshandläggare samt folkhälso-/

drogförebyggande samordnare.

- 3 maj ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Varberg. För socialfondsprojekt.
- 7 maj ESF Jämt – workshop jämställdhetsintegrering, Göteborg. För socialfondsprojekt.
- 8 maj Seminarium om hemlöshet, Göteborg. För kommunledning, och berörda nämnder och förvaltningar, bostadsbolag/fastighetsägare samt andra relevanta aktörer.
- 9 maj ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Kungsbacka. För socialfondsprojekt.
- 11 maj ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Varberg. För socialfondsprojekt.
- 14 maj Nationell nätverksträff inom Projekt utländska akademiker (PUA), Stockholm. För utbildningsanordnare av Korta Vägen och deras kontaktpersoner på Arbetsförmedlingen.
- 15 maj Konferens Projekt utländska akademiker (PUA) tillsammans med SACO, Stockholm. För politiker, statliga myndigheter, fackliga organisationer, utbildningsanordnare, kommuner, regioner, näringslivet.
- 16 maj ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Falkenberg. För socialfondsprojekt.
- 16 maj Ensamkommande barn – temadag 2, Göteborg. För socialsekreterare, flyktingsamordnare, chefer, politiker, gode män med flera i länet.
- 24 maj Workshop kring Svenska för invandrare, Skaraborg. För kommuner och kommunalförbund i Skaraborg, Arbetsförmedlingen samt Högsolan i Skövde.
- 28 maj ESF Jämt – workshop jämställdhetsintegrering, Borås. För ett socialfondsprojekt.
- 29 maj Medverkan i Tylösandsveckan "Mission possible", Länsstyrelsernas presentation av integrationsarbetet i landet samt presentation av portalen infor-

mationsverige.se

- 30 maj Konferens om Hygien i förskolan, Göteborg. För folkhälsosamordnare, politiker, ansvariga för barnskötar- och förskolläraryrkesutbildningar, läkare och sjuksköterskor inom Centrala Barnhälsovården, kommunala miljöchefer samt chefer för förskola, förvaltning och vårdcentral.
- 1 juni ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Göteborg. För utvalt socialfondsprojekt.
- 20 juni ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Partille. För socialfondsprojekt.
- 30 juni – 7 juli Almedalsveckan, Gotland. Medverkan i Länsstyrelsernas nationella seminarium om integration samt Västsvenska handelskammarens program om utländska akademiker.
- 3 sept ESF Jämt – workshop jämställdhetsintegrering, Kungsbacka. För socialfondsprojekt.
- 4 sept ESF Jämt – workshop jämställdhetsintegrering, Göteborg. För socialfondsprojekt.
- 4 sept Konferens om föräldrastöd i missbruks- och beroendevården, Göteborg. För chefer och resurspersoner för föräldraskap inom missbruks- och beroendevård i länet.
- 6 sept Vägledning – ekonomisk granskning av serveringstillstånd, Göteborg. För kommunala alkoholhandläggare, polisen och skatteverket.
- 20 sept Konferens om psykisk ohälsa hos flickor, Göteborg. För personal, chefer, politiker, hälso- och sjukvård, kriminalvård samt idéburna organisationer i länet.
- 21 sept Konferens om missbruk och psykisk ohälsa, Göteborg. Anställda, chefer, politiker, hälso- och sjukvård samt kriminalvård i länet.
- 26 sept Ensamkommande barn – temadag 3, Göteborg. För socialsekreterare, flyktingsamordnare, chefer, politiker, gode män med flera i länet.

- 26 sept ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Göteborg. För socialfondsprojekt.
- 2 okt ESF Jämt – workshop jämställdhetsintegrering, Vårgårda. För utvalt socialfondsprojekt.
- 3 okt, utbildning SOTIS – Samtal om tobak i skolan, Göteborg. För skolsköterskor i länet.
- 4 okt Utbildning SOTIS – Samtal om tobak i skolan, Göteborg. För skolsköterskor i länet.
- 5 okt ESF Jämt – fördjupningsturné med heldagsseminarier om processtöd i jämställdhetsintegrering, Göteborg. För utvalda socialfondsprojekt.
- 10 okt Konferens om kopplingen mellan våld i nära relationer och våld mot djur, Göteborg. För yrkesgrupper som kommer i kontakt med frågorna, exempelvis veterinärer, djurskyddskontrollanter, polisen, socialtjänsten, kvinnojourer eller ideella djurskyddsföreningar.
- 10 okt ESF Jämt – Utbildning jämställdhetsintegrering, Vårgårda. För utvalt socialfondsprojekt.
- 11 okt ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Göteborg. För socialfondsprojekt.
- 12 okt Utbildningsdag om tobakstillsyn, Göteborg. För kommunala tobakshandläggare och polisen.
- 15 okt Kid's club, en metod för att stödja barn som bevittnat våld, Göteborg. För socialtjänst, frivilliga samt hälso- och sjukvård.
- 18 okt Graviditet och tidigt föräldraskap vid missbruk eller beroende – stöd till föräldrar och barn, Göteborg. För medarbetare, chefer, politiker, hälso- och sjukvården samt idéburna organisationer i länet.
- 18 okt Sverige + Kvinnokonventionen= sant? Ett seminarium om FN:s Kvinnokonvention, dess betydelse för Sveriges kommuner och landsting och arbetet för jämställdhet, Göteborg. För tjänstemän, politiker och övriga intresserade.
- 23 okt ESF Jämt – fördjupningsturné med heldagsseminarier om processtöd i jämställdhetsintegrering, Östersund. För utvalda socialfondsprojekt.
- 23 okt Basutbildning prostitution och människohandel, Göteborg. För myndigheter, verksamheter och berörda ideella organisationer.
- 24 okt Spetsutbildning prostitution och människohandel, Göteborg. För socialtjänst, polis, rättsväsende och länsstyrelse som tidigare fått grundläggande kompetens på området.
- 31 okt Möjligheternas marknad, en konferens om företagare med utländsk bakgrund, Göteborg. För tjänstemän inom stat och kommun, politiker, företagare, organisationer samt verksamheter.
- 7 nov Idéseminarium om unga/unga vuxna med erfarenhet av sex mot ersättning, Göteborg. För yrkesgrupper som möter unga och unga vuxna med erfarenheter av sex mot ersättning.
- 7 nov Konferens om barnfattigdom och ojämlikhet, Göteborg. För personal, chefer, politiker, hälso- och sjukvård, kriminalvård samt idéburna organisationer i länet.
- 8 nov ESF Jämt – workshop jämställdhetsintegrering, Göteborg. För socialfondsprojekt.
- 12 nov ESF Jämt – fördjupningsturné med heldagsseminarier om processtöd i jämställdhetsintegrering, Malmö. För utvalda socialfondsprojekt.
- 12–13 nov Medarrangör och utställare på Mänskliga rättighetsdagarna, svenska mässan i Göteborg. Nordens största mötesplats för praktiker, forskare, myndigheter, politiker och ideellt engagerade.
- 14 nov Handläggarräff alkohol och tobak, Göteborg. För kommunernas alkohol- och tobakshandläggare.
- 15 nov Föräldrar i vår tid, en konferens om pågående forskning och utveckling om föräldraskap, föräldrastöd och familjers villkor, Göteborg. För politiker, chefer, nyckelpersoner i kommunerna,

hälso- och sjukvård samt skolor i länet.

15 nov Lär känna ett Somalia bortom krig och flykt – en utbildningsdag om Somalia, Göteborg. För tjänstemän och aktörer som arbetar med målgruppen.

20 nov Barnkonventionen på riktigt, en konferens om barns olika levnadsförhållanden och möjlighet att påverka sin situation, Göteborg. För personer som arbetar med frågor som rör barn.

21 nov ESF Jämt – workshop jämställdhetsintegrering, Göteborg. För utvalt socialfondsprojekt

21 nov Slutkonferens för projektet ”Ensamkommande barn och ungdomar i Göteborgsregionen - stödinsatser och vardagsliv”, Göteborg. För socialsekreterare, flyktingsamordnare, chefer, politiker, gode män med flera i länet.

22 nov ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Karlstad och Västerås. För utvalt socialfondsprojekt.

23 nov ESF Jämt – basutbildning i jämställdhetsintegrering, Stockholm. För utvalt socialfondsprojekt.

27 nov Utbildningsdag om unga utsatta för sexuella övergrepp, Göteborg. För yrkesgrupper som möter unga som utsatts för sexuella övergrepp, exempelvis socialtjänst, ungdoms- och BUP-mottagningar samt ideella verksamheter.

27 nov Kunskapskonferens om Cannabis, Svenska mässan i Göteborg. För personal, chefer och politiker, hälso- och sjukvård, kriminalvård, polis samt idéburna organisationer i länet.

28 nov Avslutningskonferens för Projekt utländska akademiker (PUA), Göteborg. För regeringskansliet, riksdagen, statliga myndigheter, fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer, utbildningsanordnare, kommuner, regioner och näringsliv.

4 dec Kvinnors väg till trygghet och boende, en konferens om det stöd som våldutsatta kvinnor med eget missbruk behöver för att lämna drogmissbruk,

återhämta sig och gå vidare, Göteborg. För Politiker, chefer och nyckelpersoner från kommuner, Västra Götalandsregionen, andra regionala myndigheter samt idéburna organisationer i länet.

5 dec Föreläsning på temat: är det farligt med cannabis? Och i så fall – varför? Borås. För yrkesgrupper som möter ungdomar, arbetar drogförebyggande och/eller med missbruksfrågor, föräldrar, ungdomar samt övriga intresserade.

17 dec Jag ska inte behöva outa mig, en konferens om mänskliga rättigheter och hbt-frågor, Göteborg. För chefer, politiker och övriga tjänstemän från Västra Götalandsregionen, kommuner med flera.

Utvecklingsmedel

Följande projektmedel beviljades under 2011 och 2012.

Beviljade utvecklingsmedel 2011

Personligt ombud	15 235 920
Hedersrelaterat våld	914 120
Skyddat boende	1 044 200
Våldutsatta kvinnor och barn som har bevittnat våld	17 328 000
Strukturella medel	6 000 000

Beviljade utvecklingsmedel 2012

Personligt ombud	15 120 000
Hedersrelaterat våld	1 433 560
Skyddat boende	500 000
Utveckling (ANDT) i småkommuner	300 000
Strukturella medel inom integration 37§	5 400 000

Utgivna publikationer under 2012

Publikationerna finns som pdf-filer på Länsstyrelsens webbplats www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer.

Social hållbarhet – Arbetet vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län 2011

En årsbok som sammanfattar enheten för social hållbarhets uppdrag i länet och beskriver enhetens arbete under 2011.

Vi gör vardag av mänskliga rättigheter – att integrera mänskliga rättigheter i verksamheten på Länsstyrelsen Västra Götalands län

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har arbetat med att integrera mänskliga rättigheter i verksamheten sedan 2007. I den här boken presenteras processen och utvecklingen av arbetet.

GÖR!

En bok som samlar effektiva och kreativa metoder för jämställdhetsintegrering från ESF Jämt. Boken innehåller både teori och fakta samt användbara tips för arbetet med jämställdhetsintegrering.

14 sätt att jobba jämt!

En folder med några projekt som kommit långt i arbetet med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet. Ett lärande exempel för spridning av kvalitativa projekter från ESF Jämt som ska inspirera projekt och verksamheter i jämställdhetsarbetet.

En delad ritning – Perspektiv på familjearbete med ungdomar som använt droger

En rapport som lyfter fram olika delar av den process det innebär att upptäcka att ens barn använt droger, eller söka stöd för sin egen del, att komma in i ett strukturerat behandlingssammanhang och vad som kan ske innanför ramarna på en mottagning för unga som använt droger. En fou-antologi från en FoU-cirkel med deltagare från mottagningar i Borås, Göteborg och Skövde.

Regional mobilisering mot Cannabis i Västra Götaland

Dokumentation från konferens i Göteborg 27 november 2012 om Cannabis och dess effekter och om vikten av samverkan i arbetet mot Cannabisanvändning. En bred presentation av pågående forskning och nya studier som rör tidiga insatser, om ungdomar och cannabis samt hur föräldrarna kan involveras i behandlingen.

Kognitiva funktionshinder vid missbruk och psykisk ohälsa

Dokumentation från regional konferens 21 september 2012 i Göteborg. Forskning om kognitiva funktionshinder vid missbruk och psykisk ohälsa. Vad är kognitiv svikt och viktiga faktorer som påverkar kognitionen samt hur kan vi hjälpa?

Graviditet och tidigt föräldraskap vid missbruk eller beroende – stöd till föräldrar och barn

Dokumentation från en regional konferens 18 oktober 2012 om graviditet och tidigt föräldraskap vid missbruk eller beroende. Stöd till föräldrar och barn. Forskning och praktik. Nationellt anslag av statssekreterare Ragnwi Marcelind.

Kvinnors erfarenheter av stöd från Mödra-Barnhälsovårdsteamet i Haga

Gravida kvinnor med missbruksproblem har större behov av stöd och behöver tätare uppföljning än vad mödrahälsovården vanligtvis kan erbjuda. Denna rapport samlar kvinnors erfarenheter av stöd från Mödra- Barnhälsovårdsteamet i Haga, Graviditet och stöd till föräldrar och barn. Det är en forskningsstudie med intervjuer med 17 kvinnor om vad som haft betydelse för dem.

Kvinnors väg till trygghet och boende

Dokumentation från en regional konferens i Göteborg 4 december. Konferensens fokus var kvinnor som utsätts för våld, men som också är i ett missbruk. Konferensen arrangerades av Länsstyrelsen Västra Götaland, Göteborgs stad och Vägen Ut kooperativen.

Psykisk ohälsa hos flickor

Dokumentation från en regional konferens i Göteborg 19 april. Psykisk ohälsa hos flickor är ett område som är angeläget att fördjupa kunskaperna hos de som möter barn och ungdomar. Svenny Kopps föreläsningar berörde särskilt Flickor med ADHD och Flickor med autism.

Att våga se och agera

En rapport som kartlägger samverkan mellan verksamheter i länet som arbetar för att motverka mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Rapporten är en lägesbeskrivning av arbetet och den utgår från en enkätundersökning som genomfördes under senhösten 2011.

Föräldrar i vår tid

Dokumentation från regional konferens 15 november 2012. En bred presentation av pågående forskning, utveckling och nya studier som rör föräldraskap, föräldrastöd och familjers villkor. Konferensen arrangerades av forskningsnätverket *Barns välbefinnande och familjers villkor* med FoU i Väst/Göteborgsregionen, institutioner vid Göteborgs universitet samt Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

I gränslandet mellan hem och institution – Hyresgästers perspektiv på att ha bostad med särskild service

En rapport om vad människor med psykiska funktionsnedsättningar och en komplex livssituation tycker om att få ett varaktigt boende i form av gruppbostad med särskild service? Ta del av de berörda personernas egna berättelser, kunskaper och erfarenheter.

Etableringsreformens genomslag

En rapport om mottagande och etablering av nyanlända flyktingar i Västra Götalands län 2011. I rapporten presenteras resultatet från Länsstyrelsen i Västra Götalands läns enkät-undersökning från 2011 – en kartläggning över hur länets kommuner och Arbetsförmedlingens lokala kontor arbetat med mottagande och etablering av nyanlända flyktingar.

Informationsmaterial 2012

Informationsmaterialet går att beställa via e-post:
esh.vastragotaland@lansstyrelsen.se

Jämställdhet

Informationsfolder om jämställdhet och jämställdhetsintegrering. I foldern beskrivs vad jämställdhetsintegrering innebär och varför det är viktigt. Här går också att läsa om Länsstyrelsens uppdrag och arbete kring jämställdhet och mäns våld mot kvinnor.

Jämställdhetsstrategi

Informationsblad om syftet och arbetet med en jämställdhetsstrategi. Länsstyrelsen har tillsammans med Västra Götalandsregionen tagit initiativ till en länsövergripande strategi för jämställdhetsarbetet för perioden 2013-2017.

Våld mot djur och våld i nära relationer

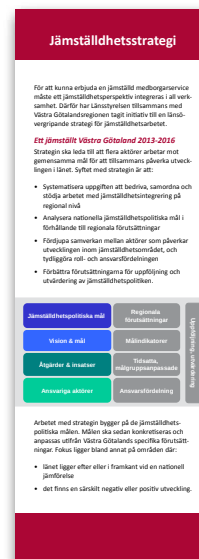
En informationsbroschyr som med text och illustrationer beskriver kopplingen mellan våld mot djur och våld i nära relationer. Broschyren innehåller fakta, exempel och kontaktuppgifter.

Om kvinnor och män i Västra Götalands län – en statistikbok

Könsuppdelad statistik är en förutsättning för att kunna synliggöra skillnader och likheter mellan kvinnors och mäns villkor i samhället. Denna statistikbok visar hur förhållanden inom olika områden ser ut för kvinnor och män i Västra Götalands län, exempelvis inom befolkning, hälsa och utbildning

Alkohollagens regler vid servering av alkoholdrycker

En folder med information om alkohollagen och vilka regler som gäller vid servering av alkoholdrycker. I foldern står det bland annat om ordning och nykterhet, gåvoförbud, alternativa drycker, prissättning av alkoholdrycker, krav på mat, förvaringsförbud och tillsyn.

Medarbetare under 2012

Agneta Löfqvist

Alexander Oskarsson

Anna-Elvira Cederholm

Birgitta Guevara

Birgitta Åhlander

Boel Kristiansson

Börje Karlsson

Deepati Forsberg

Disa Hansson

Eva Gård

Gun Rosvall

Ida Edgren

Katarina Björkgren

Kirsten Brogaard

Lars Andersson

DOKUMENTATION

Lennart Rådenmark

Linda Karlsson

Marcus Dittmer

Marcus Wihk

Margaretha Johnsson

Maria Nobel

Mikael Espinosa

Oskar Johansson

Sophie Nilsson

Talieh Ashjari

Ulrika Ankargren

Ulrika Helldén

Ylva Fredén-Engvall

Åsa Nilsson

Bästa sättet att förutse framtiden är att skapa den...
– Peter Drucker

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN